

מתוך הקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בנינים בני כשתילי זרעים סביב לשלחנם,
הכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון

זרע שמשון המבואר

פרשת ויקהל

אותיות ג · ד · ה · ה

פרשת פקודי

אות · א · ו

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו **שמשון חיים ב"ר**

נחמן מיכאל נחמני זלה"ה

מח"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שחי לפני כ-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בחידושויו וספריו יזכה לישועות בבני חיי ומזוני

גלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

**יו"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"**

לקבלת הגיון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב
הרב מנחם בנימין פאשקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק
הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"ג ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגליונות והספרים.

ניתן להפקיד בבנק מרבנטיל (17) סניף 635
מספר השבון 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו כן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודביו תורתו הקדושים ימן מכל
צדה וצוקה, וישפיע על הלומדים ועל המסייעים
בני חיי ומוזני ועל טוב סלה
כהבטחתי
בהקדמת ספריו.

לשוחפת של ברכה בכל ית

**מוקד
זרע שמשון**

ארץ ישראל
02-80-80-500

ארה"ב
347-496-5657

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'
נתרם
לזכות והצלחת

**דניאל אורי
בן רגינה מלכה**

שיראה הצלחה וברכה
בלי גבול ובלי עדה בעסקי
בכל העולם
וייתקיים בו הפסוק
"ופרצת יעה וקדצה"
צפונה ונגבה"

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'
נתרם
לזכות והצלחת

**אהרן
בן גיטל בילא**
ובל משפחתו
ובל הנלוים אליו

לשפע ברכה
והצלחה גדולה
וסייעתא דשמיא
בכל עכל כל

פְּרִשְׁת וַיְקַהֵל

ג

פְּסוּק (שמות לה, ג) 'לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ וְכוּ'.
 פְּסוּק הַרְמַב"ם ו"ל בְּפָרֶק ב'
 מֵהִלְכוֹת שַׁבָּת (הכ"ב) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, הַמְהַלֵּךְ
 בְּמִדְבָּר וְלֹא יָדַע מְתֵי הוּא יוֹם שַׁבָּת,
 מוֹנֵה מַיּוֹם שְׁמֹעָה שְׁשָׁה, וּמְקַדֵּשׁ שְׁבִיעֵי.

וּבְכָל יוֹם וַיּוֹם וַאֲפִלוּ בַיּוֹם זֶה שְׁמִקְדָּשׁ
 וּמִבְדִּיל בּוֹ, מִתָּר לֹא לַעֲשׂוֹת כְּדֵי פְרִנְסָתוֹ
 בְּלִבָּד, כְּדֵי שְׁלֵא יָמוֹת, עַכ"ל.
 וְזֶהוּ 'לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם
 בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת', כְּלוֹמַר, 'כָּכֵל

פסוק 'לא
 תבערו אש'
 בכל
 משבתיכם'

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְבֹאֵד

ג

'הַבְעֵרָה' נִאֲסָרָה בַשַּׁבָּת כְּשֶׁהָאָדָם נִמְצָא בַיּוֹשֵׁב, שֶׁבְּמִדְבָּר לַפְעָמַיִם מוֹתֵר

שְׁשָׁה יָמִים, וּמְקַדֵּשׁ אֶת הַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁל
 מִנִּינּוֹ לֵהִיֹּת כְּמוֹ שַׁבָּת, וְהֵינּוּ שְׁעוֹשֵׂה כּוֹ
 קִידוּשׁ בַּתְּחִילַת הַיּוֹם, וְהַבְדֵּלָה בְּמוֹצָאֵי
 הַיּוֹם.¹ וְכִכֵּל יוֹם וַיּוֹם מֵהַשְּׁבַעַה יָמִים, וַאֲפִלוּ
 בַּיּוֹם זֶה שְׁמִקְדָּשׁ וּמִבְדִּיל בּוֹ, מִתָּר לֹא
 לַעֲשׂוֹת מִלֵּאכָה כְּדֵי פְרִנְסָתוֹ - כְּדֵי הַצּוֹרֵךְ
 לַחַיּוֹתוֹ בְּלִבָּד, כְּדֵי שְׁלֵא יָמוֹת, וְטַעַם
 הָאִיסוּר שֶׁל עֲשִׂיַת מִלֵּאכָה בַיּוֹתֵר מִכְּדֵי חַיּוֹ,
 שֶׁמָּא הַיּוֹם שַׁבָּת,² עַכ"ל.

וְזֶהוּ פִירוּשׁ הַפְּסוּק 'לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל
 מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת', כְּלוֹמַר, 'כָּכֵל
 מִשְׁבְּתֵיכֶם' - בְּעֲרֵי מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אֵי אֶתֶּה

המהלך במדבר עושה בכל יום מלאכה כדי חיותו

כְּתוּב בַּפְּסוּק (שמות לה, ג) 'לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ
 בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת'. יֵשׁ לְדַקֵּד
 בַּלְשׁוֹן הַפְּסוּק. שְׁתֵּלָה הָאִיסוּר בְּמוֹשְׁבוֹת אֶף
 שֶׁמִּצְוָה זֹאת חוֹבַת הַגּוֹף הִיא וְלֹכֵךְ נוֹהֶגֶת בְּכָל
 מְקוֹם.³

וַיֵּשׁ לַיִּישָׁב עַל פִּי מֵהַ שְׁפָסֵק הַרְמַב"ם
 ו"ל בְּפָרֶק ב' מֵהִלְכוֹת שַׁבָּת (הכ"ב)⁴ וְזֶה
 לְשׁוֹנוֹ, הַמְהַלֵּךְ בְּמִדְבָּר וְלֹא יָדַע מְתֵי הוּא
 יוֹם שַׁבָּת, מוֹנֵה מַיּוֹם שְׁמֹעָה - מֵהַיּוֹם שֶׁבוֹ
 הַתְּחִיל לְהַסְתַּפֵּק אִיזָה יוֹם הוּא, הוּא סוֹפֵר

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

כְּדֵי שְׁלֵא יָמוֹת, וְאִיסוּר לֹא לַעֲשׂוֹת יוֹתֵר עַל פְּרִנְסָתוֹ,
 שֶׁכֵּל יוֹם וַיּוֹם סִפֵּק שַׁבָּת הוּא. מְקוּר דְּבַרֵי הַרְמַב"ם
 הוּא בְּגִמְרָא (שַׁבָּת ט, ב) וְזֶה לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, אִמֵּר רַב
 הוֹנָא, הִיָּה מֵהִלֵּךְ בְּדֶרֶךְ אֹו בְּמִדְבָּר, וְאִינוּ יוֹדַע אִימְתֵי
 שַׁבָּת, מוֹנֵה שֶׁשֶׁה יָמִים וּמִשְׁמֵר יוֹם אַחַד וְכוּ'. אִמֵּר
 רַבָּא וְכוּ', כֵּל יוֹם וַיּוֹם עוֹשֵׂה לֹו פְרִנְסָתוֹ אִפִּילוּ הֵהוּא
 יוֹמָא, וְהֵהוּא יוֹמָא בְּמֵאֵי מִינְכֵר לֵיה, כְּקִידוּשָׁא
 וְאַבְדֵּלְתָא. ג. דְּבַר זֶה אִינוּ מַעֲיָקֵר הַדִּין, אֵלֵא
 חֲלוּק מִשְׁאֵר הַיָּמִים, כְּדֵי שְׁלֵא תִשְׁתַּכַּח מִמֶּנּוּ תוֹרַת
 שַׁבָּת. מֵאִירֵי (שַׁבָּת שֶׁם ד"ה מ"ו). ד. פִירוּשׁ, אֶף
 בַּיּוֹם שְׁנוֹהֵג בּוֹ כֵּאִילוּ הוּא בּוֹדָאֵי שַׁבָּת, מוֹתֵר הוּא

א. בגמרא (שבת כ, א) דרשו, 'לא תבערו אש בכל
 מושבותיכם', בכל מושבותיכם אי אתה מבעיר, אבל
 אתה מבעיר במדורת בית המקדש [להתיר הקטרת
 איברים ופדרים על המזבח כל הלילה]. ראה עוד
 ביבמות (ו, ב) שלמדים מ'מושבותיכם', בגזירה שווה
 שאין ממיתין בשבת את החייב מיתה. ורבינו מוסיף
 לדרוש בדרך דרוש, שהפסוק מרמז על דין ההולך
 במדבר. ב. לשון הרמב"ם, המהלך במדבר ולא
 ידע מתי הוא יום שבת, מונה מיום שטעה ששה,
 ומקדש שביעי, ומברך בו ברכת היום ומבדיל
 במוצאי שבת. ובכל יום ויום, ואפילו ביום זה שהוא
 מקדש ומבדיל בו, מותר לו לעשות כדי פרנסתו בלבד

מִשְׁבֹּתֵיכֶם' אִי אֶתָּה מִבְּעִיר בְּיוֹם הַשַּׁבָּת,
דְּהִינּוּ בְּשֹׂאֲתָהּ מִבְּעִיר וּבִישׁוּב, אֲבָל אִם
תִּהְיֶה בַּמִּדְבָּר, אִזּוּ תִצְטָרֵךְ לְהִבְעִיר אֵף
בְּשַׁבֹּת לַעֲשׂוֹת פְּרִנְסָתְךָ.

וְאֶפְשָׁר, שְׁלֹזָה רְמוֹז הַכְּתוּב בְּאִמְרוֹ
(שם כ, ט-י) 'שֵׁשֶׁת יָמִים
תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל מְלָאכְתְּךָ, וְיוֹם
הַשְּׁבִיעִי וְכוּ', כָּל זְמַן שְׁבַשְׁשַׁת יָמִים
תּוּכַל לַעֲשׂוֹת כָּל מְלָאכְתְּךָ, דְּהִינּוּ

פסוק 'ששת'
ימים תעבד'

בְּשֹׂאֲתָהּ יוֹדֵעַ אִימְתִי שַׁבָּת, שְׁאִזּוּ בַחַל
תּוּכַל לַעֲשׂוֹת כָּל מַה שְּׁתִּרְצֶה, אִזּוּ וּבִיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה'.
אֲבָל בְּשֹׂאֲתָהּ בַּמִּדְבָּר וְלֹא תּוּכַל לַעֲשׂוֹת
בְּשֵׁשֶׁת יָמִים 'כָּל מְלָאכְתְּךָ', רַק כִּדְּבִי
פְּרִנְסָתְךָ, אִזּוּ אֵף בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא תּוּכַל
לְשַׁמֵּר 'לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה', מִפְּנֵי
שְׂאֵף בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם תִּצְטָרֵךְ לַעֲשׂוֹת כִּדְּבִי
פְּרִנְסָתְךָ.

זרע שמשון המבאר

מִבְּעִיר אִשׁ [וְכֵן אֲסוּר לַעֲשׂוֹת שֵׁם שׁוֹם
מְלָאכָה אַחֲרָת] בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, דְּהִינּוּ בְּשֹׂאֲתָהּ
מִבְּעִיר וּבִישׁוּב - וְהֵאִסּוּר הַבְּעֵרָה הוּא
בַּמְקוֹם יִשׁוּב', לְפִי שֶׁאִין שֵׁם פִּיקוּחַ נִפְשׁ,
שֶׁהִנְמַצָּא שֵׁם יוֹדֵעַ כְּבִירוֹר מִתִּי הוּא יוֹם
הַשַּׁבָּת, וַיְכּוּל לְהִכִּין אֶת כָּל צוּרְכֵי הַשַּׁבָּת
מֵעֶרֶב שַׁבָּת. אֲבָל אִם תִּהְיֶה בַּמִּדְבָּר, אִזּוּ
לְפַעֲמִים תִּצְטָרֵךְ דְּהִבְעִיר אִשׁ אֵף בְּשַׁבֹּת כִּדְּבִי
לַעֲשׂוֹת פְּרִנְסָתְךָ - צוּרְכֵי חֵיּוֹתְךָ שֶׁל הַיּוֹם, לְפִי
שֶׁבַמִּדְבָּר לֹא תּוּכַל לְהִכִּין צוּרְכֵי הַשַּׁבָּת בְּיוֹם
שַׁחַל לְהִיּוֹת עֶרֶב שַׁבָּת לְפִי הַמְנִיחַ שֶׁלְךָ, שֶׁהִרִי
גַּם יוֹם זֶה הוּא סִפְק שַׁבָּת, וְאֲסוּר לְךָ לַעֲשׂוֹת
בּו מְלָאכָה יוֹתֵר מִכְּפִי הַצּוּרֵךְ שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם
כְּלַבֵּד, וְלֹא עֲבוּר יוֹם הַמַּחֲרָת שֶׁהוּא יוֹם
הַשַּׁבָּת לְפִי מְנַיִינְךָ, וּלְפִיכֵן תִּהְיֶה מוֹכֻרַח
לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּיוֹם שֶׁהוּא שַׁבָּת עֲצֻמוֹ לְפִי
מְנַיִינְךָ, כִּדִּי שֶׁלֹּא תִּמּוֹת בּוּ.

העושה כל מלאכתו בימות החול, יוכל לשבות בשבת
וְאֶפְשָׁר, שְׁלֹזָה רְמוֹז הַכְּתוּב בְּאִמְרוֹ (שם כ,

ט-י) 'שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל
מְלָאכְתְּךָ, וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לֹה' אֶלְהִיךָ לֹא
תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה', כְּלוֹמַר', כָּל זְמַן
שְׁבַשְׁשַׁת יָמִים תּוּכַל לַעֲשׂוֹת כָּל מְלָאכְתְּךָ,
דְּהִינּוּ בְּשֹׂאֲתָהּ יוֹדֵעַ אִימְתִי הוּא יוֹם הַשַּׁבָּת,
שְׁאִזּוּ בִּימוֹת הַחַל תּוּכַל לַעֲשׂוֹת כָּל מַה
שְּׁתִּרְצֶה, אִזּוּ יִתְקַיֵּים הַצּוּרִים הַשְּׁבִיעִי
שַׁבָּת לֹה' אֶלְהִיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה',
שֶׁתּוּכַל לְשַׁמּוֹר אֶת הַשַּׁבָּת כֶּהֲלַכְתָּהּ, שֶׁלֹּא
לַעֲשׂוֹת בָּהּ שׁוֹם מְלָאכָה, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא תִצְטָרֵךְ
לַעֲשׂוֹת מַעַט מְלָאכָה לְכַדִּי חַיִּיךָ.

אֲבָל בְּשֹׂאֲתָהּ נִמְצָא בַּמִּדְבָּר, וְלֹא תּוּכַל
לַעֲשׂוֹת בְּשֵׁשֶׁת יָמִים 'כָּל מְלָאכְתְּךָ', אֲלֹא
רַק כִּדְּבִי פְּרִנְסָתְךָ - כִּדִּי הַצּוּרֵךְ לְחִיּוֹךְ בְּאוֹתוֹ
יוֹם כְּלַבֵּד, אִזּוּ אֵף בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי לְפִי מְנַיִינְךָ
שֶׁאֲתָהּ צִרִיךְ לְמַנּוֹת, לֹא תּוּכַל לְשַׁמּוֹר אֶת
הַצּוּרִים שֶׁל 'לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה', מִפְּנֵי
שְׂאֵף בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם תִּצְטָרֵךְ לַעֲשׂוֹת כּוּ
מְלָאכָה כִּדְּבִי פְּרִנְסָתְךָ.¹

ציזנים ומקודרות

לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה לְצוּרֵךְ אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְאִינוּ חַיִּיב
לְהַתְּעַנּוֹת בּוּ. וְכַתּוּב הַמֵּאִירִי (שם) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, נִרְאֶה לִי
הַטַּעַם, מִפְּנֵי שֶׁאִין מִתִּירִין לוֹ בִּשְׂאֵר הַיָּמִים אֲלֹא לְכַדִּי
חַיִּיב בְּצַמְצוּם, וְכֹל שֶׁמַּחֲתוֹ מְצוּמְצַמֵּת בְּכָל יוֹם, אֵף
תַּעֲנִית שֶׁל יוֹם אַחַד סַכְנָה לוֹ, וְכֹל שֶׁכֵּן בַּמְקוֹם שֶׁהוּא
סָבוּר לְהַתְּעַנּוֹת בּוּ. ה. וַיִּתֵּן צִרְיִן לְהַגִּיהַ
וּלְכַתּוּב 'כִּשְׂאֲתָהּ מִבְּעִיר בִּישׁוּב'. ו. לְשׁוֹן
הַפְּסוּקִים, 'שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל מְלָאכְתְּךָ,
וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לֹה' אֶלְהִיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה

אֶתָּה וּבְנֵךְ וּבִתְךָ עִבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וּבְהִמְתְּךָ וּגְרֵךְ אֲשֶׁר
בְּשַׁעְרֶיךָ'. ז. שֶׁלֹּאֲכֹרֵה קִשָּׁה, מִפְּנֵי מַה הוֹצֵרֵךְ
לְהִזְכִּיר שִׁיעֵשָׂה מְלָאכָה בְּשֵׁשֶׁת יָמִים. וְרֵאֵה הָעֵרָה
הַבָּאָה, שֶׁהַמְּפֹרָשִׁים עֲמַדוּ בּוֹה. ח. הִנֵּה
הַמְּפֹרָשִׁים טִרְחוּ לְבַאֵר כּוּוֹנַת הַפְּסוּק 'שֵׁשֶׁת יָמִים
תַּעֲבֹד', רֵאֵה רִשִׁי', אִזּוּ הַחַיִּיב, וְאִבְרַבְנָאֵל שֵׁם.
וְהַרְמַבּוֹן (שְׁמוֹת כג, יב) פִּירַשׁ זֶה לְשׁוֹנוֹ, שִׁיאֲמַר שֵׁשֶׁת
יָמִים תַּעֲשֶׂה כָּל מַעֲשֶׂיךָ בְּכִית וּבִשְׂדֶה, כְּעֲבוּר שִׁינוּחַ
בְּשִׁבְעֵי בֵן אֲמַתְךָ וְהַגֵּר, לְהִיּוֹת כּוֹלֵם עֲדִים בְּמַעֲשֶׂה

תִּשְׁמְרוּ וּמִקִּדְשֵׁי תִירְאוּ וְכוּ'. וְזֶהוּ 'קִדְשֵׁי בְּזִית', כְּלוּמַר, שְׂאִינֶם חֲשׁוּבִים לְפִי שְׂאִין דּוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת, וְאַחַר כֵּן, אִף 'אֶת שְׁבֹתַי חֲלַלְתָּ', הֵם תִּרְתִּי דִקְתָּרֹן אֲהַדְרִי.

וְעַל זֶה אָמַר הַפְּתוּב (יחזקאל כב, ח) 'קִדְשֵׁי בְּזִית וְאֶת שְׁבֹתַי חֲלַלְתָּ', דְּאָמְרִינָן פְּרִישׁ מִסְכַּת יְבָמוֹת (ו, א), יְכוּל יְהֵא בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דּוֹחָה שֶׁבֶת, תִּלְמוּד לֹאֻמַר (ויקרא יט, ל) 'אֶת שְׁבֹתַי

פְּסוּק 'קִדְשֵׁי בְּזִית וְכוּ'

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

'אֶת שְׁבֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמִקִּדְשֵׁי תִירְאוּ וְכוּ', מִלְּמַד הַכְּתוּב שֶׁאֲפִילוֹ בְּמִקּוּם כְּבוֹד הַמִּקְדָּשׁ, חֵיבִיבִין אֲתֶם בְּכַבּוּדֵי וּלְשִׁמּוֹר הַשֶּׁבֶת.¹⁰

וְזֶהוּ - וְעַל פִּי זֶה יִתְבַּאֵר הַשֵּׁיכוֹת בֵּין 'קִדְשֵׁי בְּזִית', לְ'אֶת שְׁבֹתַי חֲלַלְתָּ', שֶׁהַנְּבִיא מוֹכִיחַ אֶת יְרוּשָׁלַיִם, 'קִדְשֵׁי בְּזִית', כְּלוּמַר, שֶׁהַקְּדוּשָׁה שֶׁלִּי, שֶׁהֵם הַמִּשְׁכָּן וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, אֵינֶם חֲשׁוּבִים בְּעֵינֶיךָ, לְפִי שְׂאִין דּוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת עֲבוּר בְּנֵינֶם, וְלִכֵּן בְּזִית וּדְחִית אֹתֶם, מִשּׁוּם שֶׁהַשֶּׁבֶת חֲשׁוּבָה יוֹתֵר מֵהֶם. וְאוֹלַם הִרִי אַחֲרַי כֶּן - אַחֲרֵי שְׁבִזִית אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אִף 'אֶת שְׁבֹתַי חֲלַלְתָּ', וְהֵם תִּרְתִּי דִקְתָּרֹן אֲהַדְרִי - שְׁנֵי דְבָרִים שְׁסוֹתְרִים זֶה אֶת זֶה. שֶׁאִם בְּזִית אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְלֹא

הַמְּבֹזָה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהַשֶּׁבֶת דּוֹחָה בְּנֵינֵינוּ, וְגַם מַחֲלֵל אֶת הַשֶּׁבֶת, סוֹתֵר אֶת עֲצֻמוֹ

וְעַל זֶה אָמַר הַפְּתוּב בְּנִבְאוֹת יִחְזַקְאֵל,¹¹ שְׁבָה הוּא מוֹכִיחַ אֶת יְרוּשָׁלַיִם עַל עוֹנוֹתֶיהָ, שֶׁגִּרְמוּ לָהּ לְהַחֲרֹב וּלְהַגְלוֹת אֶת בְּנֵיהָ (יִחְזַקְאֵל כב, ח), 'קִדְשֵׁי בְּזִית וְאֶת שְׁבֹתַי חֲלַלְתָּ'. וְצָרִיךְ בִּיאֹר, מֵהִי הַשֵּׁיכוֹת בֵּין שְׁנֵי הָעוֹנוֹת שֶׁנִּכְתְּבוּ בַּפְּסוּק זֶה, שֶׁהֵם בִּזּוּי קִדְשֵׁי ה'¹², וְחִלּוּל הַשֶּׁבֶת.¹³

וְיֵשׁ לְבַאֵר, כִּהְקֵדַם מֵהַדְּאָמְרִינָן בְּגִמְרָא פְּרִישׁ מִסְכַּת יְבָמוֹת (ו, א),¹⁴ וְכוּל' יְהֵא בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דּוֹחָה שֶׁבֶת - שִׁיחָא מוֹתֵר לְחַלֵּל אֶת הַשֶּׁבֶת בְּשִׁבִיל קְיוּם מִצְוַת מִלְּאֲכַת בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,¹⁵ תִּלְמוּד לֹאֻמַר (ויקרא יט, ל)

צִיּוּנִים וּמְקוּדוֹת

הַשֶּׁבֶת בְּשִׁחִיתָתָם וּבַהִפְשָׁטָם, שֶׁהִרִי אֵינֶם קָרְבָּיִם. וְזֶה לְשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ נִתְחוּמָא (פְּרִשֵׁת תְּרוּמָה סִימָן א), 'קִדְשֵׁי בְּזִית וְאֶת שְׁבֹתַי חֲלַלְתָּ', לְמַה מְבֹזָה אֶת הַקְּדוּשָׁה, שְׂאִינוּ יוֹדְעֵי לְשִׁמּוֹר שֶׁבֶת. וּבְעִטְרַת צְבִי (עַל הַתְּחִינּוּמָא, שֶׁם אוֹת שֶׁס) בִּיאֹר, שֶׁכְּשֵׁרוּאָה שְׁעוּשִׁים עֲבוּדָה בְּמִקְדָּשׁ בְּשֶׁבֶת, הוּא סוֹכֵר שְׂאִין צָרִיךְ לְשִׁמּוֹר הַשֶּׁבֶת, וְזֶה סִימָן שֶׁמְבֹזָה אֶת הַקְּדוּשָׁה, שֶׁאִם לֹא כֵן, הִיא מִשִּׁים אֶל לִבּוֹ שֶׁקְדוּשַׁת הַקְּדוּשָׁה מִבְּטֵלָה אֶת הַשֶּׁבֶת בְּמִקְדָּשׁ. וְרָאָה עוֹד שֶׁס, בִּיאֹר נוֹסֵף. וְכֵן בִּיאֹר בְּסִפְר בְּדֶרֶךְ אֱלֹשׁוֹן (יִחְזַקְאֵל שֶׁם כב ד"ה קִדְשֵׁי, נב, ב). יג. לְשׁוֹן הַגְּמֵרָא, יְכוּל יְהֵא בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דּוֹחָה שֶׁבֶת, תִּלְמוּד לֹאֻמַר 'אֶת שְׁבֹתַי חֲלַלְתָּ' וּמִקְדְּשֵׁי תִירְאוּ', כּוֹלֵם חֵיבִיבִין בְּכַבּוּדֵי. [וְעֵינֵין שֶׁם בְּהַמְשָׁךְ הַגְּמֵרָא, מְדוּעַ הוּצָרֵךְ לִימוּד זֶה, וְהִרִי אֵין עֵשָׂה דּוֹחָה לֹא תַעֲשֶׂה שֵׁישׁ בּוֹ כְּרִת]. יד. הַר"ם (ויקרא יט, ג - בְּפִירוּשׁ הַשְּׁנִי) בִּיאֹר, שֶׁמִּשּׁוּם שְׁבִינִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דּוּמָה לְצוּרֵךְ גְּבוּהָ, הֵינּוּ סְבוּרִים לֹאֻמַר שִׁיבּוּא עֵשָׂה שֶׁל בְּנֵינֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְיִדְחָה עֵשָׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה דְשֶׁבֶת, כְּפִי שֶׁמְקַרְבִּיבִים בְּשֶׁבֶת קְרִבְנוֹת פִּסְחָ וְתַמִּיד. וְכֵן כְּתָב בְּקִרְבָּן אַהֲרֹן (קְדוּשִׁים פְּרִשָׁה ג פ"ז). וְרָאָה עוֹד, בְּעִרוּךְ לִגְר (יְבָמוֹת שֶׁם ד"ה תִּתִּי). טו. זֶה לְשׁוֹן רִשִׁי בְּשִׁבְעוֹת (טו, ב ד"ה אֵין בְּנִין), אֲתֶם

בְּרֵאשִׁית, ע"כ. וְהֵינּוּ, שֶׁהַפְּסוּק 'שֶׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבוּדוּ' וְגו', הוּא כְּעֵינֵין הַקְּדָמָה וְתַנְאִי לְפִסּוּק הַבֵּא וְבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁבֶת' וְגו'. וְכֵן מְבֹאֵר גַּם מְדַבְּרֵי רַבֵּינוּ, אֲלֵא שְׁפִירֵשׁ אֶת הַהַקְּדָמָה וְהַתְּנַאִי בְּאוֹפֵן אַחֵר. ט. לְכַאוּרָה אֵין מוֹבֵן הַשֵּׁיכוֹת בֵּין הַדְּבָרִים שֶׁכְּתַב רַבֵּינוּ לְעִיל, לְבִין דְּבָרֵינוּ דְּלֵהֲלֵן. וְנִרְאָה שֵׁישׁ כֵּאֵן אִיזָה ט"ס, וְכֵאֵן מַתְחִיל רַבֵּינוּ עֵינֵין חֲדָשׁ, לְבַאֵר הַפְּסוּק 'קִדְשֵׁי בְּזִית' וְגו'. וְעֵינֵין זֶה שִׁיךְ לְמַה שֶׁכְּתַב רִשִׁי בְּפִרְשָׁתָנוּ (שְׁמוֹת לָה, ב) שֶׁהַכְּתוּב הַקְּדִים שְׁמִירַת שֶׁבֶת לְמִלְּאֲכַת הַמִּשְׁכָּן, לְלַמַּד שֶׁמִּלְּאֲכַת הַמִּשְׁכָּן אֵינָה דּוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת. וְצ"ע. וְאִפְשֵׁר שֶׁלְּדַבְּרֵינוּ כֵּאֵן יֵשׁ שֵׁיכוֹת לְהַמּוֹבָא לְעִיל בְּתַחִילַת דְּרוּשׁ א', בְּעֵינֵין דְּחִיתַת הַמִּשְׁכָּן מִפְּנֵי הַשֶּׁבֶת. י. רָאָה רַבֵּינוּ חֲנַנְאֵל (תְּעִנַת ה, א ד"ה עַד מַתִּין) בְּשֶׁם מְדַרְשׁ חֲזִית, שֶׁבְּפִרְשָׁהּ זֶה הוֹכִיחַ יִחְזַקְאֵל הַנְּבִיא אֶת יִשְׂרָאֵל עַל כ"ד מִינֵי עֲבִירוֹת. יא. רָאָה רַד"ק שֶׁס, שְׁפִירֵשׁ שְׁבִיזוֹ אֶת הַקְּדוּשָׁה, בְּכֶךְ שֶׁהִבְיָאוּ קְרִבְנוֹת מִבְּהֵמוֹת גְּזוּלִים וּפְסָחִים וְעוֹרִים, שֶׁזֶה דֶּרֶךְ בְּזִיוִן. אֲמַנְם מְדַבְּרֵי רַבֵּינוּ בְּהַמְשָׁךְ נִרְאָה, שֶׁ'קִדְשֵׁי בְּזִית' הֵינּוּ הַמִּשְׁכָּן וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ עֲצֻמָּם. יב. הַחוּקְנִי (בְּמַדְבֵּר כח, יט) פִּירֵשׁ הַשֵּׁיכוֹת, שֶׁאִם יְבִזּוּ אֶת הַקְּדוּשָׁה עַל יְדֵי שִׁיחָהּ הַקְּרִבְנוֹת בְּעִלֵי מוּמִין, הִרִי אֲתֶם מַחֲלִילִים אֶת

ד

פְּסוּק (שמות לה, כו) **וְכָל הַנְּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לָבֵן אֶתְנָה בְּחֶכְמָהּ וְכוּ'.**
קָשָׁה, שְׁהָרִי אִם 'נָשָׂא לָבֵן אֶתְנָה' מְקַרְי שָׁהֶם בְּרִשׁוֹת לָבֵן, וְזוֹהִי מִדַּת הַרְשָׁעִים,
בְּרִאִיתָא בִּינְלִקוּט (פרשת נח רמז סא), **עַל פְּסוּק** (בראשית ח, כא) **וַיֹּאמֶר ה' אֵל לָבֹן, הַצְדִּיקִים לָבָם בְּרִשׁוֹתָם, וְהַרְשָׁעִים הֵם בְּרִשׁוֹת לָבָם.**

פְּסוּק (שמות לה, כו) **וְכָל הַנְּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לָבֵן אֶתְנָה בְּחֶכְמָהּ וְכוּ'.**
קָשָׁה, שְׁהָרִי אִם 'נָשָׂא לָבֵן אֶתְנָה' מְקַרְי שָׁהֶם בְּרִשׁוֹת לָבֵן, וְזוֹהִי מִדַּת הַרְשָׁעִים,

פסוק וְכָל הַנְּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לָבֵן אֶתְנָה בְּחֶכְמָהּ וְכוּ'.

זרע שמשון המבאד

על עצמך, שגם מה שבזית את בית המקדש, אינו משום שהשבת חשובה יותר, אלא מפני שאין אתה חושש כלל לכבוד שום דבר המקודש להקב"ה.

היה חשוב בעיניך, כיון שאין בניינו דוחה את השבת, היה לך לכל הפחות לשמור את השבת שחשובה יותר מהמקדש, ואילו אתה חללת אף את השבתות. ובכך אתה מוכיח

ד

המתאווה לאיזו אומנות הרי זה סימן שהוא מוכן לה בטבעו

ותאוותם, לעשות אף מה שהוא נגד השכל, **בְּרִאִיתָא בִּינְלִקוּט** (שמעוני פרשת נח רמז סא)^נ, **עַל הַפְּסוּק** (בראשית ח, כא) **וַיֹּאמֶר ה' אֵל לָבֹן, הַצְדִּיקִים לָבָם בְּרִשׁוֹתָם - הַצְדִּיקִים לָבָם וַיִּצְרַם בְּרִשׁוֹתָם לְהַכְנִיעוֹ, שֶׁהַצְדִּיקִים נִמְשָׁכִים אַחַר רִצּוֹן ה' וּמְכַרִּיחִים חִפְּזָא לְבָבָם שִׁיְהִיָּה לְפִי הַדַּעַת וְהַשְׁכַּל, וְלִכּוֹן יִהְיֶה מֵאִמְרָם אֵלָיו וְעֵלָיו, כְּלוֹמֵר, שֶׁגּוֹזְרִים עֲלָיו לְהַטּוֹתוֹ אֶל הַרְאָוִי וְהַצְדִּיק^ק, וְאֵילּוֹ אֲצַל הַרְשָׁעִים הוּא לְהִפְךָ, שֶׁהֵם עֲצָמָם, וְשִׁכְלָם, נִמְסָרִים בְּרִשׁוֹת לָבָם - שֶׁהֵם מְשׁוֹעֲבָדִים וְנִכְנָעִים לִיצְרָם, לַעֲשׂוֹת כָּל מַה שְׁלִיבָם מֵתְאוּוָה, אִם הוּא נֶגְדַּת הַשְׁכַּל. וְאִם כֵּן קָשָׁה, הַיֵּאָךְ**

קדוקו בלשון הפסוק 'נשא לבן אותנה' כתוב בפסוק (שמות לה, כו) **וְכָל הַנְּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לָבֵן אֶתְנָה בְּחֶכְמָהּ טוֹו אֶת הָעֵינִים'.**

קָשָׁה - יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל לְשׁוֹן הַפְּסוּק, שְׁהָרִי אִם 'נָשָׂא לָבֵן אֶתְנָה' - שֶׁהֲלֹב שֶׁלֹּהֵן מִשְׁךְ אוֹתָן לַעֲשִׂיָּה זֶה וְנִמְשָׁכִים אַחֲרָיו לַעֲשׂוֹת כֵּן, מְקַרְי - הֲרִי זֶה נִקְרָא שְׁהֵם - הַנְּשִׁים הֵן בְּרִשׁוֹת לָבֵן - יִצְרָן הִרַע וְתְאוּוֹתָן, שֶׁמְשׁוֹעֲבָדוֹת לַעֲשׂוֹת כָּל מַה שִׁיצְרָן חִפְּזָא, וְהֲרִי זֹהִי מִדַּת הַרְשָׁעִים, שֶׁאֵינִם שׁוֹלְטִים עַל יִצְרָם, אֲלֵא אֲדַרְבָּה הֵם נִכְנָעִים לִיצְרָם

ציונים ומקורות

תואר שהוסיף להביא פירושים נוספים. וזה לשון הבינה לעתים (דרוש סא ד"ה ואפשר), והכוונה פשוטה, שהצדיקים משעבדים את הלב, שהוא מקור הכוח המתעורר ושורש התאוה, שייכנע אל השכל לשמור משמרתו, באשר השכל הוא עיקר הוויית האדם, מהותו וחיותו האמיתית. והרשעים הם בהפך, כי הם, דהיינו, מהותם ועצמותם, שהוא השכל והחלק המעולה שבנשמה, משתעבד ונכנע אל הלב המתעורר אל התאוות הגשמיות, ויעשה מה שלבו חפץ, וכל אשר תשאלנו נפשו הבהמית כחפצה. ובתפארת שלמה (לחמשה עשר באב, ד"ה מי יתן פירש, שהלב שלהם הוא ברשותם להטות אותו לטובה, והם מכריחים את ליבם לעשות מה שהשכל גוזר, לפי

והמקדש חייבין בכבודי שהזהרתי על השבת. ובביאור הלימוד מהפסוק, ראה רש"י (יבמות ה, ב ד"ה כולכם) וקרבן אהרן (קדושים פרשה ג פ"ו). א. לשון הילקוט, הרשעים הן ברשות ליבן, 'אמר נבל בלבו' (תהלים יד, א), 'ויאמר עשו בלבו' (בראשית כו, מא), 'ויאמר ירבעם בלבו' (מלכים א יב, כו), 'ויאמר המן בלבו' (אסתר ו, ו). אבל הצדיקים ליבן ברשותן, 'וחנה היא מדברת על לבה' (שמואל א א, ג), 'ויאמר דוד אל לבו' (שמואל א כו, א), 'וישם דניאל על לבו' (דניאל א, ח), דומין לבוראן 'ויאמר ה' אל לבו' (בראשית ח, כא). וכן הוא במדרש (ב"ר סו, ח). וכעין זה גם במדרש (שם לד, י). ב. על פי יפה תואר השלם ועין יוסף (ב"ר לד, י). וראה ביפה

בְּרֻשׁוֹת לְבָן, שְׁאֵם תֵּעָבֵר עַל דַּת מֹשֶׁה ויהודית, תֵּצֵא מִבְּעֵלָה וְתַפְסִיד כְּתַבְתָּהּ, (ראה כתובות עב, א), וְלֹא תִמְצָא מִי שְׁיִשְׁאַנְהָ,

וַיֵּשׁ לֹמֵר, שֶׁהַנָּשִׁים אֵי אֶפְשָׁר שְׂיִהְיֶה לְבָן בְּרֻשׁוֹתָן, שֶׁהֲרֵי רֻשׁוֹת אַחֲרִים עֲלֵיהֶן (קידושין ל, ב). וּמִטַּעַם זֶה אֵינָן נִמְיוּ

זרע שְׁמֵשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

וּמִטַּעַם זֶה שֶׁהַנָּשִׁים מְשׁוּעֲבֹדוֹת לְבַעֲלֵיהֶן, הַנָּשִׁים אֵינָן נִמְיוּ בְּרֻשׁוֹת לְבָן - יִצְרֵן הֵרַע, מִפְּנֵי שְׁאֵם הָאִשָּׁה תִּכְנַע לִיצְרָה הֵרַע, וּמַחֲמַת כֵּן הִיא תֵּעָבֵר עַל דַּת מֹשֶׁה - עַל אִיסוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁכְּתוּבִים בְּתוֹרַת מֹשֶׁה רַבִּינוּ, וְיִהְיִידִית - אוּ אִם תֵּעָבֹר עַל מִנְהַגֵי הַצְּנִיעוּת שֶׁקִּיבְּלוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל עַל עֲצֻמָּן, אָף עַל פִּי שֶׁמִּנְהַגִּים אֵלֶּה אֵינָם כְּתוּבִים בְּתוֹרָה, תֵּצֵא - תִּתְגַּרֵּשׁ מִבְּעֵלָה וְתַפְסִיד אֶת כְּתַבְתָּהּ, שֶׁבַעֲלָה יִהְיֶה רֻשָּׁאֵי לְגַרְשָׁה בְּלִי לְשֵׁלֶם לֵה אֵת הַדַּמִּים שֶׁהַתְּחִיבִי בְּשַׁעַת נִישׁוּאִיהָ לְשֵׁלֶם לֵה אִם יִגְרַשְׁנָה, כִּמוֹ שֶׁשְׁנִינּוּ (כְּתוּבֹת עב, א)¹, וְלֹא תִמְצָא מִי שְׁיִשְׁאַנְהָ - מִי שִׁישָׂא אֹתָהּ לֵאשָׁה, כִּיּוֹן שִׁיתְּפָרְסֶם שֶׁהִיא עוֹבֶרֶת עַל דִּינֵי הַתּוֹרָה וְעַל מִנְהַגֵי יִשְׂרָאֵל, וְגַם שְׂכִיּוֹן שֶׁלֹּא

כְּתוּב בַּפְּסוּק, שְׂדוּקָא אוֹתָן נָשִׁים שֶׁהִיוּ מְסוּרוֹת בִּיד יִצְרֵן וְתַאווֹתָן, הֵן עֶסְקוּ בְּמַלְאֲכַת הַמַּשְׁכָּן, וְטוּוּ אֶת הַצְּמֵר שֶׁל הַעֲזִימִים².

הָאִשָּׁה אֵין לִיבָה בְּרֻשׁוֹתָהּ, וְגַם הִיא אֵינָה בְּרֻשׁוֹת לִיבָה לַחֲטוּא וַיֵּשׁ לֹמֵר, שֶׁמָּה שֶׁכְּתוּב כַּאֲן וְכָל הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לְבָן אֶתְנָה בְּחֻמְקָהּ, בְּעַל כְּרַחֲךָ אֵין לְפָרְשׁוֹ שִׁיצְרֵן וְתַאווֹתָן נִשָּׂא אוֹתָן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן הִיוּ בְּרֻשׁוֹת לְבָן, שֶׁהֲרֵי הַנָּשִׁים הַנִּשְׁוֹאוֹת, אֵי אֶפְשָׁר שְׂיִהְיֶה לְבָן בְּרֻשׁוֹתָן - שֶׁשְׂכַלָּן יִשְׁלוּט עַל יִצְרֵן, שֶׁהֲרֵי הַרֻשׁוֹת שֶׁל אַחֲרִים - בְּעֲלֵיהֶן עֲלִיָּהֶן - בְּעֲלֵיהֶן שׁוֹלְטִין עֲלֵיהֶן, לְפִי שֶׁהֵן מְשׁוּעֲבֹדוֹת לָהֶם (קִידוּשִׁין ל, ב), וְנִמְצָא שֶׁלִּיבֵן וְיִצְרֵן אֵינָן בְּרֻשׁוֹת אֵלֶּה בְּרֻשׁוֹת בְּעֲלֵיהֶן.

צִיּוּנִים וּמְקוֹדוֹת

לְכַאוּרָה נִרְאֶה שֶׁכִּמוֹ כֵּן יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל הַפְּסוּק שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֲנָשִׁים (שְׁמוֹת לו, ב) 'פֶּל אֲשֶׁר נִשְׂאוּ לְבוֹ לְקַרְבָּה אֶל הַמְּלֹאכָה לְעֵשֶׂת אֶתְנָה', אֵלֶּה הֵנָּה מְאוּחַר מִהַפְּסוּק שֶׁהִבִּיא רַבִּינוּ. וּבְתִירוּצוֹ שֶׁל רַבִּינוּ יוֹבֵן גַּם כּוּוֹנֵת הַפְּסוּק הָאִמּוֹר לְגַבֵּי הָאֲנָשִׁים, שֶׁלֹּא הַתְּכוּיִן הַפְּסוּק שֶׁהָאֲנָשִׁים בְּרֻשׁוֹת לִיבָם. וְכֵן מְפּוֹרֵשׁ בְּאַבְרָהָם (שְׁמוֹת לה), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, 'לִכְּן אָמַר וְכוּ' יִיבֹאוּ כָל אִישׁ אֲשֶׁר נִשְׂאוּ לְבוֹ לְקֶרֶב אֶל הַמְּלֹאכָה, רִצָּה לֹמֵר, שֶׁלֹּא הִיָּה בָּהֶם מִי שֶׁלֹּא מְבַלְּמַת הַמְּלֹאכֹת הַהֵמָּה מִמְּלִמְדוֹ בְּהַרְגֵל, אֵלֶּה מִי שֶׁמִּצָּא חַמְבַּעוֹ הוּא יֹדֵעַ לְעֵשׂוֹת כֵּן, וַיִּגְבַּה לְבוֹ בְּרַכִּי ה' לְבוֹא לְפָנַי מִשָּׁה וְלֹמֵר לוֹ, אֲנִי אֵעֲשֶׂה כֵךְ וְכֵן מִמָּה שֶׁדְּבַרְתָּ. וְנִרְאֶה לְבֹאֵר שֶׁאֵין לְדַקְדֵק בְּלִשׁוֹן הַפְּסוּק (שְׁמוֹת כה, ב) 'מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֹנוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוֹמַתִּי, שֶׁהוּא אִמּוֹר לְעִנְיַן הַיְּדֻבָּה', וְרִצָּה הַקְּבִי"ה שִׁיתְּנוּ אֶת הַיְּדֻבָּה גַּם בְּשִׂמְחָה וּבְנִיחּוּת הַלֵּב [שֶׁלֹּא תִהְיֶה הַנְּתִינָה בְּעַל כְּרַחוּ שֶׁל הַנּוֹתָן, וְלֹא תִהְיֶה הַנְּתִינָה גְּמוּרָה], אוֹלַם בְּעִנְיַן עֲשִׂיַת הַמְּלֹאכֹת תִּתְקַשֶׁה רַבְּנוּ, שֶׁבְּמָה שֶׁצִּירֵן לְעֵשׂוֹת לְמַעַן מַלְאֲכַת הַמַּשְׁכָּן, מְדוּעַ יֵעָשׂוּ רַק כֵּן מִי שֶׁנִּשְׁאָךְ אֶתְּנוּ לְבוֹ, שֶׁזֶה מֵדַת הַרְשָׁעִים שֶׁעוֹשִׂים רַק מָה שֶׁלָּבָם אוֹמֵר לָהֶם. ד. לְשׁוֹן הַמַּשְׁנָה, וְאֵלוֹ יוֹצְאוֹת שֶׁלֹּא בְּכְתוּבָה, הַעוֹבֶרֶת עַל דַּת מֹשֶׁה וְיִהוּדִית, וְאִיזוֹ הִיא דַּת מֹשֶׁה, מֵאֲכִילְתוֹ שֶׁאֵינּוּ

שֶׁהֵם שׁוֹלְטִים עַל תַּאוֹת לְבָבָם. ג. הָאֵלֶּשֶׁךְ (שֶׁם לה, כו) כְּתוּב לְפָרֵשׁ, שֶׁלְּכֵן הוֹסִיף הַפְּסוּק יִתְּבַח 'בְּחֻמְקָהּ', וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְלֵהִיֹת קִבְּלַת שִׁפְעַת כָּל אֶחָד לְפִי הַכְּתוּב, עַל כֵּן 'אֲשֶׁר נִשָּׂא לְבָן אוֹתָנָה בְּחֻמְקָהּ', שֶׁהוּא גָּדוֹל מִהַקְּדוּם, שֶׁהִלֵּב הִיָּה נוֹשָׂא אוֹתָן קְלוֹת כְּנִשֵׁר לְעֵשׂוֹת רִצּוֹן אֲבִיהֶם שֶׁבְּשָׂמִים, טוּוּ אֵת הַעֲזִימִ שֶׁהִיא חֻמְקָה יִתִּירָה, כִּי הַעֲזִימִ טְוֹוֹת עַל עֲצֻמָּן בְּחַיִּים חִיוֹתָם וְהִיא חֻמְקָה רַבָּה. וְאִמֵר 'בְּחֻמְקָהּ' לְמָה שִׁישׁ סוּג מֵאֲשֶׁר לְבוֹ נִשְׂאוּ וְלֹא מְטוּבוֹ, וְהוּא כִּי הַרְשָׁעִים הֵם בְּרֻשׁוֹת לָבָם, כִּמְהוּ דַּת אִמֵר (אֶסְתֵר ו, ו) 'וַיֹּאמֶר הַמֶּן לְבָבוֹ, וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ בְּלָבוֹ' (בְּרַאשִׁית כז, מא). אֵךְ הוּא מְפַאֵת פְּתִיּוֹת הַרְשָׁע, וְעַלִּיו נִבְּאֵר (מְשַׁלֵּי א, כב) 'תֹּאבְבוּ פִתִּי, וְקִרְאֵה (שֶׁם ט, יג) 'אֵשֶׁת כְּסִילוֹת'. אֵךְ בּוֹזָה הוּא מְפַאֵת חֻמְקָהּ, וְזוֹהוּ 'אֲשֶׁר נִשָּׂא לְבָן אוֹתָנָה בְּחֻמְקָהּ' שֶׁהוּא לִיבָן אֵת גּוֹפֵן לְעֵשׂוֹת אוֹתָם, וְהוּא בְּחֻמְקָהּ לְעֵשׂוֹת הַטוֹב בְּעֵינֵי הַיּוֹצֵר, וְלֹא בְּפִתִּיּוֹת כְּכָל אֲשֶׁר לְבָן נוֹשָׂא אוֹתָן שֶׁהֵן בְּרֻשׁוֹת לְבָן. וְרִאֵה עוֹד בְּדוּשׁ שְׁמוּאֵל (פְּרֻשַׁת וַיְקַח־לָּד וְכָל) שֶׁכְּתוּב זֶה לְשׁוֹנוֹ, 'וְכָל אִשָּׁה בִּידֵיהָ טוּו' (שְׁמוֹת לה כה), קֵשָׁה, פְּשִׁיטָא בִּידֵים. שִׁמְעַתִּי בְּשֶׁם שָׂרָה בְּשִׁרֵי הַרֵב הַגְּדוֹל רַבִּי שֶׁפְּטַל ש"ל ז"ל, דַּיְתָא צְדִיקִים לִיבָם בְּרֻשׁוֹתָם, וְרְשָׁעִים הֵם בְּרֻשׁוֹת לִיבָם, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב חֻמְקָת לֵב בִּידֵיהָ, הֵינִי בְּרֻשׁוֹתָהּ. הַנָּה

לְשַׁעֲבַד לָבוּ וְעַצְמוֹ לְכָף, דְּדִלְקָא לֹא יַעֲלֶה בְּיָדוֹ לְפִי שְׂאִין לוֹ בְּטַבְּעוֹ הָאָמוֹן יָדִים הַצְּרִיף, וְאִפְלוּ שְׂיִהִיה לָבוּ בְּרִשׁוֹתוֹ לֹא יוֹעִיל כְּלוּם. אֲכָל אִם הֵלֵב יִשְׁאָנוּ לְלַמֵּד אֲמוֹנוֹת זֹה, שְׁמַע מִיָּנֵה, שְׁהוּא מוֹכֵן בְּטַבְּעוֹ לְלַמְדוֹ אִם יִרְצֶה לְמַרְחָ, וְעַל זֶה אָמַר הַפְּתוּב 'כָּל הַנְּשִׂים אֲשֶׁר נִשְׂא לְבָן וְכו'.

וְטַב לְמִיתַב טַן דְּו מְלָמִיתַב אַרְמְלוֹ (יבמות ק"ח, ב; קידושין מא, א), וְאִין לָךְ בְּשִׁרְה בְּנָשִׁים אֲלֵא הַעוֹשֶׂה רְצוֹן בְּעֵלָה (ילקוט שמעוני שופטים רמז מב).

אֲכָל בָּאֵן הַפְּתוּב מִיָּרִי בְּאֲמוֹנוֹת הַצְּרִיכָה חֲכָמָה יִתְרָה, כְּמוֹ שְׁפָרַש רִשִׁי עַל פְּסוּק זֶה, וְלִלְמֹד אֲמוֹנוֹת כְּמוֹ זֹה, אִינוֹ תְּלוֹי בְּרְצוֹן הָאָדָם

זרע שְׁמֻשׁוֹן הַמְּבֹאָר

ותאורת ליבן נשא אותן, אֲכָל בָּאֵן הַפְּתוּב מִיָּרִי בְּאֲמוֹנוֹת שֶׁל טוֹוִיית הַצְּמַר שֶׁל הַעוֹזִים, הַצְּרִיכָה חֲכָמָה יִתְרָה, כְּמוֹ שְׁפָרַש רִשִׁי עַל פְּסוּק זֶה, שֶׁהַנְּשִׂים^ו הִיו טוֹוֹת אֵת הַצְּמַר מֵעַל גְּבִי הַעוֹזִים. וְלִלְמֹד אֲמוֹנוֹת הַיָּדִים הַנְּצַרְכַת לְמִלְאכָה כְּמוֹ זֹה, אִינוֹ תְּלוֹי בְּרְצוֹן הָאָדָם לְשַׁעֲבַד לָבוּ וְעַצְמוֹ לְכָף, דְּדִלְקָא לֹא יַעֲלֶה בְּיָדוֹ - לֹא יַצְלִיחַ בְּכֵךְ, לְפִי שְׂאִין לוֹ בְּטַבְּעוֹ אֵת הָאָמוֹן - הַרְגַלְת הַיָּדִים הַצְּרִיכָה לְאוֹמוֹנוֹת כְּזוֹ. וְאִפְלוּ שְׂיִהִיה לָבוּ בְּרִשׁוֹתוֹ - שִׁיצְרוּ הַרַע וְתַאוּתוֹ, יִהְיוּ מְשׁוֹעֲבֵדִים וְנִכְנַעִים לְשַׁכְלוֹ וְלַרְצוֹנוֹתוֹ הַטּוֹבוֹים, לֹא יוֹעִיל בְּכֵךְ כְּלָוִם לְלִימוֹד הָאוֹמוֹנוֹת.

אֲכָל אִם הֵלֵב הַרְצוֹן שֶׁלוּ יִשְׁאָנוּ - שְׁמַעֲצֵמוּ יִרְגִישׁ, שֶׁהוּא חִפְזָן וְמַתַּוֵּה לְלִמְד אֲמוֹנוֹת זֹה, שְׁמַע מִיָּנֵה - מוֹכֵן מִכְךְ, שְׁהוּא מוֹכֵן בְּטַבְּעוֹ לְלַמְדוֹ אִם יִרְצֶה לְמַרְחָ בְּלִימוֹד. וְעַל זֶה אָמַר הַפְּתוּב 'כָּל הַנְּשִׂים

יהיו בידה מעות, שהרי לא תקבל את דמי כתובתה, לא ירצו להנשא לה^ה, וְטַב לְמִיתַב טַן דְּו, מְלָמִיתַב אַרְמְלוֹ - עֵדִיף בְּעִינֵי אִשָּׁה לְהַנְּשֵׂא לְבַעַל, אִף שֶׁהוּא מֵהַפְּחוֹתִים שְׁבַאנְשִׁים, מֵאִשֶׁר לַחַיִּית לְבִדָּה כְּמוֹ אֲלִמְנָה (יבמות ק"ח, ב; קידושין מא, א),^ו וּמַחֲמַת הַפְּחַד שִׁיגְרִשְׁנָה בְּעֵלָה וְתִישָׂא גְּלַמּוּדָה, אִשָּׁה אִינָה נִמְסַרַת בְּרִשׁוֹת יַצְרָה הַרַע לְעַבּוֹר עַל דִּינֵי הַתּוֹרָה וּמִנְהַגֵי בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא הִיא מְשַׁתְּעֵבֶדַת לְעִשׂוֹת רְצוֹן בְּעֵלָה, וְלִהְתַּנְּהַג בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה וּמִנְהַגֵי הַצְּנִיעוּת שֶׁל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל. וְעוֹד, שְׂאִין לָךְ בְּשִׁרְה בְּנָשִׁים אֲלֵא הַעוֹשֶׂה רְצוֹן בְּעֵלָה (ילקוט שמעוני שופטים רמז מב),^ז וְעַל כֵּן כָּל אִשָּׁה נִשְׂוָה, אִינָה בְּרִשׁוֹת לְבָה וְיַצְרָה, אֲלֵא הִיא בְּרִשׁוֹת בְּעֵלָה, וְלִיכָה מַתַּוֵּה לְעִשׂוֹת רַק מֵה שֶׁהוּא רְצוֹנוֹ^ח.

^ונשא לבן בחכמה - חשק ליבן לעשות אומנות קשה

ועל כן בודאי שמה שכתוב בתורה 'אֲשֶׁר נִשְׂא לְבָן אֲתַנְּה', אִין הַכוּוֹנָה שִׁיצְרָן הַרַע

צִוּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

גופים, משבת אלמנה. ז. לשון הילקוט, וכי מה טיבה של יעל שבאת תשועה גדולה על ידה, אמרו אשה כשרה היתה, ועושה רצון בעלה, מכאן אמרו, אין לך אשה כשרה בנשים, אלא אשה שהיא עושה רצון בעלה. ח. וזה לשון הרמב"ם (הלכות אישות פט"ו ה"כ), וכן צו חכמים על האשה, שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדאי, ויהיה לו עליה מורא, ותעשה כל מעשיה על פיו, ויהיה בעיניה כמו שר או מלך, מהלכת בתאוות לבו, ומרחקת כל שישנא. ט. לשון רש"י, שנו את העוים, היא היתה אומנות יתירה, שמעל גבי העוים טווין אותן. י. נראה שכוונת

מעושר, ומשמשתו נדה, ולא קוצה לה חלה, ונודרת ואינה מקיימת. ואיזוהי דת יהודית, יוצאה וראשה פרוע, וטווה בשוק, ומדברת עם כל אדם. נדמי הכתובה, הם מאתים זוו לבתולה, ומאה זוו לבעולה]. ה. ראה בכתובות (פד, א), לכתובת אשה משום חינא, ופירשו התוספות (ד"ה לכתובה) בשם רבינו חננאל, שימצאו הנשים חן בעיני האנשים, ויהיה להן קופצים יותר. וכתבו, שכן משמע בערוך ובירושלמי. אמנם רש"י (שם) ביאר בענין אחר. ו. זה לשון רש"י (קידושין שם ד"ה דאמר ר"ל), משל הוא שהנשים אמרות על בעל כל דהו, שהוא טוב לשבת עם שני

ה

פסוק 'וְהַנְּשָׂאִים הַבְּיָאוּ' (שמות לה, כו) ופרוש רש"י. **אָמַר רַבִּי נִתָּן, מָה תַּחֲלָה, וְלֹא עָשׂוּ כֵן בְּגִדְבַת הַמְּשָׁכָן.**

זרע שמשון המבאד

אֲשֶׁר נִשָּׂא לָבָן אֶתְנָה בְּחֶמְקָה טוֹוּ אֶת הָעֵיזִים, שהנשים שלבן חשק ללמוד את חכמת טוויית הצמר מעל גבי העיזים, על ידי כן התברר להן שטבען ראוי לאומנות זו, ולכן למדו חכמה זו, ואחר כך טוו את העיזים לצורך המשכן.¹

ה

טעמים לעונשם של הנשיאים שנחסר אות יו"ד משמם

חסרון ה'יו"ד' על שלא התנדבו בראשונה לנדבת המשכן ברש"י² על הפסוק (שמות לה, כז)³ 'וְהַנְּשָׂאִים הַבְּיָאוּ', תיבת 'והנשיאים' חסירה יו"ד, ובטעם הדבר, **אָמַר רַבִּי נִתָּן, מָה רָאוּ** חסרון ה'יו"ד' על שלא התנדבו בראשונה לנדבת המשכן ברש"י² על הפסוק (שמות לה, כז)³ 'וְהַנְּשָׂאִים הַבְּיָאוּ', תיבת 'והנשיאים' חסירה יו"ד, ובטעם הדבר, **אָמַר רַבִּי נִתָּן, מָה רָאוּ**

ציונים ומקורות

המלאכות האלה ממלמד, או מי שאימן בהן ידי כלל, אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן, ויגבה לבו בדרכי ה', לבא לפני משה לאמר לו, אני אעשה כל אשר אדני דובר, ע"כ. אולם יש חילוק ביניהם, שלפי הרמב"ן מקודם הרגיש האדם שבטבעו לעשות מלאכה זו, ואחר כך נשא לבו אותו, ויגבה לבו בדרכי ה', לקבל עליו לעשות המלאכה. אמנם לפירוש רבנו, מה שנשאו לבו, הכוונה שמצא חשק בלבו למלאכה זו, וזה עצמו היה סימן שבטבעו הוא מוכן לכך. וראה בהערה לעיל, דברי האברבנאל. **א.** מקור דברי רש"י, הוא בספרי (פרשת במדבר פ' מה). **ב.** לשון הפסוק, 'וְהַנְּשָׂאִים הַבְּיָאוּ אֶת אֶבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֶבְנֵי הַמַּלְאִים לְאֹפֶד וְלַחֹשֶׁן'. **ג.** לשון רש"י, אמר רבי נתן, מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה שמחסיירים אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו צבור את הכל, שנאמר (שמות לו, ז) וְהַמַּלְאכָה הִיתָּה דִים, אמרו, נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השהם וגו', לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה. ולפי שנתעצלו מתחילה, נחסרה אות משמם, 'והנשאם' כתיב. **ד.** כמו שכתוב בפרשת נשא (במדבר פק ז). בספרי דבי רב (הרב דוד פארוז זצ"ל, על הספרי פיסקא מה) ביאר השאלה, מדוע הקדימו להביא הקרבנות קודם שנצטוו עליהם. ואילו אבני השוהם לנדבת המשכן הם הביאו רק לאחר שנצטוו להביאם [עייין שם שדקדק כן מלשון הפסוק]. ובשפתי כהן (פרשת נשא ד"ה ויקריבו נשיא) דקדק, למה התחילו הם תחילה

רבינו היא, שבשאר אומנות לפעמים מה שהאדם אינו לומד אותה, הוא מפני שהוא הולך אחר יצרו ותאוותיו ועצלנותו, ואינו מתאוה ללמוד אומנות, אך אם היה כופה את יצרו ומשעבד תאוותיו לשכלו, היה יכול ללמוד האומנות. אמנם באומנות התלויה באימון הידיים, כמו טוויית הצמר מעל גבי העיזים, גם אם יכפה את יצרו, יתכן שלא יוכל ללמוד, לפי שבטבעו אינו מוכן לאומנות זו. ורק אם הילב שלו נושא אותו, כלומר, שנמשך ללמוד אומנות זו, יש בכך סימן שהוא מוכן בטבעו לאומנות זו וראוי לו ללמוד אותה. ועל כן אמר הכתוב, שהנשים ש'נשא לבן אותה בחכמה', כלומר, שהרגישו רצון וחפץ בלבבם להתעסק באומנות של טוויית הצמר מעל גבי העיזים, למדו את האומנות ואכן טוו צמר זה. והשוה לדברי רבינו, את דברי החובת הלבבות (שער הבחון פ"א) וזה לשונו, **ולכל אדם יש חפץ במלאכה או חסורה מבילתי זולתה, כבר הטביע האל לה בטבעו אהבה וחבה, וכן בשאר החיים, כמו שהטביע בטבע החתול צידת העכברים וכו', ועל הדמיון הזה תמצא מדות בני אדם וגופותם מוכנות לסחורות ולמלאכות. ומי שמוצא במדותיו וטבעו נוסף אל מלאכה מהמלאכות, ויהיה גופו ראוי לה, ויוכל לסבול את טרחה, יחזר עליה וישים אותה סבה להבאת מזונו ויסבל מתקנה ומרירותה וכו'.** י"א. כעין דברי רבנו פירש הרמב"ן (שם לה, כא) [על הפסוק האמור לגבי האנשים יויבאו כל איש אשר נשאו לבו], 'אשר נשא לבן אותנה', כמו ויגבה לבו בדרכי ה' וזה לשונו, וטעם 'אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה' (שם לו, ב), כי לא היה בהם שלמד את

יֵשׁ לְדַקְדָּק, טַעַמָּא מַאי גַעְנִישׁוּ בְּעִנְשׁ
זֶה, וּמַה מְדָה בְּגִנְדַּר מְדָה אִיבָא.
וַיְדוּעַ, מַה שְׁפָתַב הָרַב זְלָה"ה (ספר
הליקוטים ישעיהו סימן לב ד"ה והיה),
שְׁבַנְתִּינַת הַצְּדָקָה יֵשׁ לוֹ לְאָדָם לְכוֹן

אֵלָא, אָמְרוּ, יִתְנַדְבוּ צְבוּר מַה שְׁיִתְנַדְבוּ,
וּמַה שְׁיִחְסַר אָנוּ מִשְׁלִימִין אוֹתוֹ, בִּיּוֹן
שְׁהַשְׁלִימוּ צְבוּר הַפֶּלַל, הַבִּיאוּ 'אֲבָנֵי הַשֵּׁהָם'
וְכוּ'. וּלְפִי שְׁנַתְעַצְלוּ מִתְחַלְהָה, נַעֲדָרְהָ אוֹת
מִשְׁמָם, 'וְהַנְּשֵׂאִים' בְּתִיב, עַד כָּאן.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְבֹאָר

נחסרה אות יו"ד מְשָׁם - מתיבת
הנשיאים, כעונש על העצלות, ולכן
'וְהַנְּשֵׂאִים' בְּתִיב בלי יו"ד, עַד כָּאן.

דקדוק בעונש חסרון אות יו"ד

וַיֵּשׁ לְדַקְדָּק בְּדַבְרֵי רַשִׁי, דְּטַעַמָּא מַאי -
מהו הטעם שְׁנַעְנִישׁוּ הנשיאים בדוקא בְּעִנְשׁ
זֶה שנחסר אות יו"ד משם, וּמַה מְדָה בְּגִנְדַּר
מְדָה - מדת העונש הדומה למדת החטא,
אִיבָא - יש בזה, שהרי הקב"ה מעניש לאדם
על עוונותיו, בדבר הדומה לחטא שעשה
(סנהדרין צ, א)¹, ובמה דומה חסרון היו"ד,
למה שהתעצלו הנשיאים להביא את נדבת
המשכן.²

חסרון היו"ד, נגד חסרון הנדבה הרמוזה ביו"ד

וַיֵּשׁ לְבֹאֵר, בְּהַקְדָּם מַה שְׁיִדוּעַ, מַה
שְׁפָתַב הָרַב הָאֲרִי זְלָה"ה (ספר הליקוטים
ישעיהו סימן לב ד"ה והיה), 'שְׁבַנְתִּינַת הַצְּדָקָה
לְעַנִּי, יֵשׁ לוֹ לְאָדָם לְכוֹן אֶת הַפְּסוּקָה (ישעיהו

לא התנדבו הנשיאים תחילה בְּגִנְדַּת הַמִּשְׁכָּן
- כשהתנדבו ישראל להביא תרומתם לבנין
המשכן, אלא הביאו הנשיאים את נדבתם,
רק לאחר שהביאו כל הציבור את נדבתם.³
אֵלָא התשובה לכך היא, שבנדבת המשכן
אָמְרוּ הנשיאים בליבם, וַיִּתְנַדְבוּ צְבוּר
בתחילה למלאכת המשכן מַה שְׁיִתְנַדְבוּ -
מה שירצו להתנדב ממה שברשותם, וּמַה
שְׁיִחְסַר למלאכת המשכן, אחרי שיגמרו
הציבור להתנדב, אָנוּ מִשְׁלִימִין אוֹתוֹ. וּפִיּוֹן
שְׁהַשְׁלִימוּ צְבוּר הַפֶּלַל, ולא היה לנשיאים מה
להביא לצורך המשכן, הַבִּיאוּ אֶת 'אֲבָנֵי
הַשֵּׁהָם וְאֶת אֲבָנֵי הַמְּלֵאִים', לצורך בגדי
הכהן גדול. וכיון שראו הנשיאים, שבשביל
שהתעצלו לא נשאר להם מה להביא נדבה
למלאכת המשכן, קיבלו על עצמם,
שבחנוכת המזבח יזדרזו, ויהיו הם
הראשונים להקריב קרבנות. וּלְפִי שְׁנַתְעַצְלוּ
הנשיאים מִתְחַלְהָה בנדבת המשכן, נַעֲדָרְהָ -

ציונים ומקורות

יהיה הדבר הזה ויאמר הנך ראה בעיניך ומשם לא
תאכל, וכתוב (שם ז, כ) ויהי לו כן וירמסו אתו העם
בשער וימת. והאלשי"ך בספרו רוממות אל (תהלים
סב, יג) ביאר הטעם לזה, למען יבין לשוב על ידי מה
שלוקה. **ב.** ראה בזה בכלי יקר (והובאו דבריו
בהערה להלן), וברוח חיים (להחיד"א, דרוש יד לשבת
תשובה). **י.** זה לשון ספר הליקוטים, ויהיה
מעשה הצדקה שלום, כבר ידעת, כי בעוונותינו
הרבים, בגלות נפרדו איש מעל אחיו, ויה מן י"ה.
והנה על ידי הצדקה, הוא מקשר קב"ה בשכינתיה,
ועולה ויה לי"ה. וזה שכתוב 'ויהי קשור להוי"ה,
וזה גורם מעשה הצדקה. גם גורם זיווג יסוד ג"כ,
שנקרא 'שלו"ם'. וזה גם כן על ידי מעשה הצדקה.
ומורי זיל אמר בפסוק כוונה אחת בצדקה, והוא
שיכרין כי זרוע אדם הנותן הוא בסוד וא"ו, והוא
אצבעות הנותן הם ה' ראשונה, והפרוטה שנותן היא

ולא עשו כבוד למשה ולאהרן. **ה.** שהרי
מקודם כתוב (שמות לה, כא-כו) שכל האנשים והנשים
הביאו את תרומת ה', ורק לאחר מכן (פסוק כז) כתוב
והנשיאים הביאו. **ו.** לשון המדרש (במדבר
יב, טז), לפי שבשעה שאמר משה 'כל נדיב לב יביאו
תרומת ה' למלאכת המשכן', ולא אמר לנשיאים, היה
רע בעיניהם של שלא אמר להביא, אמרו, יביאו
העם מה שיביאו ומה שיחסרו נמלא אנחנו. וראה
בעין יוסף, הטעם שהקפידו על כך. **ז.** דברי
רש"י מכאן ואילך, הם על פי מדרש (במדבר יב, טז).
ח. לשון הגמרא, מנין שכל מדותיו של הקדוש ברוך
הוא מדה כנגד מדה, שנאמר (מלכים ב ז, א) וַיֹּאמֶר
אלישע ושמעו דבר ה' [וגו'] כעת מחר סאה סלת
בשקל וסאתים שערים בשקל בשער שמרון, וכתוב
(שם פסוק ב) וַיִּעַן השליש אשר למלך שמעון על ידו
את איש האלקים ויאמר הנה ה' עושה ארבות בשמים

וְעוֹד בְּדֶרֶךְ אַחַר, אָמְרוּ בְּזֵהָר (עיי' תיקוני זוהר הקדמה יג, א; וזוהר פרשת תרומה קמט, א), **כִּי הַמִּשְׁפָּן הוּא רָמֵז לְעוֹלָם הַזֶּה וְלְעוֹלָם הַבָּא, וְהֵם שְׁלֵא הִבְיִאוּ נְדָבָתָם**

וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְדָקָה שְׁלוֹם (ישעיהו לב, יז), **וְהַפְרוּטָה שֶׁהוּא נוֹתֵן לְעַנִּי, הוּא רָמֵז לְיוֹ"ד שְׁבַשְׁם וְכו' וְכֵאֵן שֶׁהֵם לֹא הִבְיִאוּ צְדָקָתָם וְנְדָבָתָם לָהּ, נְעַדְרָה אוֹת יוֹ"ד מִשְׁמָם.**

זרע שְׁמֻשׁוֹן הַמְּבֹאָר

ועל ידי זה נעשה כאילו ח"ו נחסר אות יו"ד מהשם, לכך נענשו במדה כנגד מדה, ונְעַדְרָה - נחסר אות יו"ד מִשְׁמָם.²

חסרון היו"ד, כנגד חלק בעולם הבא שנחסר במניעה של נדבת המשכן

וְעוֹד יֵשׁ לְבֹאֵר הַטַּעַם הַשְּׁנַיִמִים נַעֲנֵשׁוּ בְדוּקָא בְּהַחֲסֵרֵת אוֹת יוֹ"ד מִשְׁמָם, בְּדֶרֶךְ אַחַר, בְּהַקְדָּם מֵה שְׁאָמְרוּ בְּזֵהָר (עיי' תיקוני זוהר הקדמה יג, א; זוהר פרשת תרומה קמט, א), **כִּי הַמִּשְׁפָּן הוּא רָמֵז גַּם לְעוֹלָם הַזֶּה, וְגַם לְעוֹלָם הַבָּא, לְפִי שְׁכַל פֶּרֶט וּפְרֵט מֵהַמִּשְׁכָּן וְכִלְיוֹ, רָמַז לְעַנִּי מִסוּיִם בְּעוֹלָם הַזֶּה אוֹ בְּעוֹלָם**

לב, יז)³ וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְדָקָה שְׁלוֹם, לפי שהשם היו"ה הנרמז בתיבת והי"ה, נשלם [מלשון שלר"ם] על ידי המעשה של נתינת צדקה. והיינו, מפני שהפְרוּטָה³ שֶׁהוּא נוֹתֵן לְעַנִּי, שהיא דומה לנקודה קטנה, הוא רָמֵז לְאוֹת יוֹ"ד שְׁבַשְׁם וְכו', שהיא כמו נקודה קטנה, והזרוע של נותן הצדקה, דומה לוא"ו שבשם, וחמש אצבעותיו של הנותן, הם כנגד הה"א ראשונה שבשם, וחמש אצבעותיו של העני המקבל הצדקה, הם כנגד הה"א האחרונה שבשם. וְכֵאֵן בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהֵם - הַנְּשִׂאִים לֹא הִבְיִאוּ צְדָקָתָם וְנְדָבָתָם לָהּ,

ציונים ומקורות

שנחסר מהם אות יו"ד. יד. לשון התיקוני זוהר, וְתִקְוֵנָא דַּמְשְׁכָּא הוּא צִיּוּרָא דְעוּבְדָא דְבִרְאשִׁית וְגַתָּא דְעוּרָן. וְאִיתָא בְּזוּהַר (פרשת תרומה קמט, א; קסב, ב), צִיּוּרָא דְעוּבְדָא דְבִרְאשִׁית, וְצִיּוּרָא דְמִשְׁכָּנָא, וְצִיּוּרָא דְבֵר נֶשׁ - חַד אֵינֵן. וּבְזוּהַר (פרשת פְּקוּדֵי רֹכַח, ב) אִיתָא, כַּד בְּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלֵמָא, בְּרָא לֵיהּ כְּגוּוֹנָא דְלַעֲיֵלָא, לְמַהוּי עֲלֵמָא דָא בְּדִיּוּקָנָא דְעֲלֵמָא דְלַעֲיֵלָא וְכו', וְכֵלָא אַתְרֵשִׁים בְּעִבְדֵת מִשְׁכָּנָא -] כַּשְׁבְּרָא הַקְּב"ה אֵת הָעוֹלָם, בְּרָא אוֹתוֹ כְּדוּגְמָא שֶׁל מַעֲלָה, כְּדִי שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה, יִהְיֶה בְּדוּגְמַת הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן הַמְּשׁוּבָח וְכו', וְהַכֵּל נִרְשַׁם בְּעִבּוֹדֵת הַמִּשְׁכָּן. וְעוֹד אָמְרוּ (זוהר פרשת תרומה קכז, א), בְּרָא דָא אַתְעֵבֵד מִשְׁכָּנָא וְאַתְבַּנֵּי דַּאִיהוּ בְּדִיּוּקָנָא דְעֲלֵמָא דְלַעֲיֵלָא, וּבְדִיּוּקָנָא דְעֲלֵמָא תַתָּא -] בְּסוּד זֶה נַעֲשֵׂה וְנִבְנֶה הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא בְּדִיּוּקָן [-בְּצוּרָה] שֶׁל הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, וּבְדִיּוּקָן שֶׁל הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. וּמְבֹאֵר בְּזוּהַר (פרשת פְּקוּדֵי רֹלָא, ב), שְׁבַמְלַאכַת הַמִּשְׁכָּן עִם כָּל פְּרָטֵי הַכֵּלִים שֶׁנִּבְנְהוּ וְנִתְקַן בְּמַקְדֵּשׁ, נִתְקַן דוּגְמַתוֹ אֲבֵר פְּרָטֵי קוּמַת הַשְּׁכִינָה. בְּזוּהַר (פרשת וִיקָרָא ג, ב) אָמְרוּ, כִּיּוֹמָא דַּאִיתְקַם מִשְׁכָּנָא לְתַתָּא, בְּהַהוּא יוֹמָא אִיתְקַם מִשְׁכָּנָא אִרְכָּא לְעֵלָא עִימָהּ. **בְּאַלְשֵׁיךְ** (במדבר ז, א) כֵּתָב, הַמִּשְׁכָּן הִיָּה בּוֹ דוּגְמָא שֶׁל מַעֲלָה וְשֶׁל מַטָּה, וְהִבְיֵא שְׁבַמְדֵּרֶשׁ (במד"ר יב, טו) מְבֹאֵר, שְׁכַשְׁהוּקָם מִשְׁכָּן הַתַּחְתּוֹן, הוּקָם מִשְׁכָּן הָעֲלִיּוֹן הוּא מִשְׁכָּן הַנְּעַר. וְעַל כֵּן, כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהֵיוּ בְּמִשְׁכָּן הַזֶּה

בסוד יו"ה וה' אצבעות העני המקבל הרי ה', וזהו יוהי"ה. יא. לשון הפסוק, וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְדָקָה שְׁלוֹם וְעִבְדֵת הַצְדָקָה הַשְּׁקֵט וְקָטָח עַד עוֹלָם. יב. בשער מאמרי חז"ל (פירוש פרקי אבות פ"ב ד"ה דע) כֵּתוּב כִּי דְבַר זֶה שֶׁל הַצְדָקָה שֶׁהוּא נוֹתֵן, הוּא בַחֲנִיַת יוֹ"ד. אַךְ בְּסִפְר הַלִּיקוּטִים (ישעיהו סימן לב ד"ה והיה) אִיתָא, וְהַפְרוּטָה שֶׁנוֹתֵן הִיא בְּסוּד יו"ה. יג. היינו שהצדקה עצמה היא הפרוטה כנגד היו"ד, והנשיאים לא הביאו הצדקה עצמה, ואילו שאר האותיות שכנגד פרטי נתינתה, סובבים ותלויים בעיקר הצדקה - הפרוטה. בפירושו זה מבאר רבינו, שאות היו"ד שנחסר מהם, הוא נגד אות יו"ד שבשם היו"ה. וראה ברכת מועדי' לחיים (להרב חיים פאלאגני זצ"ל, ח"ב דרוש לחודש ניסן) שפירש בקיצור דברים, כעין פירוש רבינו. וכדעת רבינו, גם דעת הכלי יקר (שמות לה, כז), אלא שביאר באופן אחר וזה לשונו, ומה שנחסר יו"ד דוקא וכו', לפי שאמר הקדוש ברוך הוא (תהלים קא, ה) גִּבְעָה עֵינַיִם וְרוּחַב לִבְבִּי אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל, וְאֵצֶל הַנְּשִׂאִים הִיתָה בְּלִי סִפְק רוּחַ גְּאוּה, בְּאוֹמְרָם דְּרַךְ הַתְּפָאוֹת מִי יִמְלֵא מֵה שֶׁאֲנַחְנוּ מַחְסְרִים, אֲבָל אֲנַחְנוּ מִמְּלֵאִים כָּל מֵה שֶׁהַצִּיּוּר מַחְסְרִים, עַל כֵּן לִקַּח הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁמָם אוֹת יוֹ"ד, כִּי רַק אוֹת זֶה מִן הַשֵּׁם הַגְּדוֹל הִיָּה חֲקוּק בְּשִׁמְם, וְאוֹתוֹ לִקַּח ה' מֵהֶם לוֹמַר, אֵינְן כֵּאֵן מְקוּמוֹ, ע"כ. וְעִיּוֹן שֵׁם, שְׁכַתָּב גַּם טַעְמִים נוֹסְפִים לְמַה

נְדוּנוּ בַחֲמוּרָה, שֶׁנַּעֲדָרָה יו"ד שֶׁהוּא רָמוֹן
לְעוֹלָם הַבָּא שֶׁהִיא הַחֲמוּרָה.
אִי נָפוּי, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל הֵבִיאוּ מִמוֹנֵם,
דִּהְיִינוּ מִמוֹן הָעוֹלָם הַזֶּה, לַעֲשׂוֹת

תְּחִלָּה לְמִלְאכַת הַמִּשְׁכָּן, חֲטָאוּ בְיו"ד
וְה"א (ראה מנחות כט, ב), וְקִיּוּמָא לָן (כתובות
לב, ב), כְּדִי רִשְׁעָה אַחַת אֶתְּהָ מְחַיְבו, וְאִי
אֶתְּהָ מְחַיְבו מִשּׁוּם שְׁתֵּי רִשְׁעִיּוֹת. וְעַל כֵּן

זרע שמעון המבאר

על מעשה עבירה אחת^ט, מענישים אותו רק
באחד מהעונשים, והיינו בחמור משניהם.^פ
וְעַל כֵּן נְדוּנוּ - נַעֲשׂוּ הַנְּשִׂאִים בַּחֲמוּרָה -
בעונש החמור, שֶׁנַּעֲדָרָה - נחסרה יו"ד
משמם, שֶׁהוּא רָמוֹן לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא
הַחֲמוּרָה, וְלֹא נַעֲשׂוּ בְאֹת ה"א, שהיא כנגד
העולם הזה שהוא יותר קל.

נדבת ישראל ממון שטרחו להשיגו, חשובה מנדבת הנשיאים
אִי נָפוּי - יש לפרש באופן אחר, למה
נחסר משמם את יו"ד המרמז לעולם הבא.
והיינו משום שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל הֵבִיאוּ מִמוֹנֵם,
דִּהְיִינוּ הַמִּמוֹן שֶׁהִגִּיעַ לָהֶם עַל יְדֵי הַשְּׁתַדְלוֹת

הבא. ובגמרא (מנחות כט, ב)^{טו} אמרו שהעולם
הזה נברא באות ה"א, והעולם הבא נברא
באות יו"ד^{טז}, וְהֵם - הַנְּשִׂאִים, שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ
נִדְבָתָם תְּחִלָּה לְמִלְאכַת הַמִּשְׁכָּן, המרמזו
לעולם הזה ולעולם הבא, חֲטָאוּ וּפְגַמוּ בְּאֹת
יו"ד - נגד העולם הבא, וְבְאֹת ה"א נגד
העולם הזה, והיו ראויים להענש בשתי
האותיות^{טז}, וְקִיּוּמָא לָן - אמנם נפסק להלכה
בגמרא (כתובות לב, ב)^{טז}, בכוונת הכתוב (דברים
כה, ב) 'כְּדִי רִשְׁעָתוֹ, שֶׁכְּדִי רִשְׁעָה אַחַת אֶתְּהָ
מְחַיְבו, וְאִי אֶתְּהָ מְחַיְבו מִשּׁוּם שְׁתֵּי
רִשְׁעִיּוֹת - באופן שאדם התחייב שני עונשים

ציונים ומקורות

להחסירה מהם, כנראה כוונת רבנו היא שמה שא
למצוא איזה רמז בשמם לאות ה"א ולהענישם בכך.
ואפשר שהכוונה היא שבלשון הפסוק 'והנשיאים
הביאו' אפשר היה להחסיר את האות ה"א
מ'והנשיאים'. יח. לשון הגמרא, אלמא קסבר
רבי יוחנן, כל היכא דאיכא ממון ומלקות ואתרו ביה,
מילקא לקי ממונא לא משלם, מנא ליה לרבי יוחנן
הא, אמר קרא (דברים כה, ב) 'כדי רשעתו', משום
רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום
שתי רשעיות, וסמך ליה (שם פסוק א) 'ארבעים יכנו'.
יט. כגון שגנב בשבת ממון ונתחייב במשיכתו
כשהוציאו מרשות לרשות בשבת, ומתוך כך נתחייב
מיתה וממון ברגע אחד. כ. רבינו כאן מבאר
כדעת רבי יוחנן שם, הדורש מהסמיכות של 'כדי
רשעתו' ל'ארבעים יכנו', שאם התחייב ממון
ומלקות, הרי הוא לוקה ולא משלם. ונמצא שהוא
נענש בעונש החמור. ואף שעולא חולק שם, וסובר
שמשלם ואינו לוקה, מכל מקום, ההלכה היא כרבי
יוחנן, כמבואר ברמב"ם וכסף משנה (הלכות נערה
בתולה פ"י ה"א). וכל זה כשנשי העונשים נתחייב
בהם, הם ממון ומלקות. אבל אם נתחייב במיתה
וממון, לכולי עלמא נידון בחמורה ומת ואינו משלם,
שזה דין 'קים ליה בדרכה מיניה' [מעמידים את
החוטא על העונש החמור, ונפטר בכך מהעונש
הקל], המבואר בכמה מקומות בש"ס (כתובות לג, ב

מעין דוגמת העליון. ועוד הביא דברי המדרש (שם
יב, ג), שכל מה שהיה במשכן, היה כנגד כל מה
שנברא בימי בראשית, כמפורש במדרש כל הפרטים.
וכתב רבי עזרא (בפירוש המיוחס להרמב"ן, שיה"ש ב,
ד), המשכן נעשה על דרך העולם העליון - בנין
קודש הקדשים ששם השכינה שורה וכו', וכנגד
העולם הזה הוא המזבח החיצון שמקריבים עליו את
כל הקרבנות. וראה בזה ברבינו בח"י (שמות כה, ז).
ובשל"ה (ויקהל פקודי דרוש ויקהל אות ז) כתב לבאר
כיצד השבת ומשכן ענין אחד הם ורומזים לעולם
הבא. ובמדרש תלפיות (ענף בגדי כהונה) ביאר,
שהמשכן נעשה כדוגמת העולם שבביל לתקן העולם
מהקלקול שנגרם לו מחטא אדם הראשון.
טו. לשון הגמרא, כדדרש רבי יהודה בר רבי
אילעאי, אלו שני עולמות שברא הקדוש ברוך הוא,
אחד בה"י ואחד ביו"ד, ואיני יודע אם העולם הבא
ביו"ד והעולם הזה בה"י, אם העולם הזה ביו"ד
והעולם הבא בה"י, כשהוא אומר (בראשית ב, ד)
'אלה תולדות השמים והארץ בהבראם', אל תקרי
'בהבראם' אלא 'בה"י בראם' [הוא אומר, העולם הזה
בה"י, והעולם הבא ביו"ד]. טז. פירוש,
שהקב"ה חלק את שמו [י-ה], והטיפ מכל אות ג'
טיפות, ומאותן טיפות נעשו מים ואש ואויר וכל
העולם כולו. על פי רש"י (שם ד"ה אחת), בשם ספר
יצירה. יז. אף שלכאורה אין בשמם את ה"א

יִשְׂרָאֵל, מִשׁוֹם הָכִי נַעֲדָרָה יו"ד מִשְׁמָם, לֹאמֹר שְׂאִין לָהֶם כָּל כֶּף זְכוֹת עַל זֶה, שֶׁהָרִי לֹא הִבִּיאוּ כָּלוּם מִמְּמוֹנָם, וְהָיוּ"ד הוּא רָמְזוּ לְעוֹלָם הַבָּא שֶׁנִּבְרָא בְיו"ד (מנחות שם).

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאֵר

מִשׁוֹם הָכִי נַעֲדָרָה - נחסר אות יו"ד מִשְׁמָם, לֹאמֹר שְׂאִין לָהֶם הַנְּשִׂאִים כָּל כֶּף זְכוֹת עַל זֶה, שֶׁהִבִּיאוּ נִדְבָתָם מִמְּמוֹן הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהָרִי לֹא הִבִּיאוּ כָּלוּם מִמְּמוֹנָם, שֶׁהִשִּׁיגוּ עַל יְדֵי יִגְיעָתָם, אֲלֵא מִמָּה שֶׁנִּפְּלָה לָהֶם מֵהַשָּׁמַיִם בְּלִי יִגְיעָה⁷², וְהָיוּ"ד הוּא רָמְזוּ לְעוֹלָם הַבָּא שֶׁנִּבְרָא בְיו"ד (מנחות כט, ב). וּרְמִזוּ לָהֶם בַּחֲסֵרוֹן יו"ד, שֶׁתְּרוּמָה זֹאת הִבִּיאוּ מֵעוֹלָם הַבָּא וְלֹא מִמָּה שֶׁהָאָדָם מִפְּרִישׁ מִמְּמוֹנוֹ, מֵעֲלֵתָה פְּחוּתָה מֵהַתְּרוּמָה שֶׁבָּאָה מִמְּמוֹן עוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהָאָדָם נוֹדֵב מִמְּמוֹנוֹ⁷³.

צִוּוֹנִים וּמְקוּדוֹת

כְּדַבְּרֵי הַחֲתָם סוֹפֵר שֶׁהוּבָאוּ לְהֵלֵךְ בְּסוּמָן. כִּד. הוּשֵׁה לְדַבְּרֵי רַבֵּינוּ כֶּאֱכָן, מֵה שֶׁכָּתַב רַבֵּינוּ בְּפִירוּשׁוֹ לְקַהֵל (אות לו) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, הַיּוֹרְשִׁים שְׂאִינָם טוֹרָחִים בְּמִמּוֹנָם, קָל לָהֶם לְבִזְזוּתָהּ, וְכֵן כִּי מִי שְׂאִינָם כֶּךָ טוֹרָה בְּמִמּוֹנוֹ. ע"כ. וְזֶה כְּדַבְּרֵי רַבֵּינוּ כֶּאֱכָן, שֶׁלֹּכַן לְנִשְׂיָאִים לֹא נִחְשָׁב כֵּךְ כֹּל כְּדַבְּרָה שֶׁהִבִּיאוּ, לְפִי שֶׁלֹּא טָרַחוּ לְהִשְׁגִּיחַ כְּמוֹ שֶׁאֵר יִשְׂרָאֵל, וְעַל כֵּן הָיָה יוֹתֵר קָל לָהֶם לְנִדְבָתָם לְמִלְאכַת הַמִּשְׁכָּן. וְהִנֵּה זֶה לְשׁוֹן הַתְּנִיָּא (לִיקוּטֵי אֲמָרִים פ"ו), בְּצַדִּיקָה אֲדָם נוֹתֵן מִיִּגְיעָה כְּפִי, הָרִי כֹחַ נִפְשׁוֹ הַחַיּוֹנִית מְלוּבָשׁ בְּעִשְׂיָת מְלֻאכְתּוֹ, אוֹ עֶסֶק אַחֵר שֶׁנִּשְׁתַּחֲרַב בּוֹ מַעוֹת אֵלוֹ, וְכִשְׁנוֹתָנָן לְצַדִּיקָה, הָרִי כֹחַ נִפְשׁוֹ הַחַיּוֹנִית עוֹלָה לָהֶן. וְגַם מִי שְׂאִינָה נִגְהַת מִיִּגְיעָה, מְכַל מִקּוֹם, הוֹאֵל וּבְמַעוֹת אֵלוֹ הָיָה יָכוֹל לְקַנּוֹת חַיִּי נִפְשׁוֹ הַחַיּוֹנִית, הָרִי נוֹתֵן חַיִּי נִפְשׁוֹ לָהֶן, ע"כ. וְעַל פִּי זֶה נִיתֵן לְבָאָר דְּבָרֵי רַבֵּינוּ בְּשֵׁנִי אוֹפְנִים נוֹסְפִים. א. שֶׁנִּדְבַת יִשְׂרָאֵל מִמְּמוֹנָם שָׁבָא לָהֶם עַל יְדֵי יִגְיעָה, חֲשׂוּבָה יוֹתֵר, לְפִי שֶׁכֵּכָּן נִחְשָׁב לָהֶם, שֶׁגַּם כֹּל טָרַחְתָּם לְהִשְׁגִּיחַ אֶת הַמְּמוֹן, עוֹלָה לָהֶן, מֵה שְׂאִין כֵּן נִדְבַת הַנְּשִׂאִים, שֶׁנִּדְבּוּ מֵה שָׁבָא לָהֶם בְּלִי טוֹרָה. ב. נִדְבַת יִשְׂרָאֵל חֲשׂוּבָה יוֹתֵר, לְפִי שֶׁנִּדְבּוּ מִמְּמוֹנָם, שֶׁהָיוּ יָכוֹלִים לְהַחֲזִיחַ בָּהֶם אֶת נִפְשָׁם, מֵה שְׂאִין כֵּן נִדְבַת הַנְּשִׂאִים, שֶׁבָּאָה מִדְּבַר שֶׁנִּפְּלָה מִשָּׁמַיִם רַק לְצוּרְךָ הַמִּשְׁכָּן, וְלֹא הָיוּ יָכוֹלִים לְהַחֲזִיחַ בּוֹ אֶת נִפְשָׁם. כִּד. בְּאוֹר הַחַיִּים (שְׁמוֹת כה, ז) כָּתַב

הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא סִימָן לְעוֹלָם הַבָּא. אֲמַנָּם /הַנְּשִׂאִים הִבִּיאוּ אֶת אֲבְנֵי הַשֹּׁהַם' שֶׁבָּאוּ לָהֶם דְּרָךְ גַּם (שְׁמוֹת לה, כו; יוֹמָא עה, א), וְהִינּוּ כְּמוֹ מְמוֹן שֶׁל עוֹלָם הַבָּא. וְכִדִּי שֶׁלֹּא תֹאמְרוּ שֶׁנִּדְבַתְּם גְּדוּלָה מִנְּדַבַת

שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, כְּדִי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא סִימָן לְעוֹלָם הַבָּא⁷⁴. אֲמַנָּם הַנְּשִׂאִים הִבִּיאוּ אֶת אֲבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֲבְנֵי הַמִּילּוּאִים, שֶׁבָּאוּ לָהֶם בְּדְרָךְ גַּם מִן הַשָּׁמַיִם, כְּמִבּוּאָר בְּגִמְרָא (יוֹמָא עה, א)⁷⁵, וְהִינּוּ כְּמוֹ מְמוֹן שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא⁷⁶. וְכִדִּי שֶׁלֹּא תֹאמְרוּ, שֶׁנִּדְבַתְּם שֶׁל הַנְּשִׂאִים, שֶׁבָּאָה מֵהָעוֹלָם הַבָּא, לְצוּרְךָ מְלֻאכַת הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא רִמְזוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, הִיא יוֹתֵר גְּדוּלָה וְחֲשׂוּבָה מִנְּדַבַת יִשְׂרָאֵל, שֶׁבָּאָה מִמְּמוֹן שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְאִינָה דוּמָה לְמַעֲלַת הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא כְּהָעוֹלָם הַבָּא.

וְעוֹר). כִּד. הִינּוּ שֶׁהוּא גַּם' כְּנֶגֶד הָעוֹלָם הַבָּא, וְכְדַבְּרֵי רַבֵּינוּ לְעִיל בְּסוּמָן, שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא, וְבוֹדָאֵי הַרְמִז כְּנֶגֶד הָעוֹלָם הַבָּא הוּא הַחֲשׂוֹב בְּיוֹתֵר. כִּב. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, יְהוֹנְשִׂאִים הִבִּיאוּ אֶת אֲבְנֵי הַשֹּׁהַם', תֵּנָא, נְשִׂאִים [עֲנִינִים] מִמֶּש, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (מְשַׁלִּי כה, יד) 'נְשִׂאִים רוּחַ וְגִשְׁמֵי אִינ'. כִּג. מִבּוּאָר מִדְּבָרֵי רַבֵּינוּ, שֶׁאֵף לְפִי דְרֵשֶׁת הַגְּמָרָא שֶׁהֲעֲנִינִים הִבִּיאוּ אֶת אֲבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֲבְנֵי הַמִּילּוּאִים, מְכַל מְקוֹם, אִינְ מְקָרָא יוֹצֵא מִיִּדִּי פְּשׁוּטוֹ שֶׁנְּשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל הִבִּיאוּ אוֹתָם, וְהִינּוּ שֶׁהֲעֲנִינִים הִבִּיאוּ אוֹתָם אֶל הַנְּשִׂאִים, וְהַנְּשִׂאִים הִבִּיאוּ אוֹתָם לְנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן. וְכֵן מְפֹרָשׁ בְּתַרְגוּם יוֹנָתָן [עַל פִּי כְּתַר יוֹנָתָן] (שְׁמוֹת לה, כז), שֶׁעֲנִינֵי הַשָּׁמַיִם הוֹלְכִים לְפִישׁוֹן וְדוּלִים מִשֶּׁם אֶת אֲבְנֵי שִׁוְהֵם חֲזִיק וְאֶת אֲבְנֵי הַמִּילּוּאִים [הַהֶשְׁלָמָה] לְשַׁקֵּעַ בְּאִפּוֹד וּבְחֹשֶׁן, וּמוֹרִידִים אוֹתָם עַל פְּנֵי הַמְּדַבֵּר, הוֹלְכִים נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל וּמִבִּיָּאִים אוֹתָם לְצוּרְךָ הַמְּלֻאכָה. וְרֵאָה מֵהַרְשָׁ"א (יוֹמָא שֶׁס ד"ה נְשִׂאִים), שֶׁלְּפִי דְרֵשֶׁת הַגְּמָרָא, לֹא הִבִּיאוּ אוֹתָם נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל, רַק הֲעֲנִינֵי הַבִּיאוּם מִיִּד לְנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן. וְלִכְאוּרָה מִשְׁמַע כְּהַמְהַרְשָׁ"א, בְּפִסְקִיתָא זוֹטְרָתָא (וַיְקַהֵל לה, כז) וְזֶה לְשׁוֹנָה, יְהוֹנְשָׁאם הִבִּיאוּ, יֵשׁ אוֹמְרִים, נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, עֲנִינֵי כְבוֹד הַבִּיאוּם, כְּעִנְיָן שֶׁנִּאֵמַר 'נְשִׂאִים רוּחוֹ'. וְצ"ע. וְרֵאָה בּוּזָה, בְּדְרוֹשׁ שְׁמוּאֵל (ד"ה הַנְּשִׂאִים) שֶׁהֲרַחֵב לְבָאָר מְקוֹר הַדְּבָרִים וְטַעַמָם. וְרֵאָה

ועוד בא שלישיה, כמה שמצינו באותיות רבי עקיבא (אות י), אין יו"ד אלא יד, ואין יד' אלא מנה, שנאמר (בראשית מג, לד) 'ותרב מנה, כשאלו עמו (בראשית מג, לד)², 'ותרב ממשאת בנימן ממשאת כלם חמש ידות'. ולפי שהם לא הביאו מנה לנדבת המשכן, נעדרה יו"ד, דאין יו"ד אלא יד.

זרע שמשון המבאר

שקיבל בנימין מיוסף, היתה גדולה ומרובה חמש פעמים, מהמנות שקיבלו אחיו.^א

ועל פי זה מבואר, שלפי שהם - הנשיאים, לא הביאו מנה - מתנה מנכסיהם, לנדבת המשכן מתחילה^ב, ולכך נעדרה - נחסרה משמם אות יו"ד, הרומזת על מנה - מתנה, משום דאין יו"ד אלא יד, ואין יד אלא מנה, שרמזו להם שנעשו מחמת שחסרו המנה.^ב

חסרון יו"ד, כנגד המנה שחסרו הנשיאים מלנדב

ועוד בא שלישיה¹⁰ - ביאור שלישי¹¹, במה שדווקא האות יו"ד נחסר לנשיאים משמם, בהקדם מה שמצינו שכתוב במדרש אותיות דרבי עקיבא¹² (אות י)¹³, שאין יו"ד אלא לשון יד, ואין יד אלא לשון מנה - מתנה, שנאמר בענין המנות שנתן יוסף לבנימין ולאחיו, כשאלו עמו (בראשית מג, לד)², 'ותרב ממשאת בנימן ממשאת כלם חמש ידות' - המנה

ציונים ומקורות

כו. מליצה זו, על פי הפסוקים בישיבה, יעוד בה עשריה (ו, יג), 'ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה למצרים' (יט, כד). כז. רבינו מבאר שלשה פירושים ברמזי אות יו"ד, א. שהיא אחת האותיות של השם הקדוש הוי"ה. ב. שהיא מרמזת לעולם הבא שנברא באות יו"ד. ג. שהיא מרמזת למתנה שלא נתנו. אלא שהפירוש השני נחלק לשני ביאורים. כח. נדפס באוצר המדרשים (עמוד 416). אותיות דרבי עקיבא, הוא מדרש שדרש התנא רבי עקיבא, על האותיות של הא"ב. כט. לשון האותיות דרבי עקיבא, יו"ד, אל תקרי יו"ד אלא יד', מלמד שזהו יד ושם טוב שעתידי הקדוש ברוך הוא ליתן להם לצדיקים לעולם הבא כירושלם ובבית המקדש, שנאמר (ישעיהו נו, ה) 'ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב', וגו', ואין ביתי אלא בית המקדש, שנאמר (שם פסוק ז) 'כי ביתי בית תפלה'. ואין חומות אלא ירושלים, שנאמר (ישעיהו סב, ו) 'על חומותיך ירושלים' וגו'. ואין יד אלא מנות שנאמר (בראשית מג, ד) 'חמש ידות'. 1. לשון הפסוק, 'וישא משאת מאת פניו אלהם ותרב משאת בנימן ממשאת כלם חמש ידות וישתו וישכרו עמו'. 2. נראה שרבי עקיבא פירש ש'חמש ידות', היינו כמו 'חמש מנות'. 3. פירוש, שמה שהביא את אבני השוהם ואבני המילואים, היה רק לבסוף. וגם שאלה לא היו לצורך המשכן, אלא לצורך בגדי כהן גדול. ועוד, שלא הביאו אותם מנכסיהם, אלא ממה שנפל משמים, כמו שהתבאר לעיל. 4. תמצית הדרוש: יש לבאר בד' אופנים, למה נחסר בדווקא אות יו"ד משמם של הנשיאים. א. האות יו"ד מרמזת

לפרש הטעם שבפרשת תרומה נמנו האבנים בסוף הדברים שהוצרכו למלאכת המשכן, וזה לשונו, 'נראה על פי דבריהם ז"ל שאמרו ביומא (עה, א) שהעננים היו מביאים את אבני השוהם וכו', אם כן משולחן גבוה היו מביאים בלא טורח ויגיעה ולא חסרון כיס, אשר על כן סדר נדבתם אחר כל הנדבות שמביאין מכיסם ועל ידי טורח. ובחנם סופר (גיטין לה, א ד"ה דאשתרשי) דקדק, מדוע הנשיאים נצטערו שהביאו אבניהם לחנוכת המשכן, והרי הביאו דבר חשוב - אבני שהם ואבני מילואים [נראה לשון המדרש (במדבר יב, טז) והיו הנשיאים מצירים על שלא זכו בנדבת המשכן, אמרו הואיל ולא זכינו בנדבת המשכן ניתן בכגדי כהן גדול]. וכתב לבאר, שהנשיאים לא היה להם האבנים ההמה ונודמן להם במן שבכליהם כל אחד אבנו של שטבו, ונמצא שלא התנדבו משהם כלום רק מה שחסר להם איזה גרגרי מן מקום האבן, ונחסר להם מאכילת יום ההוא כל שהוא, ונחשב להם כנדבת משכן, ומכל מקום נזדרזו לחנוכת המזבח. ובעיקר מעלת תשלום ממון על קיום מצוה, כתבו בשו"ת חות יאיר (סימן רלב) ובחיי אדם (ח"א כלל סח סעיף טז) ובטור ברקת (סימן תצ), שלא יעשה מצוה בחנם, אלא יקנה אותה בשכר שלם. והביאו שבזוהר (פרשת תרומה קכח, א) מחמיר מאד בזה. ובמשנה ברורה (סימן תקפד סק"ח) הביא דברי המטה אפרים (שם סי"ז), שראוי לכל גבר ירא ה' להשתדל שיהיה לו עליה בימים נוראים, ואף במקומות שמוכרים מצוות, יקנה אותן בדמים כפי יכולתו, ואדרבה יש עילוי יותר במצוה שבאה אליו בדמים, ממצוה שבאה לו בחנם אין כסף.

ח

עֲשֵׂה כְּלִים אַרְוֹן וּמִשְׁכָּן. אָמַר לוֹ, מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, מִנְהַגוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכוּ', שָׁמָּא וְכוּ'. אָמַר לוֹ, בְּצַל אֵל הַיִּיט וַיִּדְעַתָּ, עַד כָּאֵן.

צָרִיךְ עֵינַי, לְמַה מֹשֶׁה הִפְךָ הַסֵּדֵר. וְזֶה חֻמְתָּהּ הִיא זוֹ שֶׁל בְּצַלְאֵל,

פָּרַק ט' דְּבָרְכוֹת (נה, א), אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנְתָן, בְּצַלְאֵל עַל שֵׁם חֻמְתּוֹ נִקְרָא. בְּשַׁעַת שֶׁאָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמוֹשֶׁה, לֵךְ אָמַר לְבְּצַלְאֵל עֲשֵׂה מִשְׁכָּן אַרְוֹן וְכִלִּים, הִלֵּךְ מֹשֶׁה וְאָמַר לְהַפְךָ,

מאמרים ז"ל
בצלאל על
שם חכמתו
נקרא וכו',
בשעה
שאמר לו
עשה משכן
ארון וכלים.

זרע שמשון המבאד

ח

מעלת כלי המשכן יותר מן המשכן עצמו

המשכן, שָׁמָּא וְכוּ' אף הקדוש ברוך הוא לא אמר לך אלא להקדים את עשיית המשכן תחילה. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְבַצְלָאֵל, אֲכַן כַּדְּבַרֶיךָ צִוּוּה לִי הַקְבִּי"ה שִׁיחִיהָ מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן קוֹדֵם, וְכִי שְׂמָא בְּצַל אֵל הַיִּיט עוֹמֵד, בְּשַׁעַת שְׁצִוּוּה אוֹתִי סֵדֵר עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן וְכִלָּיו. וְעַל שֵׁם חֻמְתּוֹ לְכוּיִן לְדַעַתּוֹ שֶׁל מַקּוֹם נִקְרָא שְׁמוֹ 'בְּצַלְאֵל' נוֹטְרִיקוֹן 'בְּצַל אֵל', עַד כָּאֵן דְּבַרִּי הַגְּמָרָא.

חכמתו של בצלאל בסדר מעשה המשכן וכליו

וְצָרִיךְ עֵינַי בְּדַבְרֵי הַגְּמָרָא, לְמַה מֹשֶׁה בְּדַבְרָיו לְבַצְלָאֵל הִפְךָ הַסֵּדֵר מִכְּפִי שְׁצִוּוּה אוֹתוֹ הַקְבִּי"ה. וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, וְזֶה

חכמתו של בצלאל שכיוון לדעת המקום

אמרו בגמרא בפֶּרַק ט' דְּבָרְכוֹת (נה, א), אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנְתָן, בְּצַלְאֵל עַל שֵׁם חֻמְתּוֹ נִקְרָא, שְׁבַשְׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמוֹשֶׁה, לֵךְ אָמַר לְבְּצַלְאֵל עֲשֵׂה מִשְׁכָּן תַּחֲלִילָה וְלֵאחֲרַי מִכֵּן יַעֲשֵׂה אַרְוֹן וְכִלִּים, הִלֵּךְ מֹשֶׁה וְאָמַר לְבַצְלָאֵל לְהַפְכָּה, עֲשֵׂה כְּלִים וְאַרְוֹן תַּחֲלִילָה, וּמִשְׁכָּן לֵאחֲרַי מִכֵּן. אָמַר לוֹ בְּצַלְאֵל לְמַשָּׁה, מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, הֲרִי מִנְהַגוֹ שֶׁשֶׁ עוֹלָם וְכוּ' לְבִנּוֹת בֵּית תַּחֲלִילָה וְרַק אַחַר כֵּךְ כִּלִּים, כְּדִי שִׁיחִיהָ לוֹ מַקּוֹם מוֹכֵן לְהַכְנִיס בּוֹ אֶת כִּלָּיו, וּמִדּוּעַ לְשִׁנּוֹת וְלְהַקְדִּים אֶת עֲשִׂית הַכִּלִּים לְבִנְיַת

ציונים ומקורות

למשה, לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והפך, ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן, אמר לו, משה רבינו, מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים, ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן, כלים שאני עושה להיכן אכניסם, שמא כך אמר לך הקדוש ברוך הוא עשה משכן ארון וכלים, אמר לו שמא בצל אל היית וידעת. ב. שכן הוא סדר הציוויים בפרשת כי תשא (שמות לא, ב-ח) 'ראה קראתי בשם בצלאל וכו', את אהל מועד ואת הארון לעדות ואת הכפורת אשר עליו וכו', ואת השלחן ואת כליו ואת המנורה הטהורה ואת כל כליה ואת מזבח הקטרת וכו'. ג. כסדר האמור בתחילת פרשת תרומה, שהקדים הארון והכלים למעשה המשכן (רש"י ברכות נה. ד"ה לך אמור). ד. בשיטה מקובצת (ברכות שם) כתב דשמא התכוין

על האות יו"ד שבשם הקדוש הוי"ה, שמתעלה כביכול על ידי הפרוטה שמנדיבים לצדקה, ולפי שהנשיאים לא נתנו נדבתם למשכן, נחסר אות זו משמם. ב. האות יו"ד מרמזת לעולם הבא שנברא באות זו. והנשיאים שלא התנדבו למשכן המרמז לעולם הזה ולעולם הבא, נענשו בעונש חמור, לחסר להם האות המרמז לעולם הבא, ולא בעונש הקל לחסר מהם את המרמז לעולם הזה. ג. האות יו"ד מרמזת לעולם הבא, וכמו שנתבאר. ונחסר מהם אות זו, כדי שלא נחשוב שנדבתם שהביאו אבנים טובות שנפלו משמים, חשובה יותר ממה שישיראל הביאו ממונם. ד. האות יו"ד שנחסר להם, מרמזת על המנהג שלא נתנו. א. לשון הגמרא, אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, בצלאל על שם חכמתו נקרא, בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא

אם לא אמר אלא דבר פשוט, שהוא מנהגו של עולם.

ויש לומר, שמצד אחד היה נראה, שקדשת ארון וכלים גדולה מקדשת המשכן, שהרי המקדש והמשכן נחרב, וכלים בקדשתן הם עומדים,

ויאשיהו המלך גננם (עיי' יומא נב, ב), ויהפית נחרב בשביל להציל את ישראל, שצדקה עשה עמנו ששפך חמתו על העצים ועל האבנים (איכ"ר ד, יד). ולפי מאי דקיימא לן (מנחות זט, א) מעלין בקדש, צריך לעשות תחלה המשכן, ואחר כך הפלים.

זרע שמשון המבאר

הכמה היא זו של בצלאל במה שהקשה על דברי משה, אם אכן לא אמר למשה אלא דבר פשוט בשינוי סדר עשיית המשכן וכליו ממה שאמר משה, שיעשו באופן שהוא מנהגו של עולם, ומה החכמה היתירה שנראתה בדבריו כשביקש לנהוג כסדר העולם, ומפני מה שיבח אותו משה באמרו 'שמא בצל אל היית', עד שאמרו חז"ל שעל שם חכמתו נקרא.

מעלת קדושת הכלים שהם קיימים לעולם

ויש לומר בביאור הטעם שהקדים משה את הארון והכלים למשכן, שמצד אחד היה נראה לומר שקדשת הארון וכלים היתה גדולה יותר מקדשת המשכן, שהרי בית המקדש והמשכן נחרב, ואילו הארון והכלים עדיין בקדשתן הם עומדים ולא נחרבו, ויאשיהו המלך גננם ולא שלטה בהם יד האויבים (עיי' יומא נב, ב). ואילו הפית

נחרב בשביל להציל את ישראל שלא יאבדו חלילה, וכמאמר חז"ל (איכ"ר ד, יד) שצדקה עשה עמנו הקב"ה במה ששפך את כעסו וחתמו על העצים ועל האבנים של בית המקדש והחריבם, ולא כילה את בני ישראל בעוונותיהם.

מדוע הקדים הקב"ה מעשה המשכן לכלים

ועל פי זה קשה מדוע הקדים הקב"ה את המשכן לכלים, ולפי מאי דקיימא לן בגמרא (מנחות זט, א) מעלין בקדש ואין מורידין, בכל דבר שבקדושה פותחים בדבר שקדושתו קלה, ומוסיפים לעלות לדבר שקדושתו חמורה, ואם כן היה צריך לעשות תחלה את המשכן שקדושתו קלה, ואחר כך לעלות דרגה בעשיית הארון והכלים שקדושתן חמורה יותר, ומדוע הקדים הקב"ה את עשיית המשכן שקדושתו קלה לכלים שקדושתם חמורה.

ציונים ומקורות

המשחה, ומקלו של אהרן ושקדיה ופרחיה וכו', ומי גנזו, יאשיהו גנזו. ז. במדרש, כתיב (תהלים עט, א) 'זמורו לאסף אלהים באו גוים בנחלתך', לא הוה קרא צריך למימר אלא 'בכי לאסף', נהי לאסף, 'קינה לאסף', ומה אומר 'זמורו לאסף', אלא משל למלך שעשה בית חופה לבנו, וסיידה וכיידה וצייירה, ויצא בנו לתרבות רעה, מיד עלה המלך לחופה, וקרע את הוילאות, ושיכר את הקנים, ונטל פדגוג שלו איכוב של קנים, והיה מזמר, אמרו לו, המלך הפך חופתו של בנו, ואת יושב ומזמר, אמר להם, מזמר אני שהפך חופתו של בנו, ולא שפך חמתו על בנו, כך אמרו לאסף, הקדוש ברוך הוא החריב היכל ומקדש, ואתה יושב ומזמר, אמר להם, מזמר אני, ששפך הקדוש ברוך הוא חמתו על העצים ועל האבנים, ולא שפך חמתו על ישראל.

משה לנסות את בצלאל אם ירגיש בכך. ורבנו יפרש דברי חז"ל לפי דרכו. ה. המשכן עצמו לא נחרב אלא גננו במחילות תחת ההיכל (סוטה ט), ומכל מקום מקופל היה כשגננו, ולא כמו הכלים שגננו בשלמותם. ועוד, שממה שמצינו שהבית נחרב יש ללמוד שקדושת הכלים גדולה אף מן המשכן, שבכלים לא מצינו חורבן ואילו בבית מצינו חורבן, ואף שהמשכן עצמו לא נחרב אלא גננו, מכל מקום מתחס ענין החורבן אף למשכן מחמת המקדש. [נראה בגמרא (עירובין ב.) שהמשכן נקרא מקדש וכן המקדש נקרא משכן, וכן מצינו (רש"י שמות לח, כא) שנרמו ב'משכן' שנתמשכן על עוונותיהם של ישראל, והכוונה על חורבן המקדש]. ו. זה לשון הגמרא, אלא במקדש שני מי הוה ארון, והתניא משגננו ארון גנזה עמו צנצנת המן וצלוחית שמן

הַמְקַבְּלִים (מגלה עמוקות פרשת ואתחנן אופן כ),
שֵׁאֵם הָיָה מִשֶּׁה נִכְנַם לְאַרְץ, וְהָיָה בּוֹנֵה
הוּא הַמְקַדֵּשׁ, לֹא הָיוּ יְכוּלִים הָאוֹיְבִים
לְשַׁלַּח בּוֹ יָד.

וְלִכֵּן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא צְנִיָּה לְמִשֶּׁה עֲשֵׂה
מִשְׁכַּן אֲרוֹן וְכֹלִים, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה
יֹדֵעַ שְׁסוֹפוֹ שֶׁל מִשֶּׁה לְמוֹת בְּמִדְבָּר,
וְסוֹפוֹ שֶׁל מְקַדֵּשׁ לְחָרֵב, וּמִפְּנֵי שֶׁמַּעֲלִין
בְּקַדְשׁ, צָרִיף לַעֲשׂוֹת תְּחִלָּה הַמִּשְׁכָּן.

אֲמַנָּם, מִצַּד אַחֵר, גְּדוּלָּה קְדֻשַׁת
הַמִּשְׁכָּן וְהַמְקַדֵּשׁ, כְּמוֹ
שֶׁמִּצִּינוּ בְּנֵב וּבְגִבְעוֹן וּמִשְׁכַּן שִׁילָה, שֶׁלֹּא
שָׂרְתָה שָׁם הַשְּׂכִינָה, לְפִי שֶׁעֲדוֹן לֹא
נִבְנָה הַבַּיִת, וּלְפִי זֶה הָיָה צָרִיף לַעֲשׂוֹת
תְּחִלָּה הַכֹּלִים, וְאַחֵר כֶּף הַמִּשְׁכָּן.

וְהִנֵּה אָמְרוּ ו'ל' בְּמִסְפַּקְתָּ סוּטָה (מ, א),
שֶׁמִּשֶּׁה וְדוּד, לֹא שָׁלְטוּ
שׁוֹנְאֵיהֶם בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם. וְכֵמוֹ שֶׁפָּתְבוּ

זרע שמשון המבאד

יְדֵיהֶם^ט, וכיון שכן נגזזו מעשי ידיהם בשלמות
ולא נחרבו בידי האויבים, וְכֵמוֹ שֶׁפָּתְבוּ
הַמְקַבְּלִים (מגלה עמוקות פרשת ואתחנן אופן כ)^{טו},
שֵׁאֵם הָיָה מִשֶּׁה נִכְנַם לְאַרְץ וְהָיָה בּוֹנֵה הוּא
את בית המקדש, לֹא הָיוּ יְכוּלִים הָאוֹיְבִים
לְשַׁלַּח בּוֹ יָד לְהַחְרִיבוֹ, אֲלֵא הֵיחָרֵב נִשְׂאָר בְּקִיּוּמוֹ,
אבל כיון שנגזרה עליו גזירה שלא להיכנס
לארץ, לא היה קיום תמידי לבית המקדש.

וְלִכֵּן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא צְנִיָּה לְמִשֶּׁה,
עֲשֵׂה מִשְׁכָּן תְּחִילָּה וְאַחֵר כֶּךָ אֲרוֹן וְכֹלִים,
מִפְּנֵי שֶׁהָיָה הַקְב"ה יֹדֵעַ שְׁסוֹפוֹ שֶׁל מִשֶּׁה
לְמוֹת בְּמִדְבָּר, וְלֹא יִכְנַס לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא
יִבְנֶה אֶת בֵּית הַמְקַדֵּשׁ, וְסוֹפוֹ שֶׁל בֵּית
הַמְקַדֵּשׁ לְחָרֵב כִּיּוֹן שֶׁלֹּא יִיבְנֶה עַל יְדֵי מִשֶּׁה,
וְנִמְצָא שֶׁהַמְקַדֵּשׁ הַעֲתִיד לְהִיחָרֵב קְדוּשָׁתוֹ
קָלָה מִן הַכֹּלִים הַקְיִימִים לְעוֹלָם, וּמִפְּנֵי
שֶׁמַּעֲלִין בְּקַדְשׁ מִקְדוּשָׁה קָלָה לְקְדוּשָׁה
חֲמוּרָה, לְפִיכֵן צָרִיף לַעֲשׂוֹת תְּחִלָּה אֶת

מעלת המשכן שבזכותו שרתה שכניה בישראל

אֲמַנָּם יֵשׁ לוֹמֵר, כִּי מִצַּד אַחֵר, גְּדוּלָּה
קְדֻשַׁת הַמִּשְׁכָּן וְהַמְקַדֵּשׁ יוֹתֵר מִקְדוּשַׁת
הַכֹּלִים, כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בְּנֵב וּבְגִבְעוֹן שֶׁהִיטָה שָׁם
בְּמָה לְעִבּוּדַת הַקְּרַבְנוֹת, וּמִשְׁכַּן שִׁילָה שֶׁהִיָּה
שָׁם בֵּית שֶׁל אַבְנִים וִירִיעוֹת עַל גְּבִיהֶם, שֶׁלֹּא
שָׂרְתָה שָׁם הַשְּׂכִינָה בְּקִבְעוֹת לְמִרוֹת שֶׁהִיוּ
כֹּלֵי הַמִּשְׁכָּן מְצוּיִם שָׁם^ט, לְפִי שֶׁעֲדוֹן לֹא נִבְנָה
הַבַּיִת הַקְּבוּעַ לְהִשְׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה, וְנִמְצָא
שֶׁעִיקַר הַקְּדוּשָׁה הִיא בְּבֵית הַמְקַדֵּשׁ וְלֹא
בְּסִיבַת הַכֹּלִים. וְלְפִי זֶה, אֲדַרְבֵּה, הָיָה צָרִיף
לַעֲשׂוֹת תְּחִלָּה אֶת הָאֲרוֹן וְהַכֹּלִים שֶׁקְדוּשַׁתָּם
קָלָה, וְרַק אַחֵר כֶּף אֶת הַמִּשְׁכָּן שֶׁקְדוּשָׁתוֹ
חֲמוּרָה יוֹתֵר, לְפִי שֶׁעִיקַר הִשְׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה הִיא
בְּזִכּוֹת הַמִּשְׁכָּן וְהַמְקַדֵּשׁ וְהֵם מְקוּדָּשִׁים יוֹתֵר.

הקב"ה הקדים את הכלים כי המקדש עתיד להיחרב

וְהִנֵּה אָמְרוּ רְבוּתֵינוּ ו'ל' בְּמִסְפַּקְתָּ סוּטָה (ט,
א), שֶׁמִּשֶּׁה וְדוּד לֹא שָׁלְטוּ שׁוֹנְאֵיהֶם בְּמַעֲשֵׂה

ציונים ומקורות

משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשיהם. דוד
דכתיב (איכה ב, ט) 'טבעו בארץ שעריה, משה,
דאמר מר, משנבנה מקדש ראשון, נגזזו אהל מועד
קרשיו קרסיו ובריחיו ועמודיו ואדניו, היכא, אמר רב
חסדא אמר אבימי תחת מחילות של היכל.
י. כמבואר בהערה הקודמת שהמשכן שהוא מעשה
ידיו של משה, וכן שערי המקדש שהם מעשי ידיו של
דוד, לא נחרבו בידי האויבים אלא נגזזו כפי שהם
בשלמות. יא. לשון המגלה עמוקות, אילו היה
משה נכנס לארץ ישראל ונבנה המקדש על ידו, לא

ח. ואף שאמרו (זבחים קיח, ב) שגם בשילה נוב
וגבעון שרתה השכינה, מכל מקום לא היתה הקדושה
קבועה שם כמו בבית עולמים, וכשפסקה שם
העבודה הסתלקה שכניה משם, ואילו קדושת בית
המקדש יש לה קביעות לעולם גם לאחר חורבנו, ואף
שלאורה לא שום שינוי בסדרי הכלים, ומוכח
שהבנין והאוהל גורם את עיקר הקדושה ולא הכלים.
ט. לשון הגמרא, דרש רב חיינא בר פפא, מאי דכתיב
(תהלים לג, א) 'וננו צדיקים בה' לישרים נאוה
תהלה', אל תקרי 'נאוה תהלה' אלא 'נוה תהלה', זה

מִמִּנְהַג הָעוֹלָם.

וְאַחַר כִּדְאָמַר לוֹ, שְׁמָא כִּד אָמַר לְךָ
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכוּ', כְּלוּמַר, מִנְּא
לְךָ הָא שְׁהַמְשִׁכֵּן הוּא יוֹתֵר חֲמוּר מִכָּלִים,
וְדִילְמָא כִּלְיָם יוֹתֵר חֲמוּרִים מִהַמְקַדְּשׁ.
דְּאִי לָאו הֲכִי, קָשָׁה עַל בְּצַלְאֵל, מַה
קָשִׁיא הִיא זו, לוּמַר שְׁמִנְהַג הָעוֹלָם

אֲמַנָּם, מִשֶּׁהָ שְׁהִיָּה מְצַפָּה לְהַכְנִים
יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָא, וְהִיָּה יוֹדַע
שְׂלָא יִשְׁלְטוּ הָאוֹיְבִים בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיו, אָמַר
לוֹ, עֲשֵׂה כָלִים אַרְוֹן וּמִשְׁכָּן.
וּבְצַלְאֵל לֹא רָצָה לְהָשִׁיב עַל זֶה
בְּפִרוּשׁ, הוֹאִיל שֶׁהִדְבָּר
תָּלוּי בְּמִיתָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, אֶלָּא הָשִׁיב לוֹ

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאֵר

משה להזכיר מיתתו בפניו, אָמַר הַשִּׁיב לִי
בדרך כבוד כתלמיד בפני רבו, מִמִּנְהַג
הָעוֹלָם לבנות בית תחילה ואחר כך כלים.

וְאַחַר כִּד הוֹסִיף בְּצַלְאֵל וְאָמַר לִי לְמֹשֶׁה,
שְׁמָא כִּד אָמַר לְךָ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכוּ'
להקדים עשיית המשכן לכלים, ולא היתה
כוונתו לשאול בסתמא 'שמא כך אמר לך
הקב"ה' בהיפך מה שאתה אומר, אלא כך
היתה כוונת שאלתו, כְּלוּמַר, מִנְּא לְךָ הָא
שְׁהַמְשִׁכֵּן יַעֲשֶׂה אַחֲרוֹן כִּי הוּא יוֹתֵר חֲמוּר
מִכָּלִים, וְדִילְמָא יֵשׁ לְהַקְדִּים עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן
כִּי הַכָּלִים יוֹתֵר חֲמוּרִים מִהַמְקַדְּשׁ, וְאִם
אֵין בִּידֵינוּ לְהוֹכִיחַ שֶׁהַכָּלִים מְקוּדְשִׁים יוֹתֵר,
מִכָּל מְקוּם שְׁמָא כֵּן הוּא לְפִי הָאֲמַת, וּמְדוּעַ
תֹּאמַר לְהַקְדִּים אֶת הַכָּלִים לְמִשְׁכָּן?¹⁷

דְּאִי לָאו הֲכִי - אִם לֹא נִפְרַשׁ כֵּן שֶׁהִתְיָחַד
כוונת בצלאל לשאול את משה מנין לו
שהמשכן מקודש יותר מן הכלים, אִם כֵּן
קָשָׁה עַל בְּצַלְאֵל מַה קָשִׁיא הִיא זו לְאָמַר

ציונים ומקורות

מאחר אותו באחרונה. ועל כך השיבו בצלאל שנראה
שקדושת הכלים יותר מן המשכן, ואם כן ראוי בודאי
לעשות כסדר שציווה הקב"ה וכדלהלן בהמשך דברי
רבנו. יד. כשאמר בצלאל למשה 'שמא כך
אמר לך הקב"ה', לא היתה כוונתו סתם מחמת
שביקש לנהוג כמנהג העולם, וכמו שיבואר בהמשך
דברי רבנו שאין להוכיח ממנהג העולם למצוות
התורה, אלא כך היתה כוונתו לומר למשה, כי
מסתמא סדר עשיית המשכן הוא מקדושה קלה
לקדושה חמורה, ואם כן שמא הכלים מקודשים יותר,
ובדוקא אמר הקב"ה בסדר הזה, ואם כן יש להקדים
תחילה עשיית המשכן.

הַמְשִׁכֵּן שְׁקוּדוּשְׁתוֹ קְלָה, וְאַחַר כֵּן אֶת הַכָּלִים
שְׁקוּדוּשַׁתָּם חֲמוּרָה יוֹתֵר.¹⁸

משה הקדים את המשכן כי סבר שהוא עצמו יבנה את המקדש
אֲמַנָּם מִשֶּׁהָ שְׁהִיָּה מְצַפָּה לְהַכְנִים אֶת
יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָא וּלְבִנוֹת בְּעַצְמוֹ אֶת בֵּית
הַמְקַדְּשׁ, וְהִיָּה יוֹדַע שְׂלָא יִשְׁלְטוּ הָאוֹיְבִים
בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיו, סָבַר בְּדַעְתּוֹ שֶׁמַּחֲמַת כֵּן
קְדוּשַׁת הַמְקַדְּשׁ אֵינָה פְּחוּתָה מִן הַכָּלִים,
וְאִדְרַבָּה קְדוּשְׁתוֹ חֲמוּרָה יוֹתֵר שֶׁהָרִי עֵינֵךְ
הַשְּׂרָאָת הַשְּׁכִינָה בָּאָה מַחֲמַת הַמִּשְׁכָּן
וְהַמְקַדְּשׁ וְלֹא מַחֲמַת הַכָּלִים, וּלְפִיכֵן אָמַר לִי
לְבַצְלָאֵל, עֲשֵׂה כָלִים וְאַרְוֹן תְּחִילָה, וּמִשְׁכָּן
לְאַחַר מִכָּן.¹⁹

ביאור דברי בצלאל אל משה

וּבְצַלְאֵל לֹא רָצָה לְהָשִׁיב עַל זֶה וְלוּמַר
לְמֹשֶׁה בְּפִרוּשׁ שְׁאִינוּ עֲתִיד לְבִנוֹת הַמְקַדְּשׁ,
וּמִמִּילָא קְדוּשַׁת הַמִּשְׁכָּן פְּחוּתָה מִן הַכָּלִים,
הוֹאִיל שֶׁהִדְבָּר תָּלוּי בְּמִיתָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה שְׁלָא
יִזְכֶּה לְהִכְנֵס אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאִין זֶה כְּבוֹדוֹ שֶׁל

היו יכולים השונאים לשלוט במעשה ידיו. ובאמת
היה מוכרח לטובת ישראל לשפוך חמתו על עצים
ואבנים. יב. והגם שגם המקדש היתה בו
מעלה שלא שרתה שכנינה כי אם בזכותו ולא בזכות
הכלים, מכל מקום מעלת הכלים שהם נצחיים גוברת
על מעלת המקדש. יג. וסבור היה משה, שלא
היתה כוונת הקב"ה שיהיו המשכן והכלים נעשים
דוקא כסדר הציווי, אלא הכל לפי הסדר הראוי להיות,
ולפיכך ראה לנכון להקדים כלים למשכן, כי היה
במחשבתו שיתקיים המקדש לעולם, וממילא גם
המשכן היה נכבד בעיניו מן הכלים וכפי שנתבאר
לעיל שהמשכן והמקדש ענין אחד הם, ולפיכך היה

וַעֲזוֹד אֶפְשָׁר לֹאמֹר, שֶׁהַשִּׁיב לוֹ מִמְּנַהֲגוֹ
שֶׁל עוֹלָם, בְּלֹאמֹר, שֶׁמְּנַהֲגוֹ
הָעוֹלָם הוּא לְהִיּוֹת חוֹמָאִים, וְאִם יִשְׂרָאֵל
יִחְטְאוּ וְהַמְשַׁכֵּן יִהְיֶה קַיָּם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא יִהְיֶה צְרִיף לְשַׁפֵּךְ חֲמָתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל,
וְהָעוֹלָם יִהְיֶה תַּהוֹ וְבַהּוּ.

הוא להפך, דילמא גזרת המקום היא
לעשות בפסדר הנה, כמו שצוה הפלאים
בבגדי כהנה (עין יומא יב, ב; רש"י שם ו, א ד"ה
אמר), אף על פי שהפלאים אסור. אלא
ודאי שבצאלל עשה בחכמה, להסתיר
הדבר בפני משה, כדי שלא יגיש.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבַאֵד

המקדש, כמו שהתבאר¹⁰.

חורבן המקדש מפני מנהג העולם שחוטאים

וַעֲזוֹד אֶפְשָׁר לֹאמֹר, שֶׁהַשִּׁיב לוֹ בְּצַלָּל
לְמֹשֶׁה בְּדֶרֶךְ חֲכָמָה, שְׁאִין רְאוּי שִׁיחִיה
הַמְּקַדֵּשׁ קַיָּם לְעוֹלָמִים¹¹, וְהַבִּיא בְּצַלָּל רְאִיה
לְכַךְ מִמְּנַהֲגוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּלֹאמֹר, שֶׁמְּנַהֲגוֹ
הָעוֹלָם הוּא לְהִיּוֹת חוֹמָאִים כִּי אֵין בְּכוּחַם
לְעַמּוֹד בְּתַפְקִידֵיהֶם בְּשִׁלְמוֹת¹², וְאִם יִשְׂרָאֵל
יִחְטְאוּ וְהַמְשַׁכֵּן יִהְיֶה קַיָּם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא יִהְיֶה צְרִיף לְשַׁפֵּךְ חֲמָתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל
וְלְכַלּוֹתָם ח"ו, וְהָעוֹלָם כּוֹלוֹ יִהְיֶה תַּהוֹ וְבַהּוּ,
כִּיּוֹן שְׁאִין הָעוֹלָם קַיָּם אֵלָּא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל.
וְכִיּוֹן שְׁאִין רְאוּי שִׁיחִיִּים הַמְּקַדֵּשׁ לְעוֹלָם,
אִם כֵּן הַכֹּלִים מְקוּדָשִׁים יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, וְרְאוּי
לְאַחַר אֵת עֲשִׂיַת הַכֹּלִים אַחֲרֵי עֲשִׂיַת
הַמְשַׁכֵּן¹³, כִּדִּין מְעַלִּים בְּקוּדֵשׁ וְלֹא מוֹרִידִים¹⁴.

צִיּוּנִים וּמְקוּדוֹת

נכבדים ממנו ויש לאחר את עשייתם.
ב. תמצית הדרוש: א. סדר הקדימה בעשיית המשכן
וכליו הוא לפי הכלל של 'מעלים בקודש ואין
מורידים', והמקודש יותר מאוחר יותר, ונצרך לברר
איזהו מקודש יותר המשכן או כליו. ב. משה רבנו
סבר להקדים את הכלים כיון שהמשכן והמקדש
מקודשים יותר, כמו שמצינו שעיקר השראת השכינה
היתה בבית המקדש, ואין לומר שהכלים מקודשים
יותר מאחר שלא היה בהם חורבן, כי סבר משה
שהוא יזכה לבנות המקדש ומתוך כך גם המקדש
יתקיים לעולם, ואין בכלים שום מעלה על פני
המשכן והמקדש. ג. אמנם הקב"ה הקדים עשיית
המשכן תחילה, כי גלוי היה לפניו שלא יהיה המקדש
נבנה בידי משה, וממילא ישלטו האויבים ויחריבו
המקדש, ולפיכך הכלים מקודשים יותר, וכל המקודש
יותר מאוחר יותר. ד. בצאלל ידע שעתידי המקדש
לחירוב כי לא יבנה בידי משה, אולם העלים הדבר

למשה ששמנהג העולם הוא להפך ממה
שנצטווה, וכי סדר מעשה המשכן בהכרח
שיהיה לפי הנהגת בני אדם, דילמא גזרת
המקום היא לעשות במשכן בפסדר הנה היפך
מנהג העולם, וכן מצינו עוד שינוים בדיני
המקדש מדרך וסדר דיני העולם, כמו שצוה
הקב"ה להכניס את הפלאים של תערובת
צמר ופשתים בבגדי כהנה (עין ערכין ג, ב)¹⁵,
אף על פי שהפלאים אסור מן התורה בבגדי
הדיוטות, כי בודאי שאין להשוות את עבודת
המשכן להנהגת בני אדם הדיוטות.

אלא ודאי שבצאלל עשה בחכמה
להסתיר את הדבר בפני משה, שלא לפרש
דבריו שהכלים מקודשים יותר כיון שעתידי
המקדש להיחרב, וכל זה כדי שלא יגיש
משה שאינו עתידי לבנות בעצמו את

טו. כן מבואר שם בגמרא שהיה האבנט עשוי שש
משור של פשתן ותכלת ושאר מיני של צמר.
טז. וזו היא חכמתו של בצאלל שהשיג בדעתו
שעתידי המשכן להיחרב, וממילא עיקר החשיבות היא
בכלים ולא במשכן, ולפיכך יש לאחר הכלים לאחר
המשכן, ועוד נהג בחכמה כשלא פירש דבריו למשה
מחמת כבודו, אלא סתם דבריו והביא ראיה ממנהג
העולם. יז. וממילא אין מעלה למקדש על פני
הכלים. יח. ראה קהלת (ז, כ), 'פי אדם אין
צדיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחְטָא'. ובמדרש
(ויק"ר א, א) תחתונים על ידי שאינן יכולין לעמוד
בתפקידיו של הקדוש ברוך הוא. יט. וזאת
היתה עומת כוונתו במה שטען לפני משה ממנהגו
של עולם, ולא היה כוונתו מנהג וסדר העולם בבנין.
אלא שאמר דבריו ברמז. וגם זה בכלל חכמת בצאלל
שהבין את הצורך בכפרה הבאה על ידי חורבן הבית,
וכיון שאין הבית מתקיים בתמידות, אם כן הכלים

פרשת פקודי

א

בְּסוּךְ (שמות לח, כא) 'אלה פקודי המשכן משכן העדת'. פֶּרַשׁ רַשׁ"י, 'המשכן משכן' שני פעמים, רמז למקדש ישראל שני פעמים שני פעמים על עונותיהם על מועשה העגל וכו'.

פסוק 'אלה פקודי המשכן פֶּרַשׁ רַשׁ"י המשכן משכן ב' פעמים וכו', עדות לישאל שוטר להם על מעשה העגל וכו'.

זרע שמשון המבאד

א

מהשם 'משכן' נלמד שעוזנות ישראל יתכפרו בחורבן המקדש

רְמֵז לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּבְנָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, בְּמִקְוֵם הַמִּשְׁכָּן שֶׁהָיָה בְּמִדְבָּר, שְׁנַתְּמִשְׁכָּן - נִתְפַּס וְנִחְרַב שְׁנֵי פְעָמִים, כְּדֵי לִכְפֹּר בְּכֶן עַל עוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יֵיעָנְשׁוּ יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם בְּגוֹפָם. וּבְדִיבּוּר שֶׁלֹּא חָרְיוּ פִירֵשׁ רַשׁ"י, לִכְךָ הַמִּשְׁכָּן נִקְרָא 'מִשְׁכַּן הָעֵדוּת', מִפְּנֵי שֶׁהַמִּשְׁכָּן הוּא עֵדוּת לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, שְׁוֹתֵר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַחֲטָא שֶׁל

דקדוקים בעדות המשכן על שנתכפר חטא העגל, ממה שנחרבו הבתי מקדשות מחמתם

בְּסוּךְ (שמות לח, כא) ^נ 'אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדוּת', פֶּרַשׁ רַשׁ"י, שֶׁמִּמָּה שֶׁלֹּא כָּתוּב 'אלה פקודי משכן העדות', אלא כָּתוּב 'הַמִּשְׁכָּן' מִשְׁכָּן בְּסִמְכּוֹת שְׁנֵי פְעָמִים, דְּרָשׁוּ אֵת תִּיבַת 'מִשְׁכָּן' מִלְשׁוֹן 'מִשְׁכּוֹן', וְנִכְתַּב שְׁנֵי פְעָמִים, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בְּכֶן

ציונים ומקורות

י: שם נא, ג). ראה בידי משה (על המדרש שם נא, ג) שביאר ש'פקודי' הוא מלשון חסרון, ורמזו על החורבן. ג. בשפתי חכמים (ברש"י שם) דקדק, הרי רק 'משכן' אחד מיותר לדרשא, שהשני נצרך לגופו. ותירץ וזה לשונו, 'מדשני הקרא בלשונו וכתב 'המשכן משכן', ולא כתיב תרוייהו בה"א או בלא ה"א, ודאי הה"א קאי על המשכן המיוחד, דהיינו בית עולמים שהוא בית המקדש, אם כן קשה, למה מכנה אותו הכתוב בלשון משכן, אלא רמז וכו'. וראה עוד בזה, בכסף נבחר (לרבי אבי עזרי זעליג זצ"ל, בפרשתינו) ובפירוש מהרז"ו (שמור"ר שם). ד. וכמו שנאמר (איכה ד, יא), 'פְּלֶה ה' אֶת חֲמַתוֹ שֶׁפָּךְ חָרוֹן אַפּוֹ וַיִּצַּת אֵשׁ בְּצִיּוֹן וְתֹאכַל יְסוּדֵתֶיהָ'. ומפסוק זה דרשו במדרש (איכ"ר ד, יד), שחורבן בית המקדש הועיל שלא שפך הקב"ה את חמתו על ישראל, אלא השאיר מהם פליטה [לשון המדרש הובא להלן].

מפני כבודו של משה, ולא השיב לו כי אם ממנהג העולם להקדים עשיית בית לעשיית הכלים, ועוד טען לפניו שמנין לנו לומר שהבית חסור יותר מן הכלים, והכל כדי שלא לרמוז למשה שלא יזכה לבנות המקדש. ועוד נרמז בדבריו של בצלאל, שאדרבה יותר ראוי שיהיה המקדש עתיד להיחרב ובכך תהיה כפרה לישראל, ולא שישאר המקדש על עומדו ולא תהיה תקומה לאויביהם של ישראל חלילה. א. לשון הפסוק, 'אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה עבדתי הלוים ביד איתמר בן אהרן הכהן'. ב. לשון רש"י, 'המשכן משכן' שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבניו על עונותיהן של ישראל. 'משכן העדות', עדות לישראל שוותר להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל, שהרי השרה שכנינתו ביניהם, ע"כ. ומקור דברי רש"י, הוא במדרש תנחומא (בפרשתינו סימן ה-ו). וראה עוד במדרש (שמור"ר לא,

לָהֶם מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, לְאַחַר שֶׁאָמַר 'מִשְׁכַּן מִשְׁכַּן' שֶׁנִּתְמַשְׁכַּן בְּשָׁנֵי חֲרָבְנִין, וְזֶה הָיָה בְּשִׁבִיל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שֶׁהָרִי קָדָם זֶה הָיָה לָהֶם חֲרוֹת מִשְׁעַבְדּוֹ מַלְכֵיֹת (עִירוּבִין נד, א).

עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שֶׁהָרִי הִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ בִּינֵיהֶם, ע"כ"ל.

הַקְּשׁוֹ הַמְּפָרְשִׁים (כספ' נבחר ד"ה אלה פקודי - השני), מָה עֲדוֹת הוּא זֶה שְׁוֹתֵר

זֶרַע שְׁמֻשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

שְׁנַלְמַד מִכֵּן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ נִתְמַשְׁכַּן בְּשָׁנֵי חֲרָבְנִין, וְהָרִי זֶה שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ נַחֲרַב, הָיָה בְּשִׁבִיל - מַחֲמַת מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל^ט, שֶׁהָרִי קָדָם זֶה - קוֹדֵם שֶׁחֲטָאוּ בְּעַגְל וְנִשְׁתַּכְּרוּ הַלְּחוֹחוֹת, הָיָה לָהֶם לִישְׂרָאֵל חֲרוֹת מִשְׁעַבְדּוֹ מַלְכֵיֹת - שֶׁלֹּא הִיִּתָּה שׁוֹם אוֹמָה יִכּוּלָה לְשַׁלּוֹט עֲלֵיהֶם, כַּמְּבֹאֵר בַּגִּמְרָא (עִירוּבִין נד, א). וְרַק מַחֲמַת חֲטָא הָעֵגֶל, נִגְרַם שִׁיחֲרַבוּ בְּתֵי הַמִּקְדָּשׁ, וַיִּגְלוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁתַּעַבְדוּ תַּחַת הָאוֹמוֹת. וּמִכֵּיוֵן שֶׁמֵּמָּה שֶׁנֶּאֱמַר 'מִשְׁכַּן' שְׁנֵי

מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שֶׁהָרִי הִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ בִּינֵיהֶם בַּמִּשְׁכָּן, שִׁישׁ בּוֹזֵה חִיבָה יִתִּירָה^י, וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא 'מִשְׁכַּן', וְאִם לֹא הָיָה מוֹוֹתֵר וּמוֹחַל לָהֶם עַל חֲטָא הָעֵגֶל, לֹא הָיָה מִצּוּוֹה לְבִנוֹת הַמִּשְׁכָּן בְּשִׁבִיל לְהַשְׁרֹת שְׁכִינָתוֹ בִּינֵיהֶם^י, ע"כ"ל.

וְהַקְּשׁוֹ הַמְּפָרְשִׁים^י, עַל סוֹף דְּבָרֵי רִשׁוֹי, מָה - אִיזוֹ עֲדוֹת לִישְׂרָאֵל הוּא זֶה מִהַמִּשְׁכָּן, שְׁוֹתֵר לָהֶם הַקַּב"ה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, לְאַחַר שֶׁאָמַר הַפְּסוּק 'מִשְׁכַּן מִשְׁכַּן', וְכַתֵּב רִשׁוֹי

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

הַמִּקְדָּשׁ, דְּכַתִּיב (יִחְזָקָא ט, א) 'קִרְבוּ פְּקוּדוֹת הָעִיר וְאִישׁ כְּלֵי מִשְׁחַתּוֹ בִּידּוֹ', וְכַתִּיב (שְׁמוֹת לב, לד) 'וּבִיּוֹם פְּקוּדֵי וּפְקֻדְתֵי עֲלֵיהֶם חֲטָאתִם'. וְכֵן מְבֹאֵר בְּסִנְהֶדְרִין (קב, א), אִמַּר רַבִּי יִצְחָק, אֵינִן לָךְ כָּל פּוֹרְעֵנוֹת וּפּוֹרְעֵנוֹת שְׁבָאָה לְעוֹלָם, שְׁאִינִן בָּהּ אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבַּעַּה בְּהַכְרַע לִישְׂרָאֵל שֶׁל עֵגֶל הָרִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר 'וּבִיּוֹם פְּקוּדֵי וּפְקֻדְתֵי עֲלֵיהֶם חֲטָאתִם', אִמַּר רַבִּי חֲנִינָא, לְאַחַר עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעַּה דִּירוֹת נִגְבַּה פְּסוּק זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּקְרָא בְּאֻזְנֵי קוֹל גְּדוֹל לְאִמַּר קִרְבוּ פְּקוּדוֹת הָעִיר וְאִישׁ כְּלֵי מִשְׁחַתּוֹ בִּידּוֹ'. וּפִירַשׁ רִשׁוֹי, 'וּבִיּוֹם פְּקֻדֵי', בְּתַשְׁעָה בָּאָב וְכו', יוֹם מְזוּמָן לְפוֹרְעֵנוֹת, כּוּ חֲזוֹר מְרַגְלִים, כּוּ נַחֲרַב הַבַּיִת בְּרִאשׁוֹנָה וּבִשְׁנִיָּה. י. לְשׁוֹן הַגִּמְרָא, וְאִמַּר רַבִּי אֶלְעָזָר, מֵאִי דְכַתִּיב (שְׁמוֹת לב, טז) 'חֲרוֹת עַל הַלְּחוֹחוֹת', אֶלְמִלִּי לֹא נִשְׁתַּבְּרוּ לְחוֹתֵי הָרִאשׁוֹנוֹת, לֹא נִשְׁתַּכְּחָה תוֹרָה מִישְׂרָאֵל, רַב אַחָא בְּרִי יַעֲקֹב אִמַּר, אֵינִן כָּל אוֹמָה וְלִשׁוֹן שׁוֹלְטָת בְּהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר 'חֲרוֹת', אֵל תִּיקְרֵי 'חֲרוֹת', אֵלֵא 'חֲרוֹת', ע"כ. וְאֵינִן הַקְּשׁוֹת מֵמָּה שֶׁמְּבֹאֵר בְּיוֹמָא (ט, ב), שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן נַחֲרַב בְּשִׁבִיל שְׁלוֹשׁ עֵבִירוֹת, עֲבוּדָה זָרָה גִּילּוֹי עֲרִיּוֹת, וּשְׁפִיכוֹת דַּמִּים, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁנִי נַחֲרַב מִשׁוֹם עׁוֹוֹן שְׁנֵאת חֲנַם. לְפִי שֶׁמְכַל מְקוֹם, אִם לֹא מִשׁוֹם חֲטָא הָעֵגֶל, לֹא הָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ חָרַב, אִף מַחֲמַת חֲטָאִים אֵלֵא. [וְעוֹד, שֶׁחֲטָא הָעֵגֶל גִּרַם לְחֲטָאִים שֶׁהָיוּ סִיבוֹת לְחֲוִרְבְּנוֹת שֶׁל בְּתֵי הַמִּקְדָּשׁ. וְכֵן מִשְׁמַע בְּשׁוֹ"ת בֵּית הַלְּוִי (דְּרוֹשׁ יח) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, דְּאִחַר שֶׁנִּשְׁבְּרוּ לְחוֹתֵי הָרִאשׁוֹנִים, נִגְזַר עַל יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת בְּגִלוּת אִם יִחְטָאוּ עוֹד יוֹתֵר, אֲבָל קוֹדֵם שֶׁנִּשְׁבְּרוּ, הָרִי אֵיִתָּא בְּמַסַּכְתָּ עִירוּבִין, אֶלְמִלֵּא לֹא

ה. עַל פִּי הָרִא"ם (שְׁמוֹת לא, יח). וּבַגּוֹר אֲרִיָּה (שְׁמוֹת לה, כא) בִּיאַר הַהוֹכַחָה שֶׁמַּחֲל לָהֶם, שְׁאִינִן אֶחָד דֵּר אֶצֶל שׁוֹנָאוֹ כִּי אִם אֶצֶל הָאוֹהֵב, וְדוּחָה הַשׁוֹנָא מִמֶּנּוּ. וְעוֹד כָּתוּב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, 'כִּי כֹאשֶׁר יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ אֵת הָעֵגֶל, הָיוּ כְמוֹ אִשָּׁה שֶׁמִּזְנָה חֲתִית בְּעֵלָהּ, דְּבָקוּ בְּאֵלֶיהָ נִכְר, וְאִמְרוּ (סוֹטָא כח, א), וְהָאִשָּׁה הַמִּזְנָה, אִסּוּרָה עוֹד לְבַעֲלָהּ, וְאֵינִן הֵיכֵר שֶׁנִּתְרַצָּה לָהֶם אֵלֵא כֹאשֶׁר הָיָה שְׁכִינָתוֹ בִּינֵיהֶם, וְאִם כֵּן נִרְאָה כִּי לֹא נִטְמָאוּ, רַק עָרַב רַב הֵם שְׁעָשׂוּ וּגְרַמוּ לִישְׂרָאֵל לְחֲטוֹא, וּלְפִיכֵן כֹּאשֶׁר חָזַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶל יִשְׂרָאֵל, וְהַשְׁכִּינָה עִמָּהֶן, אִם כֵּן נִתְרַצָּה לָהֶם, בְּעַבּוּר שֶׁלֹּא הָיָה חֲטָא מִן יִשְׂרָאֵל רַק מִן עָרַב רַב, כְּמוֹ שֶׁפִּירַשׁ רִשׁוֹי בְּפֻרְשַׁת תַּשְׂא' (שְׁמוֹת לב, ז). וְרִאָּה עוֹד בְּתַנְחוּמָא (שם) וּבְמִדְרַשׁ (שְׁמו"ר נא, ד) וּבִפְסֵה תוֹאֵר הַשִּׁלְשׁ (שם נא, ג ד"ה שיש). ז. עַל פִּי הָרִא"ם (בְּמִדְבָר ט, טו). ז. וְלִכֵּן נִקַּט הַכְּתוּב לְשׁוֹן 'מִשְׁכַּן', וְלֹא 'אוֹהֵל מוֹעֵד' וְכוּמוֹה, מִפְּנֵי שֶׁמִּלַּת מִשְׁכַּן מוֹרָה עַל שְׁכִינָתוֹ הַשׁוֹכֵן בְּתוֹכָנוּ. עַל פִּי הָרִא"ם (שם). ח. זֶה לְשׁוֹן הַכֶּסֶף נִבְחַר (לְרַבִּי אֲבִי עוֹרִי וְעֵלְיָג זצ"ל, בְּפֻרְשַׁתוֹ ד"ה אלה), 'אֵלֵא פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֲדוּת', פִּירַשׁ רִשׁוֹי, עֲדוֹת הָיָה לִישְׂרָאֵל שׁוֹיִתֵּר לָהֶם הַקַּב"ה עַל מַעֲשֵׂה עֵגֶל, שֶׁהָרִי הִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ בִּינֵיהֶם. וְקִשָּׁה לְפִי זֶה, הָא פִּירַשׁ רִשׁוֹי אֵלֵא פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן, שֶׁנִּתְמַשְׁכַּן שְׁנֵי פַעְמִים בְּעוֹוֹנֵתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְאִם כֵּן, מָה זֶה עֲדוֹת לִישְׂרָאֵל שׁוֹיִתֵּר לָהֶם הַקַּב"ה עַל מַעֲשֵׂה עֵגֶל. ט. רִאָּה בְּמִדְרַשׁ (אִיכ"ר ב, א), עַד הֵיכֵן חֲטָאוּ שֶׁל עֵגֶל קִיִּים וְכו', רַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל בְּרַחֲמֵי בִשְׁם רַבִּי יוֹחָנָן אִמַּר, עַד חוֹרְבַן בֵּית

וְעוֹד יֵשׁ לְדַקְדָּק, מִה טִיבוֹ שֶׁל זֶה הַרְמֵז שֶׁנִּתְמַשְׁפֵּן שְׁנֵי פְעָמִים, לְכַאֵן. וּמִכֵּל שֶׁבֶן, שֶׁהַמְשָׁפֵן שֶׁעָשׂוּ בַמִּדְבָּר לֹא נִתְמַשְׁפֵּן לְעוֹלָם, שֶׁהָרִי כֵּל

הַכִּלִּים שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה נִגְנְזוּ (סוטה ט, א). וַיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁאֲמָרוּ וְ"ל (ע"ז ה, א), שִׁישְׁרָאֵל יֵשׁ לָהֶם תְּרוּץ עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שֶׁאִם חָטָא צְבוּר,

זרע שמעון המבאר

פעמים, נלמד שיחרבו בתי המקדש ויתמשכנו, הרי מוכח מכך שלא ויתר להם הקב"ה על חטא העגל, שאם היה מוותר להם, שוב לא היו ראויים לעונש שבתי המקדשות ייחרבו, ואם כן קשה, היאך כתב רש"י, שהמשכן עצמו, הוא עדות שויתר להם הקב"ה על חטא זה¹.

מדוע בענין בניית המשכן שלא נתמשכן נרמז ענין חורבן המקדש

וְעוֹד יֵשׁ לְדַקְדָּק - להקשות על תחילת דברי רש"י, שמה טיבו - מהי השייכות של זה הרמז שבית המקדש נתמשפן ונחרב שני פעמים, לְכַאֵן - לפרשתינו העוסקת בענייני המשכן, ואינה עוסקת בעניינו של בנין בית המקדש². וּמִכֵּל שֶׁבֶן - יש לחזק הקושיא, שֶׁהָרִי הַמְשָׁפֵן

שעשו ישראל במדבר, לא נתמשפן כלל לעולם, שהרי כל הכתובים שעשה משה, נגנזו (סוטה ט, א)³, ואם כן אין שייך בהם לשון 'משכון'. ורק בתי המקדש הראשון והשני נחרבו, וכליהם שעשה שלמה בארץ ישראל גלו לבין האומות, ושייך בהם לשון 'משכון' כיון ששפך ה' את חמתו עליהם, ולמה הוצרך הכתוב לרמז בפרשת מלאכת המשכן, את החורבנות של בתי המקדש⁴.

בחטא העגל נודע שתשובה מועילה לחטאי הצבור

וַיֵּשׁ לוֹמַר - לתרץ את הקושיות, בהקדם מה שֶׁאֲמָרוּ רבותינו וְ"ל בגמרא (ע"ז ה, א)⁵, שִׁישְׁרָאֵל יֵשׁ לָהֶם תְּרוּץ עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, להנצל מהעונש עליו, שהם כמו אנוסים בחטא זה, משום שלפי האמת הם לא היו

ציונים ומקורות

נשתברו הלוחות, אין כל אומה ולשון שולטת בהם. וראה עוד שם (דרוש ו). **יא.** וראה במשכיל לדוד (ד"ה משכן) שביאר, שלכך כתב רש"י לשון 'ויתר', לפי שלא היתה מחילה לגמרי, אלא ויתור לפי שעה שלא לכלותם, אבל אמר ויביום פקדי וגו'. **יב.** וכעין קושיא זו, ראה גור אריה (לח, כא) שתמה, 'ומאי ענינו לכאן לכתוב זה כאן, ולמה לא כתב זה בכל הפרשה שקדמה'. ובבלי יקר (שם, כתב, ולכל המדרשים צריכין אנו ליתן טעם מה ענינם לכאן, שהרי בלי ספק שעיקר פרשה זו נאמרה על החשבון אשר נתן משה, ומה ענין מדרשים אלו לכאן. וראה בזה במשכיל לדוד (ד"ה המשכן). **יג.** לשון הגמרא (סוטה ט, א), דרש רב חיננא בר פפא, מאי דכתיב (תהלים לג, א) 'נגנו צדיקים בה' לישירים נאווה תהלה', אל תקרי 'נאווה תהלה', אלא 'נוה תהלה', זה משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשיהם. דוד, דכתיב (איכה ב, ט) 'טבעו בארץ שעריה'. משה, דאמר מר, משנבנה מקדש ראשון, נגנו אהל מועד קרשיו קרסיו ובריחיו ועמודיו ואדניו, היכא, אמר רב חסדא אמר אבימי, תחת מחילות של היכל. וכתב רבינו בחיי (שמות טז, לב), שעמהם נגנזו גם כל כלי המשכן. וזה

לשון הספורנו (כאן), כל אחד מחלקי המשכן הכתובים למעלה וכו', ולזה לא נפסדו, כאמרם ז"ל (יומא עב, א), שמא תאמר אבד סברם ובטל סכוינ, תלמוד לומר (שמות כו, טו), 'עצי שטים עומדים', שעומדים לעד ולעולמי עולמים. וגם כן לא נפל דבר מהם ביד האויבים, להיפך ממה שקרה למקדש שלמה וכליו, כמבואר בחורבן בית ראשון על ידי נבוזראדן, שלא נזכר שם דבר מעניני משכן משה רבנו ע"ה. **יד.** ביפה תואר השלם (שמו"ר נא, ג) כתב, שאע"ג שמעשה משה לא שלטה בהן יד, מכל מקום, כיון דמשכן דומה למקדשים שחרבו, והשראת השכינה במקדש בארץ ישראל, היא המשך של המשכן במדבר, אם כן, כשנחרב המקדש, נמצא שפסקה ההשראה שהתחילה במשכן, והרי זה כאילו המשכן נתמשכן. **טו.** לשון הגמרא, והיינו דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, לא דוד ראוי לאותו מעשה [של בת שבע], ולא ישראל ראוי לאותו מעשה [של חטא העגל] וכו' [לפי שגיבורים ושליטים ביצרום היו, ולא היה ראוי להתגבר יצרו עליהן], ולא ישראל ראוי לאותו מעשה, דכתיב (דברים ה, טו) 'מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה

אוֹמְרִים לוֹ פֶּלֶךְ אֶצֶל צְבוּר, דְּהִינּוּ לְהוֹרֹת הַתְּשׁוּבָה לְרַבִּים. דְּמַתְּחֵלָה הָיָה הַפְּלֶקָא דְעָתָא שְׁאִין הַתְּשׁוּבָה מוּעֵלַת לְרַבִּים, וְאִם הָיוּ יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, לֹא

הָיָה יָכוֹל תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשַׁפֵּךְ חַמְתּוֹ עַל הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים, כְּמוֹ שְׁעֵשֶׂה כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל. מִפְּנֵי שְׁמִדַּת הַדִּין הָיְתָה מְקַטְרַגְתָּ וְאוֹמְרַת 'הַנֶּפֶשׁ

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

תְּשׁוּבַתם^ט. דְּמַתְּחֵלָה - לִפְנֵי שַׁחטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעַגְל וְחִזְרוּ בַתְּשׁוּבָה וְנִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבַתם, הָיָה הַפְּלֶקָא דְעָתָא - הִיָּה עוֹלָה עַל הַדַּעַת לומר, וְאִכְּן כַּךְ גַּם הִיָּתָה שׁוּרַת הַדִּין, שְׁאִין הַתְּשׁוּבָה מוּעֵלַת לְרַבִּים שַׁחטָאוּ, לִפְנֵי שַׁחטָאָם מִפּוֹרְסָם וְגַרְסָם לְחִילוּל הַשֵּׁם^י, וְאִם הָיוּ כֻלָּל יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, לֹא הָיָה יָכוֹל תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשַׁפֵּךְ אֶת חַמְתּוֹ - כְּעִסּוֹ שִׁישׁ לוֹ עֲלֵיהֶם מַחְמַת הַעֲבִירוֹת שְׁבִידִים, עַל הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְהַחְרִיבוֹ^י, וְעַל יְדֵי זֶה יִינְצְלוּ מֵעוֹנֵשׁ עוֹנוֹת שְׁלָהֶם, כְּמוֹ שְׁעֵשֶׂה כְּשֶׁחָרִיב אֶת הַבַּיִת הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן וְהַשֵּׁנִי, כְּדֵי לְהַצִּיֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל. אֲלֵא חָזִי הִיָּה שׁוֹפֵךְ חַמְתּוֹ עַל יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם וְהָיוּ נֹאבְדִים, מִפְּנֵי שְׁמִדַּת

ראויים להכשל בו, אלא היתה גזירה מן השמים שיתגבר יצרם עליהם ויכשלו בזה, כדי שיחזרו בתשובה ותתקבל תשובתם, ובוזה יפתח פתח לבעלי תשובה^ט, שְׁאִם הָטָא צְבוּר, לֹא יֵטְעוּ לומר שאין להם תקנה בתשובה, לִפְנֵי שְׁאוּמְרִים יֵי - לְצִיבוּר, בְּפֶלֶךְ [לְכוּן] אֶצֶל צְבוּר, כְּלומר, לְכוּ וְלִימְדוּ מֵהַצִּיבוּר שַׁחטָאוּ כְּשַׁעְשׂוּ אֶת הָעַגְל, וּמְכַל מְקוּם, כְּשֶׁחִזְרוּ בַתְּשׁוּבָה נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבַתם וְנִמְחַל חַטָּאָם, וְאִף אִתָּם תְּחִזְרוּ בַתְּשׁוּבָה עַל חַטָּאֲתָכֶם, וְתְשׁוּבַתְכֶם תִּתְקַבַּל. דְּהִינּוּ, שְׁמָה שְׁנִכְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל בַּחטָא הָעַגְל, הִיָּה כְּדֵי לְהוֹרֹת בְּכַךְ אֶת כַּח הַתְּשׁוּבָה לְרַבִּים, שְׁגַם אִם חַטָּאוּ הַרְבִּים בַּעֲבוּדָה זָרָה, מְכַל מְקוּם, אִם יִחְזְרוּ בַתְּשׁוּבָה יִקְבַל הַקַּב"ה אֶת

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

לְלַמְדָנוּ זֹאת. וְאִילוּ מְדַבְּרֵי רַבִּינוּ לְהִלָּךְ בְּסַמְךָ מְבוּאָר, שֶׁלֹא הִיָּתָה הַתְּשׁוּבָה מוּעֵלָה קוּדָם חַטָּא הָעַגְל, וְכִשְׁחִזְרוּ יִשְׂרָאֵל בַּתְּשׁוּבָה, נִתְחַדַּשׁ עֲנִין הַתְּשׁוּבָה לְרַבִּים. וּמְדַקְדֹק לְשׁוֹן רַבִּינוּ נִרְאָה עוֹד, שְׁמָה שֶׁלֹא הִיָּתָה הַתְּשׁוּבָה מוּעֵלָה, הִינּוּ שֶׁאִף שֶׁכָּבַר הִיָּה קִיָּים עֲנִין הַתְּשׁוּבָה, מְכַל מְקוּם, מִדַּת הַדִּין הִיָּתָה מִתְּגַבְּרַת עֲלֵיו וּמְקַטְרַגַת כְּשֶׁשְׁהַרְבִּים חַטָּאוּ, לֹא תִתְקַבַּל תְּשׁוּבַתם, אֲלֵא יִיעֲשֶׂוּ. יח. כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ בְּגִמְרָא (שם), וְצִרְכָא, דְּאִי אֲשַׁמְעִינָן יְחִיד, מִשׁוּם דְּלֹא מִפְּרַסְס חַטָּאִיָּה, אֲבַל צְבוּר דְּמִפְּרַסְס חַטָּאִיָּה, אִימָא לֹא. יט. מְלִיצָה זו, עַל פִּי לְשׁוֹן הַמְדַרְשׁ (אִיכ"ר ד, יד; הו"ד בַּתְּסִי קִידוּשִׁין לֹא, ב ד"ה אִיסְתִּיעָא), 'מִזְמוֹר לְאֶסְפָּה אֱלוֹקִים בְּאוֹ גוֹיִם בְּנַחֲלַתךְ' (תְּהִלִּים עט, א), לֹא הוּוּה קְרֵא צִרְיָן לְמִימְרָא אֲלֵא 'בְּכִי לְאֶסְפָּה' וְכו', וְמָה אֹמֵר 'מִזְמוֹר לְאֶסְפָּה', וְכו'. כך אִמְרוּ לְאֶסְפָּה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַחְרִיב הִיכַל וּמְקַדֵּשׁ, וְאִתָּה יוֹשֵׁב וּמְזַמֵּר. אִמְרָ לְהֶם, מְזַמֵּר אֲנִי שֶׁשֶׁפֶךְ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חַמְתּוֹ עַל הָעֵצִים וְעַל הָאֲבָנִים, וְלֹא שֶׁפֶךְ חַמְתּוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, הִדָּא הוּא דְכַתִּיב (אִיכָה ד, יא) 'וַיִּצַת אֵשׁ בְּצִיּוֹן וְתֹאכַל סִדוֹתֶיהָ'.

אוֹתֵי כָל הַיָּמִים, אֲלֵא לְמָה עֵשׂוּ, לומר לך שֶׁאִם חַטָּא יְחִיד, אֹמְרִים לוֹ, כִּלְךְ אֶצֶל יְחִיד. וְאִם חַטָּאוּ צְבוּר, אֹמְרִים (לוֹ כִלְךְ) [לְהוּ, לְכוּן] אֶצֶל צְבוּר. [וְכִרְשִׁ"ש (ד"ה ואם) כתב, 'הַגְרִי"פ הִגִּיה לְהוּ, לְכוּ'. וְלִי נִרְאָה דְאִין צִרְיָן, כִּי צִיבוּר הוּא שֶׁם לְקַבּוּץ פְּרִטִים בְּלִשׁוֹן יְחִיד, כְּמוֹ עַם. וְכֵן מְצִינוּ בְּפַסְחִים (ט, ב), תִּשַׁע צִיבוּרִין שֶׁל 'מְצָה', וְאַחַד שֶׁל חֶמֶץ, וְכֵן בְּכָל הַסִּגְיָא שֶׁמִּין]. מו. עַל פִּי רִשִׁ"י (ד, ב ד"ה א לֹא עֵשׂוּ; ה, א ד"ה לומר). וְרֵאָה עוֹד בְּתוֹסְפוֹת (ה, א ד"ה וְצִרְכָא), וּבְמַהר"ם בִּיאָר דְּבִרְהִים, שֶׁנַּחֲלָקוּ עַל רִשִׁ"י, וּפִירְשׁוּ שְׁכוּנוֹת הַגְּמְרָא אִינְהָ עַל עֵיקַר חַטָּאָם, שֶׁלֹא הָיוּ רַאוּיִים לוֹ, אֲלֵא עַל מָה שֶׁנִּכְתַּב הַחַטָּא עַל שְׁמֵם. וְרֵאָה עוֹד בְּחִידוּשֵׁי אַגְדוֹת לְמַהר"ל (ד, ב) שֶׁדִּקְדַּק בְּפִירוּשׁ רִשִׁ"י, וְהֵאָרִיךְ לְבַאֵר שֶׁעֵיקַר הַתְּשׁוּבָה כְּבָר הִיָּה קִיָּים קוּדָם חַטָּא הָעַגְל, אֲלֵא שֶׁהַתְּשׁוּבָה שֶׁעֵשׂוּ עַל חַטָּא הָעַגְל הוּעִיל לְהוּצִיא עֲנִין הַתְּשׁוּבָה אֶל הַפּוּעֵל, וְנִפְתַּח פֶּתַח לִזֶּה עַל יְדֵי הַצְּדִיקִים. וְרֵאָה תוֹרַת חִיִּים (שם), בְּבִיאוֹר דְּבִרֵי רִשִׁ"י. יז. מְדַבְּרֵי הַמְּפָרְשִׁים שֶׁבַּהֲעֵרָה קוּדְמַת, מִשְׁמַע שֶׁעֵיקַר מָה שֶׁתְּשׁוּבָה מוּעֵלָה לְכַפֵּר, הִיָּה כַךְ גַּם לִזְלָא חַטָּא הָעַגְל, וְהוּצֵרְךְ חַטָּא הָעַגְל רַק בְּשִׁבְלֵי

'הַנְּנִי נִשְׁפָּט אוֹתָךְ עַל אֲמָרְךָ לֹא חָטָאתִי'. וְהָרִי זֶה דוֹמָה לְאָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹב עִם חֲבֵרוֹ וְאִינוֹ רוֹצֵה לְפָרְעוֹ, שֶׁהוּא מְמַשְׁכְּנוֹ עַד שִׁיפְרָעֵנּוּ.

וְהִבָּא נְמוֹ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹטֵל מֵהֶם הַמְקַדָּשׁ לְמִשְׁכּוֹן עַד שִׁיפְרָעוּ הַחוֹב, דְּהִינּוּ עַד שִׁישׁוּבוּ. וְזֶה הִיָּה לְאַחַר מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה דְּקָא, שֶׁקָּדַם

הַחֲטָאת הִיא תְּמוּת' (יחזקאל יח, ד), שֶׁאִין לָהּ שׁוּם תְּקוּן אֲפִלוּ בְּתִשׁוּבָה.

אֲבָל עֵתָה שֶׁחָטְאוּ וְהוֹרוּ שִׁישׁ תִּשׁוּבָה אַף לְרַבִּים, אִם בֶּן, בְּשָׂרָבִים חָטְאוּ, יֵשׁ לָהֶם לַעֲשׂוֹת תִּשׁוּבָה. וּבְשִׂאִינָם עוֹשִׂים תִּשׁוּבָה, אִין נִגְמַר דִּינָם מִחֲמַת הָעֵבְרוֹת, רַק מִחֲמַת שֶׁאִין רוֹצִים לַעֲשׂוֹת תִּשׁוּבָה, בְּדַכְתִּיב (ירמיהו ב, לה)

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

הַטָּאֵתִי, וְהִינּוּ שְׁעִיקַר טַעֲנָתוֹ שֶׁל הַקִּבֵּה כֻּלְפֵי הָאָדָם הִיא עַל שֶׁאִינוֹ שׁוֹב בְּתִשׁוּבָה, וְעַל כֵּן הוּא מַעֲנִישׁוֹ לַעֲוֹרוֹ שִׁישׁוּב בְּתִשׁוּבָה. וְהָרִי זֶה דוֹמָה לְאָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ תְּבִיעַת חוֹב שֶׁל מִמּוֹן עִם - עַל חֲבֵרוֹ, וְחִבְרֵי אִינוֹ רוֹצֵה לְפָרְעוֹ - לְשַׁלֵּם לוֹ אֶת חוֹבוֹ, שֶׁהוּא - הַתּוֹבֵעַ מִמִּשְׁכְּנוֹ - לֹקַח מִמּוֹן מִשְׁכּוֹן עַד שִׁיפְרָעֵנּוּ. וְהִבָּא נְמוֹ - וְכִמוֹ כֵּן כֵּאֵן בְּבֵית הַמְקַדָּשׁ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹטֵל מֵהֶם אֶת בֵּית הַמְקַדָּשׁ לְמִשְׁכּוֹן עַד שִׁיפְרָעוּ הַחוֹב, דְּהִינּוּ עַד שִׁישׁוּבוּ בְּתִשׁוּבָה עַל חֲטָאתָם. שְׁכַשְׁיחֲזֵרוּ בְּתִשׁוּבָה, יִמְחַל לָהֶם הַקִּבֵּה, וְנִחְשַׁב שֶׁהַחוֹב נִפְרַע, וּמִמִּילָא יֵשׁ לְהַחֲזִיר לָהֶם אֶת בֵּית הַמְקַדָּשׁ הַנִּחְשָׁב כְּמִשְׁכּוֹן.

וְדַבֵּר זֶה, שֶׁאֲפִשֵׁר לְצִיבוֹר לְחִזּוֹר בְּתִשׁוּבָה עַל עוֹנוֹתֵיהֶם, וְשְׁעִיקַר הַדִּין עִם הַחוֹטְאִים הוּא רַק עַל מַה שֶׁאִינָם חֹזְרִים בְּתִשׁוּבָה, וְשֶׁעַל כֵּן נִיטֵל מִיִּשְׂרָאֵל הַבֵּית הַמְקַדָּשׁ כְּמוֹ מִשְׁכּוֹן עַד שִׁיחֲזֵרוּ בְּתִשׁוּבָה, זֶה הִיָּה לְאַחַר מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה דְּקָא, שֶׁמִּמּוֹן הַתְּחַדָּשׁ שֶׁגַם

הַדִּין הִיָּתָה מְקַטְרָגָת עֲלֵיהֶם וְאוֹמְרַת 'הַנְּנִישׁ הַחֲטָאת הִיא תְּמוּת' (יחזקאל יח, ד)², וְכִלּוּמַר, שֶׁאִין לָהּ שׁוּם תְּקוּן אֲפִלוּ בְּתִשׁוּבָה, אִלָּא בְּמִיתָה לְבַד³.

בְּמַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה הַתְּחַדָּשׁ שְׁעִיקַר הַדִּין הוּא עַל הַמְּנִיעָה מִהַתְּשׁוּבָה, וְזֶה נִיטֵל הַמְקַדָּשׁ כְּמִשְׁכּוֹן

אֲבָל עֵתָה שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעַגְלָה, וְהוֹרוּ שִׁישׁ תִּשׁוּבָה אַף לְחֲטָאִים שֶׁל רַבִּים, שֶׁהַקִּבֵּה מְקַבֵּל אֶת תִּשׁוּבָתָם וּמוֹחֵל עַל חֲטָאֵם, אִם בֶּן, גַּם בְּשָׂרָבִים חָטְאוּ בְּהַמֶּשֶׁךְ הַדּוֹרוֹת, יֵשׁ לָהֶם לַעֲשׂוֹת תִּשׁוּבָה, וְהַקִּבֵּה יְקַבֵּל אֶת תִּשׁוּבָתָם. וּבְשִׂאִינָם עוֹשִׂים תִּשׁוּבָה, אִין הַטַּעַם שֶׁנִּגְמַר דִּינָם עַל יַד הַקִּבֵּה לְרַעָה, מִחֲמַת הָעֵבְרוֹת עֲצֻמָּן, וּמִשׁוּם שֶׁאִין הַתְּשׁוּבָה מִתְקַבֵּל לְפִטְרָם מִהַעוֹנָשׁ. אִלָּא לְעוֹלָם אַף שֶׁחָטְאוּ וְרָאוּ לְדוֹן אוֹתָם שִׁיעֲנוּשׁוּ עַל כֵּךְ, הִיָּה אֲפִשֵׁר שֶׁלֹּא יִיגְמַר דִּינָם לְחוֹבָה אִם יִחֲזְרוּ בְּתִשׁוּבָה, וְנִמְצָא שֶׁהוּא נִגְמַר לְחוֹבָה רַק מִחֲמַת שֶׁאִין רוֹצִים לַעֲשׂוֹת תִּשׁוּבָה, בְּדַכְתִּיב (ירמיהו ב, לה)²² 'הַנְּנִי נִשְׁפָּט אוֹתָךְ עַל אֲמָרְךָ לֹא

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

ב. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'הָן כֹּל הַנְּפָשׁוֹת לִי הִנֵּה כְּנֶפֶשׁ הָאֵב וְכְנֶפֶשׁ הַבֶּן לִי הִנֵּה כְּנֶפֶשׁ הַחֲטָאת הִיא תְּמוּת. כֹּא. עַל פִּי לְשׁוֹן הִירוּשָׁלַי (מִכּוֹת פ"ב ה"ו), שֶׁאִלּוּ לְחַכְמָה, חוֹטָא מִהוּ עוֹנָשׁוּ, אִמְרוּ לָהֶם 'חֲטָאִים תְּרַדְּךָ רַעָה' (מְשִׁלֵי יג, כא). שֶׁאִלּוּ לְנִבְוָאָה, חוֹטָא מִהוּ עוֹנָשׁוּ, אִמְרָה לְהָן 'הַנְּפֶשׁ הַחוֹטָאת הִיא תְּמוּת' (יחזקאל יח, ד). שֶׁאִלּוּ לְקוֹדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, חוֹטָא מִהוּ עוֹנָשׁוּ, אִמְרָה לְהָן, יַעֲשׂוּ תִשׁוּבָה וְיִתְכַפֵּר לוֹ. כ.כ. לְשׁוֹן

הַפְּסוּק, 'וְתִאֲמַרְי כִּי נִקִּיתִי אֶךְ שָׁב אִפּוּ מִמֶּנִּי הַנְּנִי נִשְׁפָּט אוֹתָךְ עַל אֲמָרְךָ לֹא חָטָאתִי'. וְזֶה לְשׁוֹן הִירוּשָׁלַי (תְּעִנִית פ"ב ה"ו), אִמְרָה רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, לְבַשׁ שְׁמוּאֵל חִלּוּקֵן שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, אִמְרָה לְפָנָיו, רַבּוֹן הָעוֹלָמִים, כְּלוּם אִתָּה דֵּן אֶת הָאָדָם אִלָּא עַל שֶׁהוּא אוֹמֵר לְפָנֶיךָ לֹא חָטָאתִי 'הַנְּנִי נִשְׁפָּט אוֹתָךְ עַל אוֹמְרֵךְ לֹא חָטָאתִי', וְאִלּוּ אוֹמְרִים לְפָנֶיךָ חָטָאתִי, ע"כ.

נִשְׁמַע שְׁלֹא הָיוּ רְאוּיִים לְאוֹתוֹ מַעֲשֵׂה,
אֲלֵא פְּדֵי לְהוֹרוֹת תְּשׁוּבָה לְצַבּוֹר. וּבִזְה
נִתְקַשְּׂרוּ בְּקֶשֶׁר אֲמִיץ הַשְּׁנִי דְבוּרִים
שֶׁל רִשְׁי וְז', וּמִתְרַצֵּת קִשְׁוֹת
הַמְּפָרְשִׁים.

לְכֹן, לֹא הָיָה אֶפְשָׁר בְּלֹא מִיתַת עֲצָמָן
שֶׁל הַחֻמְטָאִים.
וְאִם כֵּן, זֶה שֶׁנִּקְרָא הַמְּקַדָּשׁ 'מִשְׁכָּן',
הוּא עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל שְׁוֹתֵר לָהֶם
הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה, שְׁמֹה

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

דְּבָרֵינוּ, שְׁבִית הַמְּקַדָּשׁ עֲתִיד לְהִתְבַּטֵּל מִפְּנֵי
עוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהֵינּוּ כְּנִטְלֵת
'מִשְׁכָּן' עַד שִׁיחֲזְרוּ בְּתֻשׁוּבָה, וּמִשׁוֹם
שֶׁתְּשׁוּבָה מוֹעִילָה אֵפִילוֹ לְחַטָּאִים שֶׁל צִיבוֹר,
זֶה הַהוֹכַחָה וְהַעֲדוֹת שְׁוֹתֵר הַקְּב"ה עַל חַטָּא
הָעֶגְלָה, כְּלוֹמֵר, שֶׁהַקְּב"ה אֵינוֹ מַחֲשִׁיב לָהֶם
אוֹתוֹ לְחַטָּא, כִּיּוֹן שֶׁאֲנוֹסִים הֵם בְּכַךְ, שֶׁהָרִי
לֹא בָא לָהֶם חַטָּא זֶה בְּרִצּוֹנָם, שֶׁגִּזְזִירָה מִן
הַשָּׁמַיִם הִיתָה, כְּדִי לְהוֹרוֹת לְרַבִּים
שֶׁהַתְּשׁוּבָה מוֹעִילָה, וְאִם כֵּן בּוֹדָאֵי וִיתֵר לָהֶם
עַל כִּךָ¹⁰. וּמִתְרַצֵּת בִּזְה קִשְׁוֹת הַמְּפָרְשִׁים -
שְׁכִיּוֹן שְׁלּוֹלָא חַטָּא הָעֶגְלָה לֹא הָיוּ נַחֲרָבִים
בְּתֵי הַמְּקַדָּשׁוֹת, וְיִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ גּוֹלִים
וּמִשְׁתַּעֲבָדִים לְאוֹמוֹת, אִם כֵּן, הֵיִאֵךְ כָּתַב
רִשְׁי שֶׁהַמִּשְׁכָּן הוּא עֲדוֹת שֶׁהַקְּב"ה וִיתֵר
לָהֶם עַל מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה. וְלֹהֲמַבְאוּר מִיּוֹשֵׁב,
שֶׁמֶכְךָ שֶׁנִּקְרָא 'מִשְׁכָּן' מוֹכַח שֶׁתְּשׁוּבָה
מוֹעִילָה לְרַבִּים, וְזֶה נִתְחַדָּשׁ רַק עֲתָה כְּשֶׁמַּחֲל
לָהֶם עַל עוֹן הָעֶגְלָה, וְלוֹלָא מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה, לֹא

הַצִּיבוֹר כְּשִׁיחֲזְרוּ בְּתֻשׁוּבָה עַל עוֹנוֹתֵיהֶם,
הַקְּב"ה מִקְבֵּל אֶת תְּשׁוּבַתָם, לְפִי שְׁקָדָם לְכֹן,
לֹא הָיָה אֶפְשָׁר שִׁימְחֹל הַקְּב"ה עַל הַחַטָּא,
בְּלֹא מִיתַת עֲצָמָן שֶׁל הַחֻמְטָאִים, כְּעוֹנֵשׁ עַל
חַטָּאָתָם, מִפְּנֵי קְטֻרוֹג מִדַּת הַדִּין, וּמִמִּילָא לֹא
הָיָה שִׁיךְ נְטִילַת מִשְׁכָּן שֶׁהוּא רַק בְּשִׁבִיל
שִׁיחֲזְרוּ בְּתֻשׁוּבָה.

וְאִם כֵּן, זֶה שֶׁנִּקְרָא בֵּית הַמְּקַדָּשׁ 'מִשְׁכָּן',
כְּשִׁבִיל שֶׁנִּתְמַשְׁכָּן עַל עוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל,
וְאֵינוֹ מַעֲנִישֵׁם אֲלֵא מִמִּתִּין לָהֶם שִׁישׁוּבוּ,
הוּא עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל שְׁוֹתֵר לָהֶם הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא עַל מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה, שֶׁהָרִי מִזְה¹¹
נִשְׁמַע, שְׁלֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל רְאוּיִים לְאוֹתוֹ
מַעֲשֵׂה שֶׁל חַטָּא הָעֶגְלָה, וְזֶה שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם
מִשְׁמִים לְעֲשׂוֹתוֹ, לֹא הָיָה אֲלֵא פְּדֵי לְהוֹרוֹת
תְּשׁוּבָה לְצַבּוֹר¹².

וּבִזְה נִתְקַשְּׂרוּ בְּקֶשֶׁר אֲמִיץ הַשְּׁנִי
דְבוּרִים שֶׁל רִשְׁי וְז', שֶׁמָּה שֶׁכָּתַב בְּתַחֲלִיל

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

כִּג. הֵינּוּ מִכָּן שֶׁמַּעֲתָה נִקְרָא 'מִשְׁכָּן' מִלְשׁוֹן מִשְׁכָּן,
מוֹכַח שֶׁמַּעֲתָה כָּל הָעוֹנֵשׁ שֶׁל בְּנֵי אֵינוֹ עַל עֲצֵם
הַחַטָּא אֲלֵא הֵינּוּ כְּעִין מִשְׁכָּן, שֶׁמִּמִּתִּין לָהֶם עַד
שִׁישׁוּבוּ בְּתֻשׁוּבָה, וּמוֹכַח שֶׁכָּל הַחַטָּא שֶׁחַטָּאוּ בְּעֶגְלָה
הָיוּ לְלַמֵּד עַל כֵּךְ, נִמְצָא שֶׁלֹּא הָיוּ רְאוּיִים בְּעֲצָמָם
לְחַטָּא, וְאִם כֵּן יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל תִּירוּץ עַל מַה מַּעֲשֵׂה
הָעֶגְלָה, וְדוּמִים לְמִי שֶׁאֲנוֹסוּ אוֹתָם לְחַטָּאוּ.
כְּד. וְזֶה שֶׁאֲמָרוּ שְׁוֹתֵר לָהֶם עַל חַטָּא זֶה, אֵינוֹ
כְּפִשׁוּטוֹ שֶׁהָיוּ רְאוּיִים לְהַעֲנוֹשׁ עֲלֵיוּ וּמַחֲל לָהֶם
הַקְּב"ה, אֲלֵא שֶׁהַחֲשִׁיבִים כְּאֲנוֹסִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִים
לְהַעֲנוֹשׁ עַל כֵּךְ. לְפִי דְבָרֵי רַבִּינוּ, יֵשׁ לְיִישֵׁב מַה
שֶׁהִקְשָׁה בּוֹרַע יִשְׂרָאֵל (בְּפִרְשֵׁינוּ בְּרִשְׁי ד"ה מִשְׁכָּן),
הֵיִאֵךְ כָּתַב רִשְׁי כֵּאֵן שֶׁהַקְּב"ה וִיתֵר לָהֶם עַל מַעֲשֵׂה
הָעֶגְלָה, וְהָרִי לְעֵיל (שְׁמוֹת לר, ז) כָּתַב רִשְׁי, שֶׁהַקְּב"ה
אֵינוֹ מוֹתֵר עַל הָעוֹן לְגַמְרִי. לְפִי שִׁישׁ לּוֹמֵר, שֶׁאֲמָנָם

כִּג. הֵינּוּ מִכָּן שֶׁמַּעֲתָה נִקְרָא 'מִשְׁכָּן' מִלְשׁוֹן מִשְׁכָּן,
מוֹכַח שֶׁמַּעֲתָה כָּל הָעוֹנֵשׁ שֶׁל בְּנֵי אֵינוֹ עַל עֲצֵם
הַחַטָּא אֲלֵא הֵינּוּ כְּעִין מִשְׁכָּן, שֶׁמִּמִּתִּין לָהֶם עַד
שִׁישׁוּבוּ בְּתֻשׁוּבָה, וּמוֹכַח שֶׁכָּל הַחַטָּא שֶׁחַטָּאוּ בְּעֶגְלָה
הָיוּ לְלַמֵּד עַל כֵּךְ, נִמְצָא שֶׁלֹּא הָיוּ רְאוּיִים בְּעֲצָמָם
לְחַטָּא, וְאִם כֵּן יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל תִּירוּץ עַל מַה מַּעֲשֵׂה
הָעֶגְלָה, וְדוּמִים לְמִי שֶׁאֲנוֹסוּ אוֹתָם לְחַטָּאוּ.
כְּד. וְזֶה שֶׁאֲמָרוּ שְׁוֹתֵר לָהֶם עַל חַטָּא זֶה, אֵינוֹ
כְּפִשׁוּטוֹ שֶׁהָיוּ רְאוּיִים לְהַעֲנוֹשׁ עֲלֵיוּ וּמַחֲל לָהֶם
הַקְּב"ה, אֲלֵא שֶׁהַחֲשִׁיבִים כְּאֲנוֹסִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִים
לְהַעֲנוֹשׁ עַל כֵּךְ. לְפִי דְבָרֵי רַבִּינוּ, יֵשׁ לְיִישֵׁב מַה
שֶׁהִקְשָׁה בּוֹרַע יִשְׂרָאֵל (בְּפִרְשֵׁינוּ בְּרִשְׁי ד"ה מִשְׁכָּן),
הֵיִאֵךְ כָּתַב רִשְׁי כֵּאֵן שֶׁהַקְּב"ה וִיתֵר לָהֶם עַל מַעֲשֵׂה
הָעֶגְלָה, וְהָרִי לְעֵיל (שְׁמוֹת לר, ז) כָּתַב רִשְׁי, שֶׁהַקְּב"ה
אֵינוֹ מוֹתֵר עַל הָעוֹן לְגַמְרִי. לְפִי שִׁישׁ לּוֹמֵר, שֶׁאֲמָנָם

א) 'לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱמָר תְּהַלֵּלָהּ, אִם בֶּן, הִיא לֹא
 לְהַקְרִיא 'מִקְדָּשׁ' וְלֹא 'מִשְׁכָּן'. וְאִם נִקְרָא
 גַּם הוּא מִשְׁכָּן, הִיא לֹא לְהַתְמַשְׁכֵּן נָמִי.
 וּמִשׁוֹם הַכִּי, כָּתוּב זֶה הָרְמוֹז בְּאֵן, לֹאמַר
 שְׁשֵׁנִי מִקְדָּשׁוֹת לְכַד יֵשׁ לָהֶם

וְהַטַּעַם שֶׁבֶּא זֶה הָרְמוֹז לְכָאן, יֵשׁ
 לֹאמַר, שֶׁבֶּא לְתַרְץ קִשְׂיָא
 אַחֲרֵת, שֶׁהוּאִיל שְׁזֵה הַמִּשְׁכָּן שְׁעֵשָׂה
 מִשָּׁה בְּמִדְבָּר לֹא נִתְמַשְׁכֵּן אֶלָּא נִגְנָז, כְּמוֹ
 שְׁאָמְרוּ ז"ל (סוטה ט, א) עַל פְּסוּק (תהלים לג,

זרע שמעון המבאר

הַפְּסוּק (תהלים לג, א) ^ט 'לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱמָר
 תְּהַלֵּלָהּ, אִם בֶּן הִיא לֹא לְמִשְׁכָּן הִיא הַקְרִיא
 'מִקְדָּשׁ', וְלֹא 'מִשְׁכָּן', שֶׁהִיא לֹא נִתְמַשְׁכֵּן
 בִּיד הַקְב"ה, כִּינֹן שֶׁלֹּא נִחְרַב בְּדֶרֶךְ נְטִילַת
 מִשְׁכּוֹן, אֲלֵא נִגְנָז. וְאִם נִקְרָא גַּם הוּא
 מִשְׁכָּן, הִיא לֹא לְהַתְמַשְׁכֵּן נָמִי - הִיא רְאוּיָה
 שְׁגַם כֵּן יִלְקַח מִיִּשְׂרָאֵל כְּמִשְׁכּוֹן כְּדֶרֶךְ
 שֶׁהַבַּיִת הַמִּקְדָּשׁ נִלְקַח מֵהֶם.^ל

וּמִשׁוֹם הַכִּי - לִיִּשְׁב קוֹשִׁיָה זֹו כְּתוּב
 הַפְּסוּק זֶה הָרְמוֹז - שֶׁנִּכְתַּב שְׁנֵי פַעְמִים מִשְׁכָּן
 לְרִמּוֹז לְשֵׁנִי בְּתֵי מִקְדָּשׁוֹת שְׁעִתִּידִים
 לְהִיחָרַב, בְּאֵן - בְּפִרְשַׁת הַמִּשְׁכָּן, לֹאמַר -
 לְרִמּוֹז שְׁשֵׁנִי בְּתֵי מִקְדָּשׁוֹת לְכַד יֵשׁ לָהֶם

הִיא שִׁיךְ כֻּלָּל קִבְּלַת הַתְּשׁוּבָה לַחֲטָאֵי
 הַצִּיּוּר, אֲלֵא הִיוּ הַחֲטָאִים מֵתִים ח"ו.^מ

אף שהמשכן לא נתמשכן אין לקרותו בשם החשוב יותר
 מבית המקדש

וְהַטַּעַם ^נ שֶׁבֶּא זֶה הָרְמוֹז עַל בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ, לְכָאן בְּפִרְשַׁתְנוּ הַעוֹסֶקֶת בַּעֲנִין
 הַמִּשְׁכָּן וְלֹא בַּעֲנִין הַמִּקְדָּשׁ, יֵשׁ לֹאמַר
 שֶׁהַכְּתוּב בָּא לְתַרְץ בְּכֵן קִשְׂיָא אַחֲרֵת,
 שֶׁלְכַאוּרָה קִשָּׁה הוּאִיל שְׁזֵה הַמִּשְׁכָּן שְׁעֵשָׂה
 מִשָּׁה בְּמִדְבָּר לֹא נִתְמַשְׁכֵּן - לֹא נִחְרַב, אֶלָּא
 נִגְנָז תַּחַת מַחִילוֹת הַהֵיכָל, כְּשִׁבְנָה שְׁלֵמָה
 הַמֶּלֶךְ אֵת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָרֵאשׁוֹן^ס, כְּמוֹ
 שְׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בְּגִמְרָא (סוטה ט, א) עַל

ציזונים ומקורות

רבינו ל שיר השירים (אות ב), שדן אם בחטא העגל
 חזרה הזוהמא למקומה לגמרי. כז. עתה
 מיישב רבינו את הקושיא השניה, שמה השייכות של
 רמו לחורבן בתי המקדש בפרשתנו העוסקת בענייני
 המשכן. כח. כמבואר לעיל. ואף שאחרי
 שהועמד המשכן בשילה ועמד שם שלש מאות
 וששים ותשע שנים, נחרב המשכן בסוף ימי עלי
 הכהן, לא היה חורבן גמור של המשכן וכליו, אלא
 שנשבה הארון, והועתק המשכן משם על פי ה'. על
 פי חזון איש (קדשים קמא, סימן מא אות יח). ובשו"ת
 חתם סופר (י"ד סימן רסד) כתב, שלא מצינו שנתצו
 פלישתים את משכן שילה, אלא רק שנשבה הארון.
 ועל דברי האחרונים יש להעיר לכאורה, מלשון
 הגמרא בזבחים (ק"ח, ב) 'חרבה שילה'.
 כט. לשון הפסוק, 'יִגְנָזוּ צִדִיקִים בָּהּ לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱמָר
 תְּהַלֵּלָהּ'. ל. בורע ברך (פרשת דברים דרוש ראשון,
 ד"ה ולהבין) כתב לבאר החילוק, 'בשעת הלואאתר,
 כמשכון שנתנו ישראל להקב"ה 'בשעת הלואאתר,
 על התורה שקיבלו ממנו, ומבואר בטור (ח"מ סימן
 עב) שבאופן זה אין בעל חוב קונה משכון [שלא ניתן
 בשביל לגבותו], והוא נחשב עדיין שהוא שלנו, ולכך
 לא נחרב. אבל המקדש נחשב שניתן כמשכון שלא

שגם זהו חלק מהעדות, מכך שלא הרגם אלא קיבל
 תשובתם והשרה שכינתו ביניהם, וכן לעתיד, רק
 'ממשכן' מוכח שאינו מעניש על החטא, רק על כך
 שלא שבים בתשובה]. כז. יש להעיר, לפי מה
 שלפני חטא העגל לא שלט בישראל יצר הרע
 להחטיאים (ראה שבת קמו, א; ע"ז כב, ב), וא"כ אחר
 שויתר להם, לכאורה היה ראוי ששוב לא ישלוט
 בהם יצר הרע, וממילא לא יהיה החורבן אף בדרך
 משכון. ויתכן לומר, שרק על העונש ויתר להם, שלא
 תשלוט בהם אומה ולשון. אבל מה שהביאו על
 עצמם יצר הרע, לא נפסק כן אף לאחר שויתר להם
 [וכן מבואר בתורת חיים (ע"ז ד, ב), שלאחר שנתגבר
 עליהם יצרם במעשה העגל, שוב לא היה היכולת
 בידם להתגבר נגדו כל כך, שכן הוא דרכו של
 היצה"ר, שכל השומע לו הוא הולך ומתגבר עליו].
 וכיון שחטאו, נענשו בחורבן המקדש, ומה שויתר
 להם על חטא העגל, הועיל שהמקדש יילקח רק
 בגדר משכון, והאומות לא ישלטו עליהם לגמרי.
 [ובעיקר מה שפסק מהן היצר הרע במתן תורה,
 מבואר בזוהר (פרשת בראשית נב, ב) שכשעשו את
 העגל, חזרה זוהמתן. ונראה שלא היה בגדר עונש,
 אלא שלא זכו עוד למעלה יתירה זו. וראה בפירוש

בִּירוּשָׁלַיִם נִקְרְאוּ 'מִשְׁכָּן', אֵינוּ מִן הַרְאוּי
שֶׁזֶה שְׁנַעֲשֶׂה בְּחוּץ לְאָרֶץ, וְהָיָה גָדוֹל
מֵהֶם אִף בְּשֵׁם.

וּמִשְׁוֹם הַכִּי, דִּיּוֹק הַכְּתוּב לִזְמֵר 'אֵלֶּה
פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן', שֶׁזֶה
נִקְרָא 'מִשְׁכָּן' בְּשִׁבּוֹל 'מִשְׁכָּן מִשְׁכָּן', דָּגֵם

זרע שְׁמֻשׁוֹן הַמִּבְּאֵד

'מִשְׁכָּן' עַל שֵׁם שַׁעֲתִידִים לְהַתְמַשְׁכֵּן, לִכְן
אֵינוּ מִן הַרְאוּי שֶׁזֶה הַמִּשְׁכָּן שְׁנַעֲשֶׂה בְּחוּץ
לְאָרֶץ, וְלֹא בִירוּשָׁלַיִם, וְהָיָה גָדוֹל מֵהֶם אִף
בְּשֵׁם, וְיִקְרָא מִקְדָּשׁ.²⁷

וּמִשְׁוֹם הַכִּי, דִּיּוֹק הַכְּתוּב לִזְמֵר 'אֵלֶּה
פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן', שִׁמְשֵׁכֵן זֶה שֶׁהוֹקֵם
בַּמְדַּבֵּר, נִקְרָא גַם כֵּן 'מִשְׁכָּן', וְלֹא מִקְדָּשׁ, אִף
עַל פִּי שֶׁהוּא לֹא נִתְמַשְׁכֵּן וְלֹא נִחְרַב, הוּא
בְּשִׁבּוֹל 'מִשְׁכָּן מִשְׁכָּן' - שִׁבְכִפְלוֹת הַפְּסוּק

צִיּוּנִים וּמְקוּדוֹת

חִיּוֹךְ אַתָּה קִרְאתוֹ בֵּית עַד שְׁלֹא נִבְנָה, וְאֵנִי קוֹרָא אוֹתוֹ
עַל שִׁמְךָ, שְׁנֹאמֵר (יִשְׁעִיהוּ ב, ג) 'לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר ה'
אֶל בֵּית אֱלוֹהֵי יַעֲקֹב'.²⁸ הַמְהַרְשֵׁ"א (בַּעֲיֵן
יַעֲקֹב פְּסָחִים שֵׁם ד"ה שְׁכָתוּב) בַּיָּאֵר, שְׁאֲבָרָהם שִׁקְרָאוּ
הַר, הִיָּה רִמּוֹז לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַרְאוּשׁוֹן וְנִתְקַיֵּם בְּחוֹרְבָנוֹ
הַפְּסוּק (אֵיכָה ה, יח), 'עַל הַר צִיּוֹן שְׁשַׁמֵּם, וְיִצְחָק
שִׁקְרָאוּ שְׂדֵה, הִיָּה כַכֵּךְ רִמּוֹז לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁנִי,
וְנִתְקַיֵּם בְּחוֹרְבָנוֹ הַפְּסוּק (יִרְמִיָּהוּ כו, יח) 'צִיּוֹן שְׂדֵה
תַּחֲרֹשׁ'. רֵאזָה שְׁעַר הַחֲצַר (סִימָן כח) בְּשֵׁם יַלְקוּט דוֹד
(פְּרֻשַׁת לך לך), שִׁמְקָדָשׁ רֵאשׁוֹן נִבְנָה בִּזְכוּת אֲבָרָהם,
וְעַל יָדֵי יִצְחָק מִמֶּנּוּ יִשְׁמַעֲאֵל, נִחְרַב. וּמְקָדָשׁ שְׁנִי
בִּזְכוּת יִצְחָק, וְעַל יָדֵי יִצְחָק מִמֶּנּוּ עֲשׂוּ, נִחְרַב. וְעוֹד
כְּתוּב, 'אֲבָרָהם קִרְאָה הַר, יִצְחָק שְׂדֵה, לִכְן נִחְרַבּוּ בֵּי
מְקָדָשׁוֹ'. וְרֵאזָה כֵּזָה בְּהַרְחֻבָהּ, בְּאִלְשֵׁיךְ (בְּרֵאשִׁית כח,
יט) וּבְשִׁלְ"ה (פְּרֻשַׁת כִּי תִצֵּא תוֹרָה אִוֵּר אוֹת לֵד).
ג. מְדַבְרֵי רַבְּנוּ מִבּוֹאֵר, שֶׁרַק חוֹרְבַן הַמִּקְדָּשׁ
שִׁבְירוּשָׁלַיִם יוֹעִיל לְהַצִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּיתָה וְלְהַבִּיא
אוֹתָם לְיָדֵי הַתְּשׁוּבָה, אוֹלָם הַמִּשְׁכָּן שִׁבְמְדַבְרֵי, אִף אִם
הִיָּה נִחְרַב לֹא הִיָּה מוֹעִיל לְיִשְׂרָאֵל לְהַצִּילָם, וּבַכֵּךְ
מוֹכֵן הַטַּעַם שֶׁאִף שִׁבְחֵיתָ שְׁנִבְנָה בְּמְדַבְרֵי נִקְרָא מִשְׁכָּן,
אֲעַפ"כֹּ לֹא נִחְרַב, כִּי בַכֵּךְ אֵין תּוֹעֶלֶת לְיִשְׂרָאֵל. וְאוּלֵי
יֵשׁ לְבֹאֵר דְּבָרֵי רַבִּינוּ, עַל פִּי מַה שְׁכָתָב הַמְהַרְשֵׁ"א
(בַּעֲיֵן יַעֲקֹב פְּסָחִים שֵׁם ד"ה שְׁכָתוּב) שֶׁהַשְּׁמוֹת 'הַר'
וְשְׂדֵה', הֵיָּו רִמּוֹז לְחוֹרְבַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַרְאוּשׁוֹן וְהַשְּׁנִי,
וְכַמוֹכָא בְּהַעֲרֵה לְעֵיל בְּסִמּוֹן. וְיִתְכַן עוֹמֵק כּוֹוֹנָת
אוֹמַרְם שִׁקְרָאוּ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַר וְשְׂדֵה, שִׁפְעֵלוּ שַׁע"י
חוֹרְבָנָם הִיָּה הַצִּלָּה לְיִשְׂרָאֵל.

לְהַתְמַשְׁכֵּן, מִטַּעַם שְׁאָמְרוּ ו"ל (פְּסָחִים פח,
א), שְׁאֲבָרָהם קִרְאוּ 'הַר' (בְּרֵאשִׁית כב, יד),
וְיִצְחָק קִרְאוּ 'שְׂדֵה' (שֵׁם כד, סג), וְהָיָה צְרִיף
שֶׁתַּחֲרַבֵּן יְהִיָּה בְּהַר הַמּוֹרִיָּה דְּהֵינּוּ
בִירוּשָׁלַיִם, וְזֶה הָיָה חוּץ לְירוּשָׁלַיִם.
וְהוּאִיל שֶׁהֵם שְׁהָיוּ בְּמִקּוֹם הַקְּדָשׁ

לְהַתְמַשְׁכֵּן עַל יָדֵי שִׁיחֻרְבוֹ, מִטַּעַם שְׁאָמְרוּ
רַבּוֹתֵינוּ ו"ל בְּגִמְרָא (פְּסָחִים פח, א) ²⁹,
שְׁאֲבָרָהם קִרְאוּ לְהַר הַמּוֹרִיָּה 'הַר', וְיִצְחָק
קִרְאוּ לְהַר הַמּוֹרִיָּה 'שְׂדֵה',³⁰ וְלִכְן הָיָה צְרִיף
שֶׁתַּחֲרַבֵּן יְהִיָּה בְּהַר הַמּוֹרִיָּה,³¹ דְּהֵינּוּ
בִירוּשָׁלַיִם, וְאֵילוֹ זֶה הַמִּשְׁכָּן הָיָה חוּץ
לְירוּשָׁלַיִם, וְעַל כֵּן לֹא הִיָּה רֵאזָה שִׁתְּמַשְׁכֵּן
וְיִחְרַב. וְהוּאִיל שֶׁהֵם - שְׁנֵי בְתֵי הַמִּקְדָּשׁוֹת
שְׁהָיוּ בְּמִקּוֹם הַקְּדָשׁ בִירוּשָׁלַיִם, נִקְרְאוּ

בְּשַׁעֲת הַלוֹוֹאֲתוֹ, שֶׁבְעַל חוֹב קוֹנֵה אוֹתוֹ, וְהָרִי הוּא
שֶׁל הַקְּב"ה וְלֹא שְׁלַנּוּ. וְעֵי"ש שֶׁהַרְחִיב לְבֹאֵר לְפִי
הַשִּׁטוֹת הַשּׁוֹנוֹת בְּקִנְיֵית הַבַּע"ח אֶת הַמִּשְׁכּוֹן.
א. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא לְפָנֵינוּ, וְאִמֵּר רַבִּי אֲלַעֲזָר, מֵאֵי
דְכָתִיב (יִשְׁעִיהוּ ב, ג) 'וְהַלְכוּ עִמָּי רַבִּים וְאִמְרוּ לְכוּ
וְנַעֲלֶה אֶל הַר ה' אֶל בֵּית אֱלוֹהֵי יַעֲקֹב' וְגו', אֲלֵקִי
יַעֲקֹב וְלֹא אֲלֵקִי אֲבָרָהם וְיִצְחָק, אֲלֵא, לֹא כִאֲבָרָהם
שְׁכָתוּב בּו 'הַר', שְׁנֹאמֵר (בְּרֵאשִׁית כב, יד) 'אֲשֶׁר יֹאמֵר
הַיּוֹם בְּהַר ה' יִרְאֶה', וְלֹא כִיִּצְחָק שְׁכָתוּב בּו 'שְׂדֵה',
שְׁנֹאמֵר (שֵׁם כד, סג) 'וְיִצְא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בְּשְׂדֵה', אֲלֵא
כִיִּעַקֵּב שִׁקְרָאוּ 'בֵּית' שְׁנֹאמֵר (שֵׁם כח, יט) 'וְיִקְרָא אֶת
שֵׁם הַמִּקּוֹם הַהוּא בֵּית אֶל-י', ע"כ אִמְנָם הַנּוֹסַח בַּעֲיֵן
יַעֲקֹב דּוֹמֵה לְנוֹסַח שְׁמִבְיָא רַבִּינוּ. וְזֶה לְשׁוֹן מְדַרְשׁ
שׁוֹחַר טוֹב (תַּהֲלִים פא, ב), מִשְׁל לְמַלְךְ שֶׁהָיָה לוֹ [ג]
אוֹהֲבִים וּבִיקֵשׁ לְבִנּוֹת לוֹ פְּלַטִּין, הַבִּיא לְרֵאשׁוֹן וְאִמֵּר
לוֹ מִבְּקֵשׁ אֵנִי לְבִנּוֹת פְּלַטִּין, אִמֵּר לִיָּה אוֹתוֹ אוֹהֲבוֹ,
זְכוֹר אֵנִי שֶׁהִיָּה הַר תַּחֲלִילָה, קוֹרָא לְאוֹהֲבוֹ שְׁנִי וְאִמֵּר
לוֹ מִבְּקֵשׁ אֵנִי לְבִנּוֹת לִי פְּלַטִּין, אִמֵּר לוֹ זְכוֹר אֵנִי
שֶׁהִיָּה מִתַּחֲלִילָה שְׂדֵה, קוֹרָא לְאוֹהֲבוֹ שְׁלִישִׁי וְאִמֵּר
רוֹצֵה אֵנִי לְבִנּוֹת לִי פְּלַטִּין, אִמֵּר לִיָּה זְכוֹר אֵנִי שֶׁהִיָּה
מִתַּחֲלִילָה פְּלַטִּין, אִמֵּר לִיָּה חִיּוֹךְ שְׁאֵנִי בּוֹנֵה אוֹתוֹ
פְּלַטִּין וְקוֹרָא אוֹתוֹ עַל שִׁמְךָ, כֵּךְ אֲבָרָהם וְיִצְחָק וְיַעֲקֹב
הֵיָּו אוֹהֲבִים לְהַקְּב"ה, אֲבָרָהם קִרְא לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַר,
שְׁנֹאמֵר 'בְּהַר ה' יִרְאֶה', יִצְחָק קִרְאוּ שְׂדֵה, שְׁנֹאמֵר
(בְּרֵאשִׁית כו, כז) 'זֵאֵה רִיחַ בְּנֵי כְרִיחַ שְׂדֵה', יַעֲקֹב קִרְאוּ
בֵּית עַד שְׁלֹא נִבְנָה, שְׁנֹאמֵר (בְּרֵאשִׁית כח, יז) 'אֵין זֶה
כִּי אִם בֵּית אֱלוֹהִים', אִמֵּר לִיָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,

תה"א ד'הַמְשָׁפֵן' דְרִשְׁוֹן, כְּדָרְרִשְׁוֹן (שבת ע, א), 'דְּבָרִים' 'הַדְּבָרִים' (שמות לה, א).
אָבֵל עֲדוֹן יֵשׁ לְדַקְדָּק בְּתַרוּץ הַנִּזְ"ל,
 שְׂאָם לֹא עָשׂוּ הָעֵגֶל, לֹא הָיָה
 יְכוּל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְהַתְמַשְׁפֵּן, מִפְּנֵי מִדַּת
 הַדִּין שֶׁהָיְתָה אוֹמֶרֶת שְׂאִין מוֹעִיל
 תְּשׁוּבָה לְצַבּוֹר, וְהָלֵא בְּשֵׁם שְׂפִלְחָ לְהֵם

כַּפֵּעַם הַזֹּאת כִּף הָיָה סוֹלֵחַ לְעֵתִיד,
 וּבְלֹא עֲשִׂית הָעֵגֶל נִמְי הָיָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
 הוּא יְכוּל לְסַלַּח לְהֵם וּלְמִשְׁפַּן הַמִּקְדָּשׁ
 עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם, וּמֵאֵי שְׂנֵא לְאַחַר מַעֲשֵׂה
 הָעֵגֶל, מִקְדָּם מַעֲשֵׂה.
וַיֵּשׁ לֹאמֵר, דְּאִיתָא בְּפִרְקֵי דְרַבִּי
אֶלְיעֶזֶר (פרק מה), דְכִשְׁנַגְלָה

זרע שְׂמֻשׁוֹן הַמְבָאָר

נרמז שני בתי המקדש, ושהם נקראו 'משכן' משום שהם נתמשכנו ונחרבו, ואין ראוי שהמשכן שבמדבר יהיה נקרא בשם יותר חשוב מבית המקדש, ובפסוק נכתב גם המשכן שבמדבר, והרי הוא כאילו שנתפרש בפסוק שלושה פעמים תיבת 'משכן', והיינו משום דגם את תה"א ד'הַמְשָׁפֵן', דְרִשְׁוֹן¹⁷, כְּדָרְרִשְׁוֹן בגמרא (שבת ע, א)¹⁸ כמה שנאמר במלאכת שבת (שמות לה, א), 'אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָם', שלא כתוב 'דְּבָרִים', אלא 'הַדְּבָרִים'¹⁹.

דקדוק שאף בלא חטא העגל היה הקב"ה סולח לשאר חטאים
אָבֵל עֲדוֹן יֵשׁ לְדַקְדָּק בְּתַרוּץ הַנִּזְ"ל -
 שְׂאָם לֹא עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הָעֵגֶל, לֹא הָיָה
 יְכוּל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְהַתְמַשְׁפֵּן, מִפְּנֵי מִדַּת
 הַדִּין שֶׁהָיְתָה אוֹמֶרֶת שְׂאִין מוֹעִיל תְּשׁוּבָה
 לְצַבּוֹר שַׁחֲטָאוֹ, אלא צריך להעניש את
 ישראל עצמם. וקשה, וְהָלֵא בְּשֵׁם שְׂפִלְחָ
 לְהֵם כַּפֵּעַם הַזֹּאת כִּחַטָּא הָעֵגֶל, אף על פי
 שהיה חטא של רבים, כִּף הָיָה סוֹלֵחַ לְעֵתִיד
 על החטאים של הרבים, וּבְלֹא עֲשִׂית הָעֵגֶל
 נִמְי הָיָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְכוּל לְסַלַּח לְהֵם
 לעתיד על חטא אחר, וּלְמִשְׁפַּן אֶת בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם, עַד שִׁיחֲזְרוּ
 בתשובה ויחזירונו להם, וּמֵאֵי שְׂנֵא לְאַחַר
 מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, מִקְדָּם מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל.

והעולה מכל דברינו, שלכן כתבה התורה הרמז לחורבן בתי המקדש בפרשת המשכן וכליו, להודיע לנו שהטעם שנקרא הבית שבמדבר 'משכן' ולא שם אחר, הוא מחמת בית המקדש, שלא היה ראוי לקרוא למשכן שבמדבר שם יותר חשוב מהשם שניתן לבית המקדש.

במחזה שאחר חטא העגל,

פעל משה שתועיל תשובה לכפר לציבור

וַיֵּשׁ לֹאמֵר, לְפִי מָה דְאִיתָא בְּפִרְקֵי דְרַבִּי

ציונים ומקורות

בני ישראל אלה הדברים וגו' ששת ימים תעשה מלאכה, דברים, 'הדברים', 'אלה הדברים', אלו שלשים ותשע מלאכות שנאמרו למשה בסניני. ופירש רש"י שידברים' משמע שנים, והה"א התירה של 'הדברים', מרבה עוד אחד, הרי שלשה, ו'אלה' הוא בגמטריא שלשים ויש, הרי ביחד שלשים ותשע, ע"כ. וגם במצות קריאת שמע (דברים ו, ו), מצינו בברכות (יג, א), שדרש רבי מ'דברים הדברים', שאסור לקרוא קריאת שמע למפרע. ¹⁷ וראה משכיל לדוד (ד"ה המשכן) שביאר שהה"א מרבה כאילו נכתב שוב 'משכן'.

שהשם 'מקדש' יותר חשוב הוא מהשם 'משכן', לפי שהשם 'משכן' מורה על היותו עתיד להתמשכן, מה שאין כן השם 'מקדש', ולכן נרמז ענין חורבן ב' המקדשות כאן, כדי שבכך יובן מדוע המשכן שבמדבר ג"כ נקרא משכן אף שלא נחרב אלא נגזו. ¹⁸ רבנו מבאר כאן שאף שדרשין כפילות תיבות משכן על ב' בתי המקדשות שנחרבו, גם המשכן שבמדבר נכתב כאן, ואדרבה בודאי פשט הכתוב מיירי במשכן שבמדבר, ולכן מבאר שדורשים כן מריבוי שבתיבת המשכן. ¹⁹ לשון הגמרא, לפי שנאמר (שמות לה, א) ויקהל משה את כל עדת

שְׁהִיָּה עֵת רְצוֹן. וְכֵן הִפְתּוּב אֹמֵר (ישעיהו מט, ח) 'בְּעֵת רְצוֹן עֲנִיתִיךָ', שְׁהִרִי אֹמֵר אֲזוֹ 'ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן' (שמות לד, ו), עכ"ל. וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה, שְׁיֻזְבָּה לָזוּה. וְלִכֵּן דּוֹקָא לְאַחַר זֶה

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה בְּנִקְרַת הַצּוּר, הַתְּחִיל מֹשֶׁה מְצַעֵק, סָלַח נָא לְעוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל מַעֲשֵׂה הַהֶעָגֵל. וְאֵלוּ הִיָּה אֹמֵר, סָלַח לְעוֹנוֹתֵיהֶם עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, הִיָּה עוֹשֶׂה כֵּן, לְפִי

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבָאָר

כשהתפללת לפני בעת רצון, עניתי לך ומלאתי את בקשותיך^{מב}, שְׁהִרִי משה רבינו אֹמֵר אֲזוֹ לפני הקב"ה^{מב} את השלשה עשרה מדות של רחמים האמורים בתורה (שמות לד, ו-ז)^{מב}, 'ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֲרָךְ אַפִּים וְרַב חֶסֶד וְאֶמֶת, נִצֵּר חֶסֶד לְאֱלֹפִים נִשְׂא עוֹן וּפְשַׁע וְחִטָּאָה וְנִקְיָה', והקב"ה הבטיחו^{מב}, שבכל פעם שיזכירו לפניו את הי"ג מדות, הוא ימחול להם על כל עוונותיהם, עכ"ל.

וְהִרִי לֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה^{מב} שְׁיֻזְבָּה לָזוּה לְשַׁעַת רְצוֹן כּוֹז, שִׁיתְגַּלֶּה הַקְּב"ה לִפְנֵינוּ, וְיוּכַל לְבַקֵּשׁ אֶז מַה שְּׁחַפְּנִי. וְלָזְכּוֹ,

ציונים ומקורות

שְׁמִמֹת. מא. ראה ברכות (ח, א), אימתי עת רצון, בשעה שהציבור מתפללין, רבי יוסי ברבי חנינא אמר, מהכא (ישעיהו מט, ח) 'כה אמר ה' בעת רצון עניתיך'. מב. על פי רש"י (שם לד, ה). וכך מפורש גם כן בפרקי דרבי אליעזר, לפי הגירסא לפנינו שהובאה לעיל בהערה. אכן לפי גירסת רבינו, יתכן לומר, שהקב"ה קרא לפני משה את הי"ג מדות של רחמים [וכפירוש הספורנו ועוד מפרשים שם]. והראיה שהיה אז עת רצון מיוחד, היא מדבר זה עצמו, שהקב"ה קרא לפניו את הי"ג מדות של רחמים. מב. לשון הפסוקים (שמות לד, ו-ז) 'וַיַּעֲבֹד ה' עַל פְּנֵי וַיִּקְרָא ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֲרָךְ אַפִּים וְרַב חֶסֶד וְאֶמֶת, נִצֵּר חֶסֶד לְאֱלֹפִים נִשְׂא עוֹן וּפְשַׁע וְחִטָּאָה וְנִקְיָה לֹא יִנְקָה פֶקֶד עוֹן אֲבוֹת עַל בְּנֵים וְעַל בְּנֵי בְנֵים עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רַבְעִים'. מד. שזה לשון הגמרא (ראה יו, ב), 'ויעבור ה' על פניו ויקרא', אמר רבי יוחנן, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה, אמר לו כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם. מה. על פי לשון הפסוק (דברים לד, ו), 'וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדַעוּ ה' פְּנִים אֶל פְּנִים'.

אֲלֵיֶעזֶר (פרק מה)^{מב}, דִּבְשִׁנְגָלָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמֹשֶׁה בְּנִקְרַת הַצּוּר^{מב}, אחרי שביקש משה מהקב"ה לסלוח על חטא העגל, הִתְחִיל מֹשֶׁה מְצַעֵק וּמְבַקֵּשׁ מֵהַקְּב"ה, סָלַח נָא לְעוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל מַעֲשֵׂה הַהֶעָגֵל, וְאֵלוּ הִיָּה מֹשֶׁה אֹמֵר אֲזוֹ, סָלַח לְעוֹנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר יִחַטְּאוּ עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, הִיָּה הַקְּב"ה עוֹשֶׂה כֵּן, וּמוֹחַל לָהֶם אֲז לְכָל עוֹנוֹתֵיהֶם עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, לְפִי שְׁהִיָּה אֲז עֵת רְצוֹן, וְהַקְּב"ה הִיָּה חַפֵּץ לְקַבֵּל אֶת תְּפִילוֹתַי שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ. וְכֵן הִפְתּוּב אֹמֵר (ישעיהו מט, ח) 'בְּעֵת רְצוֹן עֲנִיתִיךָ' -

לח. לשון הפרקי דרבי אליעזר, וסכך עליו הקדוש ברוך הוא בכף ידו שלא ימות, שנאמר (שמות לג, כב) 'והיה בעבור כבודי ושמתוך בנקרת הצור ושכותי כפי', וכשעבר, הסיר הקדוש ברוך הוא את כף ידו מעליו, וראה אחורי השכינה, שנאמר (שם לג, כג) 'והסירותי את כפי'. התחיל משה צועק בקול גדול ואמר, 'ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן' (שם לד, ו). אמר משה לפניו, סלח נא לעונותיהם של ישראל על מעשה העגל. ואילו אמר משה, סלח נא לעונותיהם של ישראל עד סוף כל הדורות, היה עושה כות, לפי שהיתה שעת רצון. וכן הוא אומר (ישעיהו מט, ח) 'בעת רצון עניתיך'. מב. אחרי חטא העגל, ובקשות משה רבינו מהקב"ה שישלח לישראל, ביקש משה מהקב"ה שיראה לו את כבודו, ואמר לו הקב"ה, שהוא יטמין אותו בנקרת הצור [כרייה שבתוך סלע], ואז יעביר את כבודו לפניו, ויראה כביכול את אחוריו של השכינה. ככתוב (שמות לג, כא-ג) 'וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה מִקּוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל הַצּוּר, וְהָיָה בְעֵבֶר כְּפָדִי וְשָׁמַיִךְ בְּנִקְרַת הַצּוּר וּשְׁכַנִּי כְפִי עָלֶיךָ עַד עֲבָרִי, וְהִסְתִּיתִי אֶת כְּפִי וְרָאִיתִי אֶת אַחֲרֵי וּפְנֵי לֹא יֵרְאוּ'. מה. לשון הפסוק, 'כֹּה אָמַר ה' בְּעֵת רְצוֹן עֲנִיתִיךָ וּבְיָוִם יְשׁוּעָה עֲזָרְתִיךָ וְאֲצַרְךָ וְאֶתְנַדְּ לְבָרִית עִם לְהִקָּים אֲרָךְ לְהַנְחִיל נַחֲלֹת

תשובה היתה מבטיח הקדוש ברוך הוא לסלח להם. אבל מפל מקום, התשובה ודאי מועילה.

ובדרך זה, יוכנו הפסוקים, 'ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד' (ויקרא א, א), דמה צרף להזכיר פאן 'אהל מועד'. וכן בפרשת תצוה פתיב

המעשה של שעת רצון, אין עוד מקום למדת הדין לקטרג שלא תועיל התשובה, שפיון שפפעם הזאת הועיל להם, נשאר זה דגמא לדורות. איברא, שאם היה אומר משה, סלח לישראל עד סוף כל הדורות, היה מועיל להם שלא יתמשכן הבית המקדש כלל, שאף בלא

זרע שמעון המבאר

ברוך הוא לסלח להם¹⁰⁰. אבל מפל מקום, התשובה ודאי מועילה לדורות, כמו שהועילה בחטא העגל, שזה פעל משה בעת רצון שהיתה לאחר מעשה העגל¹⁰¹. ולכן נתמשכנו ונחרבו בתי המקדש, כדי שיחזרו ישראל בתשובה, ועל ידי כן יחזור להם הבית המקדש.

דקדוקים שונים בלשונות הפסוקים

ובדרך זה, שרק לאחר מעשה העגל נתחדש שיש תיקון לחטאי הציבור על ידי תשובה, יוכנו גם הפסוקים דלהלן¹⁰², דהיינו הפסוק שבתחילת פרשת הקרבנות (ויקרא א, א), 'ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר', דלכאורה קשה, מה - איזה צרף יש, להזכיר פאן 'אהל מועד'.

וכמו כן יש לדקדק, שבענין קרבן תמיד הכתוב בפרשת בפרשת תצוה, פתיב (שמות

דוקא לאחר זה המעשה של שעת רצון, שהיה לאחר חטא העגל, אין עוד מקום למדת הדין לקטרג שלא תועיל התשובה, שפיון שפפעם הזאת הועיל להם, נשאר זה דגמא לדורות, שתמיד תועיל תשובה אפילו לחטאי הציבור. אמנם אם לא היה המעשה של חטא העגל, ולא היה עת רצון שיוכל משה לפעול שיועילו תשובה ותפילה וקריאת הי"ג מדות של רחמים לכפר, לא היה שום נביא יכול לפעול זה בדורות שלאחריו¹⁰³. איברא - אמנם, כן הוא, שאם היה אומר משה לפני הקב"ה, סלח לישראל עד סוף כל הדורות, והיה הקב"ה מקבל דבריו כיון שהיה עת רצון, וכמבואר בפרקי דרבי אליעזר, היתה מועיל להם שלא יתמשכן הבית המקדש כלל, שאף בלא תשובה היתה מבטיח הקדוש

ציונים ומקורות

לפרש, שהכונה היא דווקא עם התשובה, וכמו שבקשתו למחילה על חטא העגל היתה יחד עם תשובתם של ישראל]. מח. רבינו מחדש, שמה שמשמע בפרקי דרבי אליעזר, שמה לא פעל כפרה לדורות הבאים, היינו רק בלי תיקון חורבן בית המקדש ותשובה. אבל מכל מקום, פעל אז לדורות שתועיל תשובה לחטאי הרבים. מט. כלומר, גם הפסוק הראשון שבפרשת ויקרא, וגם הפסוק יזיה אשר תעשה על המזבח' שבפרשת תצוה, וגם הפסוק יזובחת עליו את עולותיך ואת שלמיך', שבפרשת יתרו. נ. ראה בצרור המור ובאור החיים (שם), שעמדו גם כן על כך למה הזכיר שם אוהל מועד, וביארו באופנים אחרים.

מו. מבואר מדברי רבינו, שמה שאמרו בעבודה זרה (ה, א), שחטא העגל היה רק כדי שאם חטאו ציבור יאמרו להם לכו אצל ציבור, אינו רק שמהעגל נלמד שניתן לחזור בתשובה, אלא שבמעשה עגל פעל משה בתפילותיו, שתועיל תשובה לכל החטאים. וכעין זה כתב השפת אמת (לחודש אלול תרמ"ג) וזה לשונו, ומשה רבינו ע"ה, תיקן בפורש נשמות בני ישראל בשמים, כמו שכתוב (דב"ר ג, יא), שלא הניח זוית ברקיע שלא נתחבט עליה וכו', לכן בנקל על כל פנים לנו לתקן גופי החטאים. מז. רבנו הבין כוונת הפרקי דר"א באופן מחדש, שאם משה היה מבקש באותו זמן של עת רצון, היה מועיל כפרה אף בלא תשובה. [אמנם לכאורה היה נראה

הראשונים, שעדין לא עשו העגל, ועין לעיל (פרשת ויקהל אות ז) על פסוק (שמות לה, ו) 'ראו קרא ה' בשם'. ואז לא היו הצבור מביאין חטאות ואשמות לכפר, שעדין לא ידענו תקון תשובה לרבים, ומשום הכי לא אמר בפרשת יתרו אלא

(שמות כט, לח) 'וזה אשר תעשה על המזבח', דמהו 'וזה'. וכן בפרשת יתרו (שם כ, כא), כשצוה על המזבח, לא צוה אלא 'וזבחת' עליו את עלתיך ואת שלמיך'.
אלא הטעם, שפרשת המזבח נאמרה למשה בחר בארבעים יום

זרע שמשון המבאד

לפני שנחדש תיקון תשובה לרבים, לא היו מקריבים חטאות ואשמות

אֵלָּא יש לומר, שהטעם לכך הוא, משום שפרשת המזבח נאמרה למשה בחר בארבעים יום הראשונים שהיה בהר סיני, שעדין לא עשו אז ישראל את העגל, ועין עוד במה שכתבנו לעיל (פרשת ויקהל אות ז) על הפסוק (שמות לה, ו) 'ראו קרא ה' בשם'⁷⁰, ואז - לפני שחטאו בעגל, לא היו הצבור מביאין חטאות ואשמות לכפר על עוונותיהם, משום שקודם חטא העגל, עדין לא ידענו שיש תקון על ידי תשובה לכפר על חטאי הרבים, ולכן גם לא היה שייך להביא קרבנות אלו, שמכפרים יחד עם

כט, לח)⁷⁰ 'וזה אשר תעשה על המזבח', דמהו המשמעות של תיבת 'וזה', שנראה שכוונת התורה היא לומר, שרק 'קרבן זה' - קרבן התמיד, תעשה על המזבח, ולא קרבן אחר, וצריך עיון איזה קרבן באה התורה למעט⁷¹.

וכן יש לדקדק בסוף פרשת יתרו (שם כ, כא)⁷², כשצוה הקב"ה את ישראל על עשיית המזבח, לא צוה אלא 'וזבחת עליו' - ותשחוט סמוך למזבח, דהיינו בצדו, את עלתיך ואת שלמיך, ולמה לא צוה שם גם על החטאות והאשמות, שישחטו אותם בצד המזבח⁷³.

ציונים ומקורות

עולות חובות של ציבור. 'עולותיך שלמיך' ולא נאמר חטאיך ואשמיך, הכתוב מרמז ומבשר שיקריבו דבר שהוא נדבה, ולא דברים הבאים על חטאות, ורק שימעטו העונות וחטאים, ולא יצטרכו לקרבן ואשם. דבר אחר, אפילו חטאות ואשמים יחשבו להם כקרבן עולה ושלמים הבאים נדבה, מאחר שעשו תשובה, וכתוב 'אוהבם נדבה', 'את צאנך ואת בקרך' רמז התשובה חטובה כאילו קרבן צאן ובקר ועולותיך שלמיך, תגין מצוינין, שהעולה והשלמים מובחרים יותר מקרבן חטאת ואשם, כי הן נדבה ואין באים על חטא, וכתוב 'אבוא ביתך בעולות', ולכך אין הפסוק מזכיר בפירוש חטאת ואשם אלא ברמז, שנאמר 'את צאנך ואת בקרך', דרשינן במכילתא אילו שאר קדשים. וראה עין הדעת טוב (פרשת יתרו ד"ה או ירצה אם) שביאר הטעם שלא נזכר חטאת ואשם, בכמה דרכים. גה. כוונת רבינו כאן, היא למה שכתב שם בשם הרמ"ז, שענין הציווי על המשכן התחיל קודם שעשו ישראל את העגל, עיי"ש בהרחבה. וכן כתב שם לבאר, שענין 'מחצית השקל' הוא מחמת חטא העגל, ובתחילה לא היה מוכרח שיתנו רק

גא. לשון הפסוק, 'וזה אשר תעשה על המזבח כבשים בני שנה שנים ליום תמיד'.
גב. במנחות (כט, א) דרשו שתיבת 'וזה' בענין אחר, שמורה על ההוראה באצבע, שזה לשון הגמרא שם, תנא דבי רבי ישמעאל, שיש דברים היו קשין לו למשה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא באצבעו, ואלו הן, מנורה, וראש חודש, ושרצים וכו', ויש אומרים, אף הלכות שחיטה, שנאמר 'וזה אשר תעשה על המזבח'. ורבינו בא ליישב הפסוק באופן אחר, בדרך הפשט. ואולי יש לומר, שכוונת רבינו להקשות רק לרבי ישמעאל שאינו דורש 'וזה' הכתובה כאן על הוראה באצבע. גג. לשון הפסוק, 'מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עלתיך ואת שלמיך את צאנך ואת בקרך בכל המקום אשר אצפיר את שמי אבוא אליך ויברכתיך'. גד. צ"ע, שבפסיקתא שם דרשו 'את עולותיך ואת שלמיך', את לרבות חטאות ואשמות. ונראה שמכל מקום בדרך דרוש ניתן לבאר טעם למה לא הוזכרו בפירוש בפסוק, גם חטאות ואשמות. בתוספות השלם (שמות שם) כתב, 'עלתיך' חסר כתיב, אפילו עולות יחיד, ולא דוקא

שַׁעֲתִיד לְהִתְמַשְׁפֵּן פִּנּוּל, לָכֵן מֵאֵהָל מוֹעֵד' זֶה אָמַר לָהֶם כָּל דִּינֵי חַטָּאוֹת וְאֲשֵׁמוֹת וּפַר הָעֵלֶם דָּבַר שֶׁל צִבּוּר, שֶׁכָּל זֶה בָּא מִחַמַּת 'אֵהָל מוֹעֵד' שֶׁנִּקְרָא 'אֵהָל' כְּמוֹ אֵהָל עֲרָא. וְלִכְשֵׁיתִפְּרוּ הַשְּׁגָנוֹת, לֹא יָבֹאוּ הַדּוֹנוֹת, בְּדִלְקָמֶן בִּפְרָשָׁה (אות ד).

אֵת עֲלִתֶיךָ וְאֵת שְׁלֹמֶיךָ, וְתוֹ לֹא. וְכֵן בִּפְרָשַׁת תְּצַוֶּה פְּתִיב 'וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם, וְתוֹ לֹא, וּמִשּׁוֹם הֵכִי פְתִיב 'וְזֶה'.
אָבָל לְאַחַר שֶׁחָטְאוּ וְחִזְרוּ תְּשׁוּבָה לְרַבִּים, כְּמוֹ שְׁמוּרָה שֵׁם 'הַמִּשְׁפָּן'

זרע שמשון המבאד

תתקבל לפני הקב"ה, כמו שמונה שם 'המשפן' על שם שעתיד בית המקדש להתמשפן עבור עוונותיהם של ישראל, עד שיחזרו בתשובה, והיינו שהתשובה מועילה, כפי, רק אז נאמרו הפרשיות של החטאות והאשמות ופר העלם דבר של ציבור, שבא לכפר גם על חטאות הציבור.

וְכֵן בתחילת פרשת ויקרא, שהיא הפרשה שאחרי פרשת פקודי, כתוב 'מֵאֵהָל מוֹעֵד', לפי שדוקא מֵאֵהָל מוֹעֵד' - זהו שהוא המשכן, אָמַר לָהֶם הַקִּבְיָה לְיִשְׂרָאֵל, כָּל דִּינֵי חַטָּאוֹת וְאֲשֵׁמוֹת, וּפַר הָעֵלֶם דָּבַר שֶׁל צִבּוּר - פר חטאת שמביאים הציבור, אם חטאו כולם או רובם בשוגג, מחמת הוראה בטעות של הסנהדרין¹³, כדי ללמד, שפֶּלַח זֶה - כל פרשיות החטאות והאשמות, שניתנו לכפר על חטאותיהם של ישראל, בָּא מִחַמַּת 'אֵהָל מוֹעֵד', שהוא המשכן, שֶׁנִּקְרָא 'אֵהָל' כְּמוֹ אֵהָל עֲרָא¹⁴ - והמשכן נקרא כן על שם בית

התשובה¹⁵, והיו מקריבים רק נדרים ונדבות שאינם באים על חטא. ומשום הֵכִי לֹא אָמַר בִּפְרָשַׁת יִתְרוֹ אֵלֹהֵי אֵת עֲלִתֶיךָ וְאֵת שְׁלֹמֶיךָ, שהם קרבנות נדבה, וְתוֹ לֹא - ולא הזכיר שם הפסוק חטאות ואשמות, לפי שלא נתחדש אז עדיין ענין הקרבתם והכפרה שהם מביאים¹⁶. וְכֵן בִּפְרָשַׁת תְּצַוֶּה - הכתובה לפני חטא העגל, פְּתִיב 'וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תְּמִיד', וְתוֹ לֹא - וגם שם לא הוזכרו קרבנות אחרים, כגון חטאות ואשמות. ומשום הֵכִי פְתִיב 'וְזֶה', למעט חטאות ואשמות, לפי שקרבנות אלה לא נהגו אז עדיין, שהרי לא נתחדש עדיין שיש תיקון לחטאי הרבים.

אָבָל לְאַחַר שֶׁחָטְאוּ בַעֲגָל, וחזרו בתשובה ונתקבלה תשובתם, וְכֵן הָיוּ תְּשׁוּבָה גַם לְרַבִּים שְׁחוֹטְאִים שֶׁכָּל הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים, שפּעַל מִשֶׁה עֲבוּרִים בַּתְּפִילָתוֹ, שַׁתְּמִיד יוֹכְלוּ לְחַזֵּר בַּתְּשׁוּבָה וּתְשׁוּבַתָּם

ציונים ומקורות

הסנהדרין על מין חלב מסוים שמוטר לאכלו, ואכלו הציבור על פיהם, ואחר נודע להם, שהוראת הסנהדרין היתה בטעות. פרשת העלם דבר של צבור, כתובה בפרשת ויקרא (ד, יד-כא). נבא רבינו מפרש, שגם לשון 'אהל מועד', מורה על היות בית המקדש כאהל ארעי [כלשון הגמרא (קכה, ב), הכל מודים שאין עושים אהל עראי בתחלה ביום טוב, ואין צריך לומר בשבת], לפי שעתיד להתמשכן ולהחריב. והמשכן נקרא כן כמו בית המקדש, כמו שביאר רבינו לגבי השם משכן. וראה בהכתב והקבלה (לרבי יעקב צבי מעקלענבורג זצ"ל, שמות כז, כא), שביאר גם כן ש'אוהל מועד' הוא לשון אוהל ארעי. אך שם דייק כן מלשון 'מועד', והיינו על פי מה

מחצית, שהלא היה אפשר שלא יחטאו ישראל בעגל. והיינו שעל פי דבריו אלו, שיש חילוק בענין המשכן וכפרתו בין קודם החטא לבין אחר החטא, יובן ביותר מה שכתב רבנו כאן שבתחילה לא נצטוו על חטאות ואשמות, שמכיון שהיה זה הציבורי קודם החטא, עדיין לא נתחדש ענין כפרה זו. נו. שגם חטאות ואשמות באים לכפר יחד עם התשובה, כמבואר במשנה (יומא פה, א) וברש"י. נו. קצת צ"ע, שרוב החטאות, וכל האשמות, הם קרבנות של יחיד, ולא של ציבור, חוץ מפר העלם דבר של ציבור. והרי רק לגבי רבים לא היתה התשובה מועילה קודם העגל, והיה לפסוק לכתוב חטאות ואשמות של יחיד. נח. כגון שהורו

ו

גמרא דנדרים דף ל"ח (ע"א), אין הקדוש ברוך הוא משה, וכלם ממה, דכתיב גבי המשכן (שמות, ועשיר, וקדוש ברוך הוא משה, וכלם ממה, דכתיב גבי המשכן (שמות

זרע שמשון המבאר

המקדש, ובית המקדש נקרא כן מפני שלא יהיה קבוע לעולם, אלא יחרב ויתמשכן עבור העוונות, והיינו שיש דרך תשובה וכפרה. והרי היצר הרע מחטיא את האדם בתחילה בעבירות קלות שהן השגגות, ומתוך שעבירה גוררת עבירה, הוא מכשילו

בעבירות חמורות יותר שהן הזדונות. ולכשינתכפרו השגגות על ידי החטאות והאשמות, לא יבואו לידי חטאים חמורים יותר, שהן הזדונות, כדלקמן בפירוש (אות ד)^ו, וממילא לא יתמשכן המקדש מפני החטאים בודון, כפי שנרמז ב'משכן'^{נד}.

ז

ביאור דאיית הגמרא שמה דבינו גיבור היה

אדם שיהיה נביא^נ, אלא על מי שיש בו כל המעלות הללו, חכם גבור ועשיר ועניו, וכלם למדים אנו ממה אבי הנביאים שהיו

הוכחת הגמרא מן הפסוק 'יפרוש את אוהל' איתא בגמרא דנדרים דף ל"ח (ע"א), אין הקדוש ברוך הוא משה שכינתו על

ציונים ומקורות

ד. החורבן שמציל מהעונש, היה צריך להעשות רק בבית המקדש שבה המוריה, ולא במשכן שבחון לארץ. ה. לפי שבתי המקדש נקראו משכן על שם שנתמשכנו, גם הבית שבמדבר נקרא משכן, ולא נקרא בשם חשוב יותר. ו. כשנגלה ה' בנקרת הצור לאחר חטא העגל, פעל משה רבינו, שתמיד יהיה כפרה לחטאות הציבור. ז. לפני חטא העגל, לא היו שייכים חטאות ואשמות, לפי שלא נתחדש עדיין תיקון תשובה לחטאות הציבור. ח. בפרשת הקרבנות [ויקרא] הזכיר הכתוב שנאמר 'מאוהל מועד', לרמוז על ענין אוהל ארעי, שהוא המשכן שנקרא כן על שם שבית המקדש עתיד להיות בית ארעי ולהתמשכן, לפי שכל ענין הקרבנות והכפרה שיש לחטאי הציבור, התחדשו מנת שנקבע שהבית המקדש עתיד להתמשכן והוא רק עראי. ועל ידי הקרבנות שיכפרו על השגגות, לא יבואו הזדונות הגורמות לחורבן המקדש כמשכון. ט. לשון הגמרא, אמר רבי יוחנן, אין הקדוש ברוך הוא משה שכינתו, אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו, וכולן ממה, גבור, דכתיב (שמות מ, יט) 'יפרוש את אוהל על המשכן', ואמר מר, משה רבינו פרסו, וכתיב (שמות כו, טז) 'עשר אמות אורך הקרש וגו', אימא דאריך וקטין, אלא מן הדין קרא, דכתיב (דברים ט, יז) 'זאתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי אבשרם', ותניא, הלוחות, ארכן ששה, ורחבן ששה, ועבינן שלשה. עשיר וכו'. ב. ראה דרשות הר"ן (דרוש החמישי).

שחרם אונקלס 'אוהל מועד' - משכן זמנא. ס. שם מקשה רבנו וזה לשונו, 'והכי נמי יש להקשות כשהיה בית המקדש קיים איך היו מתכפרין על הזדונות, והא המשכן לא נעשה אלא להקריב עליו קרבנות, והקרבן אינו בא אלא על השוגג, ואין יתכפרו בקרבנות והלא נשאר עליהם העבירות יותר חמורות שהקרבן אינו מכפר עליהם'. ומבאר, שהואיל והיצר הרע אינו מחטיא את האדם מיד בעבירות חמורות שהן הזדונות, אלא מתחילה הוא מחטיאו בעבירות קלות שהן השגגות, ומתוך שעבירה גוררת עבירה, הוא מצליח להכשילו בעבירות חמורות יותר שהן הזדונות. ולפיכך, אם השגגות מתכפרות מיד, שוב אין כח ליצר להכשיל את האדם בזדונות. ויתכן לומר שכוונת רבנו לרמוז כן בפסוק, שלפי זה, מה שנקט הכתוב 'ויקרא אל משה מאהל מועד' היינו, שאמר הקב"ה למשה את פרשת הקרבנות לכפר על השגגות, בשביל שלא יתקיים ענין 'אוהל מועד' שהוא נטילת המקדש כמשכון, על הזדונות. סא. המציאת הדרוש: א. בחטא העגל פעל משה שתועיל תשובה לחטאי הרבים. ב. חורבן בית המקדש דומה לנטילת משכון עד שיעשו תשובה. ג. ממה שנתחדש אז הצלה מעונש ושעתיד בית המקדש ליחרב בתורת משכון, מוכח שחטא העגל בא רק להורות דרכי תשובה וכפרה, והיה בזה עדות שבדומי ויתר להם הקב"ה על חטא העגל שהיתה באונס גזירת שמים, כדי להורות תשובה.

(יח) 'וַיִּקַּם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁפָּן, וַתִּקְרְשׁוּם הָיוּ כְּבָדִים, וְתוֹ לִיכָא לְהַקְשׁוֹת פְּדֻלְעִיל.

וְהַקְשָׁה עָלָיו, מֵאֵי פְרִיָה, דִּילְמָא בְּנִים תְּהִי, פְּדִסְמִיָה לִיהָ (שם פסוק יז) 'הוֹקֵם הַמִּשְׁפָּן, דְּהוֹקֵם' מֵאֲלִיו מִשְׁמַע, פְּדִאִיתָא בְּתַנְחוּמָא (פרשת פקודי יא) וּבְפִרוּשׁ רַשִׁ"י (שמות לט, לג), עכ"ל.

זרע שמשון המבאד

דאריך), לָמָּה" לֹא מְבִיא הַגְּמָרָא הַכּוּחָה שְׂהֵינָה מִשֶּׁה רַבִּינוּ גְּבוּר, מְקַרָא הַקּוּדֵם דְּכַתִּיב (שמות מ, יח) 'וַיִּקַּם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁפָּן וגו' וַיֵּשֶׁם אֶת קְרָשׁוֹ, וַתִּקְרְשׁוּם לְפִי גּוֹבֵהֶם וּרוּחָבָם הָיוּ כְּבָדִים בְּיוֹתֵר, וְנִצְרַכָּה גְבוּרָה מְרֻבָּה לְהַקִּים לְבָדוֹ אֶת הַקְרָשִׁים, וְתוֹ לִיכָא לְהַקְשׁוֹת פְּדֻלְעִיָל - וְעַל רֵאִיָה זֹו אִין לְהַקְשׁוֹת עוֹד אֶת קוּשִׁית הַגְּמָרָא.

וְהַקְשָׁה עָלָיו מֵהֵרַשׁ"א¹, מֵאֵי פְרִיָה - מַה מְקַשָּׁה הֵרַשׁ"ש, דִּילְמָא - שְׂמֵא הַקְמַת הַקְרָשִׁים בְּנִים תְּהִי, פְּדִסְמִיָה לִיהָ (שם פסוק יז) 'הוֹקֵם הַמִּשְׁפָּן, וּדְרָשׁוּ חֲזוּל דְּהוֹקֵם' מֵאֲלִיו בְּדֶרֶךְ נִס מִשְׁמַע, פְּדִאִיתָא בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא² (פרשת פקודי יא), וּבְפִרוּשׁ רַשִׁ"י³ (שמות לט, לג), עכ"ל.

ציונים ומקורות

היה משה גבוה בקומתו וחלש בכוחו, אבל על הקמת הקרשים לא היו יכולים להקשות כן, כי היו הקרשים כבדים ביותר ונצרך כוח רב להקמתם. יא. וזה לשון המהרש"א, ולא קושיא היא, דעל כרחך פירושו 'נראה' (במקומו) [כמקימו], אבל הוא קם מאליו בנס, מדכתיב לקימה 'הוקם' הוקם מאליו משמע, כדאיתא בתנחומא, ועיין פירוש רש"י בחומש. יב. לשון המדרש תנחומא, אמר משה, רבוננו של עולם איני יודע להעמידו, אמר ליה, עסוק בידיך ואתה מראה להעמידו, והוא עומד מאליו, ואני כותב עליך שאתה הקימתו, שנאמר ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן, ומי העמידו, משה, שנאמר ויקם משה את המשכן. יג. לשון רש"י, ויביאו את המשכן וגו', שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקדוש ברוך הוא

מ, יט) 'וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל וְכוּ', וְאָמַר מֶר, מִשֶּׁה רַבִּנוּ פְרָשׁוֹ. וְדִילְמָא אַרְף וְקָמָן תְּהִי. וּפְרָשׁ רַשִׁ"י (נדרים שם ד"ה ואימא), אַרְף בְּקוּמָה, וְקָמָן בְּכַח, עכ"ל.

וּמַהֲרַשִׁ"א (ח"א ד"ה ודילמא) פְּתַב בְּשֵׁם הֵרַשׁ"ש (פירוש הֵרַשׁ"ש ד"ה דאריך), לָמָּה לֹא מְבִיא הַגְּמָרָא שְׂהֵיָה גְבוּר, מְקַרָא הַקּוּדֵם, דְּכַתִּיב (שמות שם,

בו כל המדות האלה. שכן משה גבור היה, דְּכַתִּיב גַּבִּי הַמִּשְׁפָּן בְּהַקְמַתוֹ (שמות מ, יח יט) 'וַיִּקַּם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁפָּן וְכוּ' וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁפָּן¹, וְאָמַר מֶר, מִי פִרַשׁ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן, וְאָמַר רַב² מִשֶּׁה רַבִּנוּ פְרָשׁוֹ, וְכִיּוֹן שֶׁהִיָה מִשֶּׁה גְבוּהָ עֶשֶׂר אַמּוֹת כְּגוּבָה הַמִּשְׁכָּן³, מִן הַסְתַּם גְבוּר בְּכּוּחוֹ הִיָה כְּדֶרֶךְ בְּנֵי אָדָם גְבוּהִים שֶׁגְבוּרָתָם מְרֻבָּה⁴. וּמְקַשָּׁה הַגְּמָרָא וְדִילְמָא מִשֶּׁה אַרְף וְקָמָן תְּהִי. וּפְרָשׁ רַשִׁ"י (ד"ה ואימא), מְנִיָן לָנוּ שֶׁהִיָה גְבוּר, שְׂמֵא אַרְף הִיָה בְּקוּמָה כְּגוּבָה הַמִּשְׁכָּן, וְקָמָן הִיָה בְּכַח, וְלֹא הִיָה גְבוּר מִשָּׂאֵר אַנְשִׁים⁵.

הקמת הקרשים היתה בדרך נס

וּמַהֲרַשִׁ"א (ח"א ד"ה ודילמא) פְּתַב לְהַקְשׁוֹת עַל הַגְּמָרָא בְּשֵׁם הֵרַשׁ"ש (פירוש הֵרַשׁ"ש ד"ה

ג. לשון הפסוק, וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁפָּן וַיֵּשֶׁם אֶת מִכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה פְּאָשֵׁר צָהָה' אֶת מִשֶּׁה. ד. כן הוא במסכת שבת (צב). ובמסכת בכורות (מד.). ה. כי כן היה גובה הקרשים כדכתיב (שמות כו, טו טז) וַיְעֲשֶׂתָּ אֶת הַקְרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים, עָשֹׂר אַמּוֹת אַרְף הַקְרָשִׁים. ו. ולא מצינו סולמות במשכן, ומסתמא לפי אריכותו היה כחו (שיטמ"ק נדרים לח. ד"ה אין). ז. ולפיכך הוכיחה הגמרא לתפוש את גבורתו של משה ממה שהיה בכוחו לתפוש את הלוחות הכבדים ולהשליכם מעל ידיו. ח. לשון הֵרַשׁ"ש, תימה, אמאי לא יליף מקרשים, דכתיב וישם את המשכן [צ"ל 'קרשיו'], ע"כ. ט. לשון הפסוק, וַיִּקַּם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁפָּן וַיִּמָּן אֶת אֲדָנָיו וַיֵּשֶׁם אֶת קְרָשָׁיו וַיִּמָּן אֶת בְּרִיחָיו וַיִּקַּם אֶת עֲמוּדָיו. י. שעל הראיה מפריסת האוהל על המשכן, הקשתה הגמרא שמה

שלא היה אפשר אפלו בכח אדם גבור להקימם.

ואדרבא, יש מפאן ראיה שהיה גבור, שהרי ידענו, שלעולם הקדוש ברוך הוא עושה מעשה נסים היותר קרובים אל הטבע (ראה רמב"ן בראשית ו, יט). ומן הראוי היה שיקים בצלאל את המשכן, שהמתחיל במצוה אומרים לו גמר, ולמה דוקא היה משה. אלא ודאי צריך לומר, שאם היה

ולדידן אין פאן קשיא על הרא"ש, שאפלו ידענו בודאי שהיה גבור, מאן לימא לו שמי שהוא גבור יכול להרים לבדו אלו הקרשים, שהיו כל כך כבדים, וכי סלקא דעתך שמי שהוא גבור יכול לעשות בכחו כמו מלאך, ואין הכי נמי, שאף מי שהוא גבור יש לו קץ וגבול לגבורתו. ואם כן, אף על פי שהיה משה גבור, היה צריך סיוע האלהי להקמת אלו הקרשים,

זרע שמשון המבאד

שוב קושיית המהרש"א על הרא"ש

בכח אדם גבור להקימם, ולפיכך למרות גבורתו הוקם המשכן בדרך נס, כיון שלא היה ביכולת שום אדם להקימו בדרך הטבע¹⁰.

לפי גבורתו של משה נעשה דוקא בו הנס

ואדרבא, אף שהיתה הקמת הקרשים בדרך נס, יש להביא מפאן ראיה כדברי הרא"ש שהיה משה גבור, שהרי ידענו שלעולם הקדוש ברוך הוא עושה מעשה נסים היותר קרובים אל הטבע (ראה רמב"ן בראשית ו, יט)¹⁰. והרי מן הראוי היה שיקים בצלאל את המשכן אחר שהתחיל וטרח בכל מלאכת עשייתו, שכן המתחיל במצוה אומרים לו גמר אותה¹¹, ואם כן, למה דוקא

ולדידן אין פאן קשיא על הרא"ש, כיון שאפלו אם ידענו בודאי שהיה משה גבור, מאן לימא לו - מי יאמר לנו שמי שהוא גבור יכול להרים לבדו אלו הקרשים, שהיו כל כך כבדים לפי גובהם ורוחבם¹¹, וכי סלקא דעתך - וכי תעלה על דעתך, שמי שהוא גבור יכול לעשות בכחו כל דבר כמו מלאך שאין גבול לכוחו, ואין הכי נמי, שאף מי שהוא גבור יש לו קץ וגבול לגבורתו. ואם כן, אף על פי שהיה משה גבור הראוי להשראת השכינה, מכל מקום בודאי היה צריך סיוע האלהי להקמת אלו הקרשים, שלא היה אפשר אפלו

ציונים ומקורות

שמים, ע"כ. וז"ל רבינו בחיי (שם ו, טז), כי דרך התורה לצוות על האדם, שיעשה כל יכלתו בדרך הטבע, ומה שיחסר הטבע בהן ישלים הנס. ועל דרך זה, תמצא בכל הנסים בתורה אם תסתכל בהם, כי אף על פי שהם נסים מפורסמים, יש בהם טבע במקצת. וכן כתב בדרשות הר"ן (הדרוש השמיני ד"ה ההקדמה הראשונה), שחפץ השם יתברך ורצונו, לקיים מנהגו של עולם בכל מה דאפשר, ושהטבע יקר בעיניו, לא ישנהו אלא לצורך הכרחי וכו', ומפני היות מנהגו של עולם יקר בעיני ה', וחפץ בו כמו שכתבנו, לפעמים כשיצטרך לחדש נס ופלא יערב בו איזה דבר טבעי, יהיה למשענת הנס ההוא, עם היות שהדבר הטבעי ההוא לא יספיק לפעול הנס ההוא, אבל ישען בו לבד. יו. וז"ל הגמרא (סוטה יג, ב), אמר רבי חמא ברבי חנינא, כל העושה דבר ולא

הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה בידך נראה כמקימו, והוא נזקף וקם מאליו, וזהו שנאמר 'הוקם המשכן, הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא. יד. שהרי גובה הקרשים היה עשר אמות ורחבם אמה וחצי. טו. ולמרות שהיתה ההקמה בדרך נס מכל מקום יש להוכיח מכאן את גבורתו של משה כמו שמשיך רבנו לבאר להלן בסמוך. טז. כן פירש הרמב"ן (בראשית ו, יט) בטעם השתדלות בהכנת תיבה גדולה הגם שלכסוף היה נצרך לנס שתהיה התיבה מחזיקה הרבה בעלי חיים, כדי למעט בנס, כי כן הדרך בכל הנסים שבתורה או בנביאים, לעשות מה שביד אדם לעשות, והשאר יהיה בידי

בצלאל המקים, הואיל שלא היה גבור, היה צריך גם גדול, והיה חוץ מן הטבע לגמרי, אבל משה שהיה גבור, במעט גם סגוי, ואינו כל כך חוץ מהטבע.

אלא שאף קשית הרא"ש יש לתרצה, שעקר הראיה באה מ'ויפרש את האהל', שאם לא היה לנו אלא הפסוק 'ויקם משה את המשכן', הייתי יכול לומר, דאין הכי נמי ש'משה לא היה

גבור, אלא שרצה הקדוש ברוך הוא שגם הוא יתעסק במלאכת המשכן, כמו שהוריד לנשיאים מן השמים אבני השהם ו'אבני המלוואים (יומא עה, א), כדי ש'יביאו אף הם איזה דבר לנדבת המשכן (ראה ספרי פרשת נשא פיסקא מה). אמן, עתה ש'כבר פתיב 'ויפרש את האהל' וכו', אם כן, כבר עשה משה חלקו, ולמה לא הקים בצלאל את המשכן,

זרע שמשון המבאר

היה משה מסיים מלאכת המשכן בהעמדתו. אלא ודאי צריך לומר, שאם היה בצלאל המקים, הואיל שלא היה גבור, היה צריך גם גדול כדי שיהיה בכוחו להקימו, והיה זה גם חוץ מן הטבע לגמרי, אבל משה שהיה גבור משאר אנשים, הרי במעט גם סגוי לסייעו בהקמה, ואינו כל כך חוץ מהטבע.¹⁷

ביאור ראיית הגמרא מ'ויפרוש את האהל' דוקא

אלא, שמכל מקום נראה, שאף קשית הרא"ש יש לתרצה, שעקר הראיה שמשה היה גבור, באה כמו שכתוב בגמרא מ'ויפרש את האהל', לפי שאם לא היה לנו אלא הפסוק 'ויקם משה את המשכן וגו' וישם את קרשיו, הייתי יכול לומר, דאין

הכי נמי, ש'משה לא היה גבור משאר בני אדם, אלא בכל זאת נבחר להקים את המשכן¹⁸, לפי שרצה הקדוש ברוך הוא, שגם הוא יתעסק מעט במלאכת המשכן¹⁹, כמו שהוריד הקב"ה לנשיאים מן השמים²⁰, את אבני השהם לצורך האפוד, ואת אבני המלוואים לצורך החושן (יומא עה, א), כדי ש'יביאו אף הם איזה דבר לנדבת המשכן (ספרי נשא פיסקא מה)²¹. אמן, עתה ש'כבר פתיב אצל משה ו'ויפרש את האהל' וכו' שנטל חלק בכך שהוא פרש את היריעות מלמעלה, אם כן, כבר עשה משה את חלקו בהקמת המשכן, ולמה לא הקים בצלאל עצמו את המשכן כדי לסיים את המצוה

ציזנים ומקודות

גמרו, ובא אחר וגמרו, מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאלו עשאו, ע"כ. וז"ל הירושלמי (פסחים פ"י ה"ה), אלא מכיון שהתחיל במצוה אומר לו מרק, ע"כ. יח. וזהו כוונת הרא"ש שהקשה שהיתה הגמרא יכולה להוכיח גבורתו של משה מהפסוק ש'משה הקים את קרשי המשכן, כי אף שגם הוא הוזקק לנס, מכל מקום מתוך שנבחר נבחר הוא לכך ולא בצלאל מוכח גבורתו, כי בודאי זה הטעם שנבחר דוקא משה להקים את המשכן משום שעל ידיו היה הנס קטן יותר, לפי גבורתו היתירה על שאר אנשים. יט. ולא בצלאל שהתחיל בעשיית המשכן ולכאורה היה יותר ראוי ש'סיימנו גם כן וכו' שהתחיל במצוה אומרים לו גמור. כ. ובאמת מצינו במדרש תנומא (פרשת פקודי יא) שהיה משה מיצר על שלא נשתתף הוא עמהן במלאכת המשכן, לפיכך לא יכלו אותן חכמים

להעמידו, כדי שידעו כל ישראל שאם על ידך אינו עומד, שוב אינו עומד לעולם, ואינו כותב לו הקמה אלא על ידך, שנאמר ויקם משה את המשכן. ונמכל מקום מבואר בדברי רבינו שבשביל טעם זה היה די ב'ויפרוש את האהל', אלא שלכך היתה הקמת המשכן וקרשיו על ידי משה, מפני גבורתו היתירה. כא. בפסוק כתוב ו'הנשיאים הביאו את אבני השהם, ודרשו חז"ל (יומא עה, א) ש'נשיאים' הוא גם לשון עננים, שענני השמים היו מביאים להם אבנים טובות ומרגליות. וכן דרשו שם שבירידת המן ירדו מן השמים גם אבנים טובות ומרגליות. ורבינו מצרף את הדרוש עם הפשט, ומן השמים ירדו לנשיאי ישראל אבנים אלו שהובאו לצורך החושן והאפוד. ונראה גם בדברי רבנו לעיל (פרשת ויקהל אות ה) ש'בדרך נס ירדו האבנים לנשיאים'. וראה עוד מהרש"א (ח"א יומא עה, א). כב. בספרי

אָלָא וְדַאי מַפְנֵי שְׁמוּשָׁה הָיָה גְבוּר. אִי נְמוּ בְּדֶרֶךְ אַחֵר, דְּדִילְמָא מוֹשָׁה לֹא הָיָה גְבוּר, וְהָא דְנַעֲשֶׂה הֲנָם עַל יְדֵי מוֹשֶׁה, לְפִי שְׁהָיָה יוֹתֵר גְּדוּל קוּמָה

מֵאַחֲרִים, וּבְזָה הָיָה הֲנָם יוֹתֵר קְרוֹב אֶל הַטֶּבַע, וְאִי הוּא נְמוּ נִקְטָ קְרָא שְׁל 'וַיִּקָּם מוֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן, הוּא שִׁיף לְהַקְשׁוֹת, וְדִילְמָא אַרְיָה וְקַטְוִין הָיָה.

זרע שמשון המבאָר

שהתחיל בה, אָלָא וְדַאי צָרִיךְ לוֹמַר, הַטַּעַם מַפְנֵי שְׁמוּשָׁה הָיָה גְבוּר יוֹתֵר מִבְּצִלְאֵל, לְפִיכֵן נִבְחָר לְהַקְמַת הַקְּרָשִׁים.²³

ישוב נוסף על תמיהת הרא"ש

אִי נְמוּ, יֵשׁ לִישֵׁב קוֹשִׁיית הַרָא"ש בְּדֶרֶךְ אַחֵר, דַּאִין לְהוֹכִיחַ מִהַפְסוֹק הַנֶּאֱמַר בְּהַקְמַת קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן, מִשׁוּם דְּדִילְמָא מוֹשֶׁה לֹא הָיָה גְבוּר כָּלל, וְהָא דְנַעֲשֶׂה הֲנָם בְּהַקְמַת הַקְּרָשִׁים עַל יְדֵי מוֹשֶׁה דוּקָא, וְלֹא עַל יְדֵי בְּצִלְאֵל, הֵינּוּ

לְפִי שְׁהָיָה מִשָּׁה יוֹתֵר גְּדוּל קוּמָה מֵאַחֲרִים, וְהָרִי הַקְּרָשִׁים הָיוּ אֲרוּכִים עֶשְׂרֵי אַמּוֹת, וּבְזָה הָיָה הֲנָם יוֹתֵר קְרוֹב אֶל הַטֶּבַע, שִׁיהִיָּה הַמְקִיָּם אֶת הַקְּרָשִׁים גְּבוּהָ בְּקוּמַתּוֹ וְלֹא נִמוּךְ, אֲבָל לֹא שֶׁהִיָּה מִשָּׁה גִיבּוּר יוֹתֵר מֵאַחֲרִים. וְלִכֵּן, אִי הָיָה נְמוּ נִקְטָ הַגְּמֵרָא לְהוֹכִיחַ שִׁמְשֵׁה גִיבּוּר הִיא, מִן קְרָא שְׁל 'וַיִּקָּם מוֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן, הוּא שִׁיף גַּם כֵּן לְהַקְשׁוֹת 'וְדִילְמָא אַרְיָה וְקַטְוִין הָיָה, - שְׁמָא הִיא גְבוּהָ קוּמָה וְחַלֵּשׁ כּוּחָ.²³

ציונים ומקורות

איתא, שהנשיאים התעכבו מלהביא תרומה למשכן עם כל העם, ואמרו שמה שיחסרו העם ישלימו הם, ולבסוף לא היה להם מה להביא כי השלימו הציבור את הכל, ולפיכך הביאו האבנים לאפור ולחושן. ומפרש רבינו שהאבנים לא היו ברשות הנשיאים, ולפיכך לא היו יודעים מה יהיה חלקם במלאכת המשכן, וסייע הקב"ה בידם והוריד להם אבנים מן השמים [כדברי הגמרא], כדי שיהיה גם להם חלק במלאכה. כג. ולפיכך הביאה הגמרא את הפסוק 'ויפרוש את האוהל', כדי להראות שבזה נטל חלקו בהקמת המשכן, ועל כרחך הסיבה שהוא הקים את המשכן, כמו שכתוב 'ויקם את המשכן', זה משום כוחו וגבורתו. [ושוב הקשתה הגמרא 'ודילמא אריך וקטין היה', היינו שמא לא היה גבור ומכל מקום נעשה הנס באמצעותו דוקא, כי לפי גובה קומתו היה הנס קרוב יותר אל הטבע, וכמו שכתב רבנו להלן בתירוץ השני]. כד. כמו שאכן הקשו בגמרא על הראיה מהפסוק 'ויפרוש את האוהל', וכיון שכן אין הבדל איזה הוכחה הביאה הגמרא, כי בלאו הכי נזקקה הגמרא להביא בסוף את ההוכחה מכך ששייבר את הלוחות ולא ממעשה המשכן. [להתירוץ הראשון אכן עיקר הוכחת הגמרא היתה מהקמת הקרשים, ואילו להתירוץ השני הוכחת הגמרא מפריסת האוהל, אלא שדחיית הגמרא 'ודילמא קטין ואריך היה', שייכת גם על ההוכחה

מהקמת הקרשים] תמצית הדרוש: א. הגמרא מוכיחה שהיה משה גיבור מכך שנאמר בו 'ויפרוש את האוהל', ומקשה הרא"ש למה אין מביאים ראיה מכך שהיה הוא מעמיד את קרשי המשכן הכבדים, ועל ההוכחה מפסוק זה לא תוכל הגמרא לדחות כפי שדחתה את ההוכחה מהפסוק 'ויפרוש את האוהל'. ואין לתרץ שהעמדת הקרשים היתה מעשה נסים, לפי שמכל מקום מתוך שנבחר לכך דוקא משה והיינו משום גבורתו וכדי למעט בגודל הנס מוכח שהיה גיבור משאר בני אדם. ב. ויש לתרץ את קושיית הרא"ש, שאם היה מוכיח מהפסוק 'ויקם את קרשיו' היה אפשר לדחות שהטעם שהיה משה מקים את הקרשים, כדי לתת לו חלק במעשה המשכן, אכן מאחר שמצינו שנטל חלק במה שפרס את היריעות, מעתה יש להוכיח שפיר מהקמת הקרשים, ולכך אמרו בגמרא את הפסוק של פריסת היריעות ואף שאכן ההוכחה מהפסוק של הקמת הקרשים שלפניו, כי רק מחמת פסוק זה יש להוכיח מהפסוק שלפניו. ג. ועוד יש לומר, שגם את ההוכחה מהקמת הקרשים ניתן לדחות כמו את ההוכחה מפריסת היריעות, כי שמא לא היה משה אלא גבוה בקומתו וחלש בכוחו, והטעם שנבחר הוא להקים את המשכן היה רק כדי להמעט בגודל הנס לפי שהיה גבוה מאוד, ונמצא שבלאו הכי הוזקה הגמרא לבסוף להוכיח דבריה משבירת הלוחות שהיתה בכוח רב.

ספר 'זרע שמשון' המנוקד

בהוצאה
מפוארת מאירת
עינים ועוד
הרבה מעלות

להשיג בכל חנויות הספרים
347-496-5657 02-80-80-500

בספר המנוקד האחרון הוא תענוז